

BÚSKAPARRÁÐIÐ

Á vári

2019

Búskaparráðsfrágreiðing

- I. Konjunkturmeting várið 2019
- II. Um íløgur almenna geirans

Mars 2019

Economic report from the Economic Council of the Faroe Islands, Spring 2019, with Summary in English: (I) Economic outlook, (II) Investments of the public sector.

Redegørelse fra det Økonomiske Råd på Færøerne, forår 2019: (I) Udsigterne for konjunkturudviklingen, (II) Om den offentlige sektors investeringer

BÚSKAPARRÁÐIÐ

ISBN: 978-99918-3-603-4

Búskaparráðið

Búskaparráðið hevur til uppgávu at fylgja við búskaparligum viðurskiftum í landinum og at koma við óheftari búskaparligari ráðgeving og frágreiðingum um búskaparligu gongdina. Tað er ásett í lógini fyri Búskaparráðið, at tað skal gera tvær konjunkturfrágreiðingar árliga, sum skulu verða almennakunngjøgdar ávikavist tann 1. mars og 1. september. Hesuferð er frágreiðingin av ymsum orsökum seinkað eina viku.

Skrivarauppgávan hjá Búskaparráðnum er við avtalu lögð til Fróðskaparsetur Føroya at røkja.

Búskaparráðið gevur við hesum út konjunkturfrágreiðingina, sum eftir løgtingslóg nr. 50 frá 11. mai 2009 um Búskaparráð við seinni broytingum við løgtingslóg nr. 139 frá 20. desember 2012 skal gerast tvær ferðir um árið.

Frágreiðingin hesuferð fevnir um tveir partar:

- Kapittul I: Konjunkturmeting várið 2019
- Kapittul II: Um íløgur almenna geirans

Frágreiðingin liggur tøk at taka niður sum pdf-fílu á heimasíðu Búskaparráðsins á Fróðskaparsetrinum:

<https://www.setur.fo/fo/setrid/samstarv/buskaparradid/buskaparfragreidingar/>

Limir Búskaparráðsins eru:

Djóni Højgaard, cand.polit., formaður

Ester Hansen, cand.polit.

Sigurd Poulsen, cand.polit.

Skrivarar Búskaparráðsins eru:

Ólavur Christiansen, cand.polit. et scient.soc., PhD, lektari

Hallur Markná, cand.polit., námslektari

Birita Mortansdóttir, stud.polit.

Innihaldsyvirlit

Samandráttur.....	6
Kapittul I: Konjunkturmeting várið 2019	7
I 1 Inngangur um konjunkturmeting við hövuðstølum	8
I 1.1 Eftirspurningurinn	10
I 1.2 Bústaðarmarknaðurinn	11
I 1.3 Vinnuviðkomandi bygnaðarbroytingar	12
I 1.4 Laksa- og oljuprísir	17
I 1.5 Handilsjavnin.....	18
I 2 Innlandis eftirspurningur frá húsarhaldunum (privat nýtsla)	20
I 2.1 Metingar viðvirkjandi privatu nýtsluni	20
I 2.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	21
I 3 Virksemið í privatu vinnugeirunum (privatar íløgur o.a.) og innlandis eftirspurningurinn.....	23
I 3.1 Gongdin viðvirkjandi lönargjaldingum og lönakaratali	23
I 3.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	26
I 4 Innlandis eftirspurningur frá almenna geiranum - almenn nýtsla og ílögur.....	27
I 4.1 Nýtsla hins almenna	27
I 4.2 Almennar ílögur – ílögútreiðslur undir almennum ræði.....	28
I 4.3 Úrslitið á almennu roknskapunum.....	29
I 4.4 Ogn og skuld í almenna tænastrugeiranum	30
I 5 Útlenskur eftirspurningur	32
I 5.1 Gongdin innan alivinnuna	33
I 5.2 Gongdin innan uppsjóvarvinnuna	34
I 5.3 Botnfiskur og onnur fiskaslög.....	36
I 5.4 Samlaði fiskavøruútflutningurinn.....	38
I 5.5 Gongdin í handilsjavnanum.....	38
I 6 Peninga- og fíggarviðurskifti.....	40
Kapittul II: Um ílögur almenna geirans	41
II 1 Hövuðsniðurstøður um ílögugongd	42
II 2 Ílögugongdin í kommununum	45
II 3 Ílögugongdin hjá landi.....	47
II 4 Ílögugongdin hjá feløgum sum hitt almenna ræður yvir	51
II 5 Lönakaratalið og lönngjaldingar í ílöguframleiðsluni (bygging vm.)	52
II 6 Føroya Arbeiðsgevarafelag um stýringina av almennu ílöguframleiðsluvinnuni.....	55

Fylgiskjøl.....	56
Fylgiskjal 1.....	56
Fylgiskjal 2.....	56
Fylgiskjal 3.....	57
Tilvísingar/keldutilfar.....	58
Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures.....	59
Orðalisti.....	63
Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum hin 7. mars 2019.....	70
English Summary.....	71
Áður gjørdar búskaparfrágreiðingar.....	72

Samandráttur

Fyri 2019 metir Búskaparráðið saman við Hagstovuni vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum at verða 3,6%. Harumframt hevur Búskaparráðið endurmett vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum fyri árinum 2016 til 2018. Metingin byggir á tær fortreytir, at tøkkan í alivinnuni væntast at vaksast í 2019 í mun til 2018, meðan laksaprísurin væntast at vera støðugur. Makrel og svartkjaftaprísirnir væntast at hækka nakað, meðan sildaprísurin væntast at falla. Harumframt dregur ein væntað øking í innlendska eftirspurninginum, serliga í íløgnum, vøksturin upp.

	2015	2016	2017	2018	2019
Mettur BTÚ-vøstur í leypanði prísnum:	5,5%	9,3%	4,0%	2,4%	3,6%

Yvirskot landskassans ov smá

Raksturinn og serliga íløgurnar í almenna geiranum hava verið konjunkturviðgangandi. Hinvegin hava almennu roknskapirnir víst yvirskot síðani 2016, ið vísir, at inntøkusiðan hjá serliga landskassanum hevur havt konjunkturjavnandi ávirkan á búskapin. Hetta vegna sjálvvirkandi stabilisatorarnar. Sammett við fyrimumarlígu framgongdina í fleiri ár, hava yvirskot landskassans eftir meting Búskaparráðsins hesi seinnu árinum verið ov smá. Hetta í mun til at vera mótstøðufør í verri tíðum (konjunkturniðurgongdir) og fyri at megna komandi haldfórisavbjóðingar vegna broytingar í fólkasamansetingini (bygnaðarligar broytingar).

Avmarkað veiðitrýst fremur størri búskaparligt avkast í langa siktinum

Sambært stovnsmetingum Havstovunnar hava botnfiskastovnarnir við Føroyar verið illa fyri seinastu árinum. Av tí at botnfiskastovnarnir nú eru í vøkstri, kann væntast vaksandi veiða komandi árinum. Serliga toska- og hýsustovnarnir undir Føroyum eru staðbundnir stovnar, og tað, sum hvørt ár verður tikið úr stovnunum, hevur ávirkan á støddina á stovnunum. Søguligu royndirnar vísa, at veiðitrýstið hevur týðning fyri støddina á tí varandi ískoyti, ið fiskastovnarnir kunnu geva til føroyska búskapin. Búskaparráðið mælir til at selja veiðirættindi á einum marknaði, so rindað verður fyri atgongd til hesi rættindi. Hetta hevur m.a. teir fyrimunir, at trýstið á politisku skipanini um at seta eitt ov høgt veiðitrýst minkar, og at vinnan við einum veiðigjaldi verður eggjað til at gera íløgur í effektivari veiðitól. Endamálið við at avmarka veiðitrýstið er fyrst og fremst, at fiskastovnarnir skulu geva best møguligt búskaparligt avkast til samfelagið í langa siktinum, heldur enn stóra veiðu í stutta siktinum. Verandi búskaparstøða gevur gott høvi til at avmarka veiðitrýstið.

Tvørrandi raðfesting av almennum ílögum

Royndirnar vísa, at almennar íløgur verða útsettar í ringum tíðum, soleiðis at tær við tíðini hópa seg upp. Hetta hevur við sær konjunkturviðgangandi alment íløguvirksemi, har ov fáar íløgur verða framdar í ringum tíðum og ov nógv í senn í góðum tíðum. Kravið um at skuldin hjá kommununum ikki skal upp um eina álíkning, hevur víst seg ikki at virka sum konjunkturjavnandi amboð. Hetta tí at kommunur kunnu verða avmarkaðar ov nógv í ringum tíðum, tá inntøkurnar eru lágur, og annars brúka ov nógv, tá inntøkurnar eru høgur. Búskaparráðið mælir til, at kommunur fáa álagt at leggja fram langtíðar íløgugætlanir. Eisini kunnu tilmælini frá skattanevndini um broytt inntøkugrundarlag vera við til at javna inntøkurnar og harvið eggja til eina búskaparliga skilabetri útreiðslugongd í kommununum. Íløgurnar hjá almennu feløgnum hava sveiggjað nógv, og mynstrið í hesum sveiggjum líkist konjunkturviðgangandi gongdini í ílöguvirkseminum hjá kommununum. Búskaparráðið mælir tí somuleiðis til, at landsstýrið, sum partur av eigarapolitikkinum, áleggur feløgum undir almennum ræði at leggja fram langtíðar íløgugætlanir. Krøvini um langtíðarætlanir vilja geva eitt neyvari yvirlit yvir samlaðu íløgugætlanirnar í almenna geiranum. Búskaparráðið mælir til, at búskaparpolitikkurin verður lagdur soleiðis til rættis, at til ber at hava eina javna ílögugongd í bæði ringum og góðum tíðum.

Kapittul I: Konjunkturmeting várið 2019

I 1 Inngangur um konjunkturmeting við hövuðstølum

Búskaparráðið og Hagstovan hava í felag mettt um vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum fyri árinum 2016-2019; BTÚ-tøl fyriliggja nú uppgjørd fyri árinum 1998-2015. Til metingina er sum vant nýttur ein búskaparmyndil til framrokningar. Hesin myndil er mentur í Landsbankanum og síðani á Hagstovuni, og verður viðlíkahildin av Hagstovuni og Búskaparráðnum í felag. Sum ílag (input) fyri myndlanýtsluna liggja tær metingar Búskaparráðsins og Hagstovunnar av einstøku lutunum í búskaparligu gongdini, sum greitt er frá seinni í hesi frágreiðing í teksti, talvum og myndum.

Umframt nýtslu av nevnda búskaparmyndli, sum greitt frá omanfyri, hevur konjunkturmetingin við sær eina greining av dagfórdu hagtølunum viðvíkjandi teimum mest týðandi tættunum í búskapargongdini. Vit meta, at ein slík greining av dagfórdu tølum kann bera í bótufloka fyri óvissuni, ið altíð vil vera tengd at eini framskriving, sum er grundað á ein búskaparmyndil.

Tekstkassi 1: Skipan av konjunkturfrágreiðingini í avsnitt

Konjunkturfrágreiðingin er skipað í avsnitt eftir eftirspurnar- ella útreiðslupørtunum av BTÚ. Eftirspurningurin eftir vørum og tænastrum kemur frá tveimum síðum: frá innlandi sum eftirspurningur til nýtslu og íløgur¹ og frá útlendi sum eftirspurningur eftir útflutningi. Innflutningurin er partur av innlendis eftirspurnarpørtunum og fevnir eisini um nýtslutilfar í framleiðsluni. Innflutningurin drigin frá útflutninginum gevur nettoútflutningin. BTÚ er sostatt samansett av hesum eftirspurnarpørtum: privat nýtsla plus privatar íløgur plus almenn nýtsla plus almennar íløgur plus útflutningur minus innflutningur.

Innihaldið á komandi síðum er ein samanfatning av hesum greiningum og metingum av vinnuligu og samfelagsbúskaparligu indikatorunum, og samanfatningin fevnir um innlendskan og útlendskan eftirspurning, herundir útflutning og innflutning av vørum og tænastrum, og um gongdina í privatu og almennu nýtsluni og íløgnum.

Hesar greiningar av konjunkturmetingini geva síðan íkastini til eina heildarmeting av búskapargongdini, sum við búskaparligu myndlanýtsluni verða samanfatað sum metti vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum fyri árinum 2016-2019.

Gongdin í føroyska búskapinum seinastu árinum hevur verið serlig vegna óvanliga nógv viðrák viðvíkjandi laksa- og oljuprísnum, uppsjóvarnøgdum og landskassahalli (fram til og við 2015) í einum uppgangandi hákonjunkturi.

Síðan hevur verið ein stígur ella minni vøkstur í útflutninginum vegna minkandi kvotur. Í 2019 væntast tøkani í alivinnuni at vaksa í mun til 2018, meðan laksaprísurin væntast at vera støðugur í 2019. Makrel og svartkjaftaprísirnir væntast at hækka nakað, meðan sildaprísurin væntast at falla. Nakað annað, sum dregur vøksturin upp, er ein øking í innlendiska eftirspurninginum, serliga í íløgnum.

Búskaparráðið hevur saman við Hagstovuni endurmettt vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum fyri árinum 2016 til 2018, sí yvirlitið niðanfyri. Búskaparráðið metir vøksturin í 2019 at verða 3,6%.

	2015	2016	2017	2018	2019
Mettur BTÚ-vøkstur í leypanði prísnum:	5,5%	9,3%	4,0%	2,4%	3,6%

Í mun til undanfarnar uppgerðir metir Hagstovan í dag at BTÚ-vøksturin var væl størri í 2016 enn upplýst í síðstu frágreiðing, tá metti vøksturin var 6,8%. Stóra broytingin kemst av betri upplýsingum, har serliga stóri prís-vøksturin á laksi, sum var í 2016, gjørdi tað ringt at meta um vøksturin í nominella BTÚ-num.

¹ Munurin millum nýtslu og íløgur er, at íløgur sum meginreglu hava eina livitíð uppá meira enn 1 ár.

Hagstovan ger ikki tjóðarroknskapin upp í føstum prísnum. Givið er tó, at stórir partur av BTÚ-vækstrinum í leypandi prísnum seinastu árinu stavar frá prísbroyingum á útlenskum marknaðum, og at roknaði vøksturin í BTÚ í føstum prísnum (realvøksturin í BTÚ) vildi verið nógv lægri enn roknaði BTÚ-vøksturin í leypandi prísnum. Stórir prísvekstur hevur eitt nú verið á útfluttum laks síðan 2013 og prislækking á olju síðan 2014. Hetta hevur borið við sær eina fyri Føroyar fyrimunarliga betring av býtislutfallinum í uttanlandshandlinum. Í makrelfiskiskapinum hevur gongdin verið, at nøgdin eru øktar tey seinnu árinu, meðan prísirnir hava verið nøkulunda stöðugir, tó minkar markelkvotan í 2019 í mun til 2018. Harafturat skal havast í huga at tilflytingin síðstu árinu hevur verið um 2% av fólkatálinum. Hetta skal takast av um vit skulu síggja BTÚ-vøksturin fyri hvønn íbúgva.

Talva I 1a vísir BTÚ býtt á útreiðslupartar í leypandi prísnum í 2012, og vísir eisini staðfestu og mettu vakstrarískoytini til BTÚ-vøksturin í leypandi prísnum.

Bruttotjóðarúrtøkan býtt á eftirspurnar-/útreiðslupartar í leypandi prísnum og %-vísar árliga vakstrarískoytið til BTÚ-vøksturin									Talva I 1a
<i>2012: Mið DKK; 2013-2019 Vakstrarískoytið %</i>	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Privat nýtsla	7.154	2,1%	1,7%	3,4%	2,6%	2,8%	4,0%	1,7%	
Almenn nýtsla	4.439	1,0%	0,8%	0,9%	2,0%	1,0%	1,0%	1,3%	
Privatar íløgur	2.505	-1,2%	0,7%	-1,1%	2,4%	1,6%	0,4%	1,3%	
Goymslubroytingar	329	-1,5%	0,9%	1,1%	-3,0%	-1,5%	3,2%	0,0%	
Almennar íløgur	723	0,7%	0,5%	0,2%	0,1%	0,4%	0,9%	0,0%	
Allar íløgur uttan goymslubroytingar	3.227	-0,5%	1,2%	-0,9%	2,5%	2,0%	1,3%	1,2%	
Innlendskur eftirspurningur	15.150	1,1%	4,6%	4,6%	4,2%	4,3%	9,5%	4,2%	
Útflutningur í alt	7.175	5,3%	2,2%	2,9%	8,4%	4,0%	-3,8%	1,9%	
Eftirspurningur tilsamans (uttan innflutni	22.325	6,3%	6,8%	7,5%	12,6%	8,3%	5,7%	6,1%	
Innflutningur íalt	8.583	1,3%	1,3%	-2,0%	-3,3%	-4,3%	-3,3%	-2,6%	
Nettóútflutningur (útlendskur eftirspurn.)	-1.408	6,5%	3,4%	0,9%	5,2%	-0,2%	-7,1%	-0,6%	
BTÚ (innl. eftirsp. + netto útflut.)	13.742	7,6%	8,0%	5,5%	9,3%	4,0%	2,4%	3,6%	
Bruttotjóðarúrtøkan	13.742	14.786	15.976	16.848	18.423	19.169	19.637	20.341	

Kelda: Tjóðarroknskaparuppgærd hjá Hagstovu Føroya til og við 2015, árinu 2016-2019 eru egnar metingar.

Frágreiðingar um útrokningarhátt fyri vakstrarískoyti eru at finna í frágreiðing Búskaparráðsins á várri 2016 á síðu 11. Í hesu talvu fevna almennar íløgur um íløgur almenna tænastrugeirans (S13), og privatar íløgur (S11, S12, S14 og S15)) fevna um íløgur hjá privatu vinnuni og íløgur hjá fyrirkøsum undir almennum ræði. Sostatt eru íløgur hjá fyrirkøsum undir almennum ræði íroknaðar vakstrarískoytið frá privatu íløgnum í talvu I 1a.

Talva I 1b vísir gongdina í einstøku eftirspurnarpørtunum í prosent av BTÚ árinu 2012 til 2019. Vit síggja almenna og privata nýtislan sveiggjar samanlagt millum 75-84% av BTÚ hesi árinu.

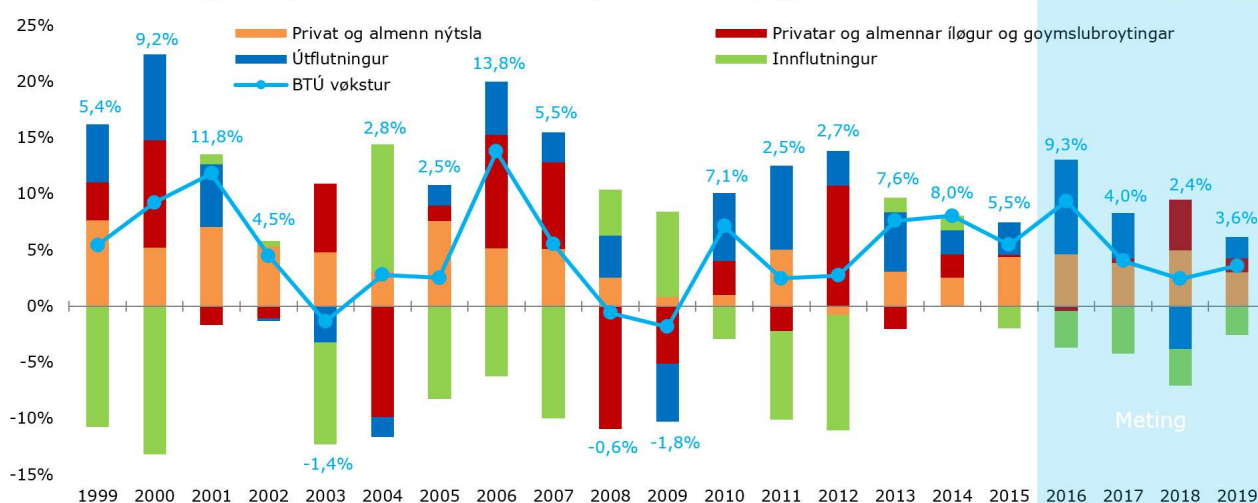
BTÚ býtt á eftirspurnar-/útreiðslupartar í % av BTÚ árinu 2012-19 (leypandi prísir)									Talva I 1b
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Privat nýtsla	52,1%	50,3%	48,2%	48,9%	47,1%	48,0%	50,7%	50,6%	
Almenn nýtsla	32,3%	31,0%	29,4%	28,8%	28,2%	28,1%	28,3%	28,6%	
Privatar íløgur	18,2%	15,8%	15,3%	13,5%	14,6%	15,5%	15,5%	16,2%	
Goymslubroytingar	2,4%	0,8%	1,6%	2,5%	-0,4%	-1,9%	1,3%	1,3%	
Almennar íløgur	5,3%	5,5%	5,6%	5,5%	5,1%	5,2%	6,0%	5,8%	
Allar íløgur uttan goymslubroytingar	23,5%	21,3%	20,9%	19,0%	19,6%	20,8%	21,5%	22,0%	
Innlendskur eftirspurningur	110,2%	103,4%	100,0%	99,2%	94,5%	94,9%	101,9%	102,5%	
Útflutningur í alt	52,2%	53,4%	51,4%	51,5%	54,8%	56,6%	51,5%	51,6%	
Eftirspurningur tilsamans (uttan innflutni	162,5%	156,9%	151,5%	150,7%	149,3%	151,5%	153,4%	154,1%	
Innflutningur íalt	62,5%	56,9%	51,5%	50,7%	49,3%	51,5%	53,4%	54,1%	
Nettóútflutningur (útlendskur eftirspurn.)	-10,2%	-3,4%	0,0%	0,8%	5,5%	5,1%	-1,9%	-2,5%	
BTÚ (innl. eftirsp. + netto útflut.)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
Bruttotjóðarúrtøkan	13.742	14.786	15.976	16.848	18.423	19.169	19.637	20.341	

Kelda: Tjóðarroknskaparuppgærd hjá Hagstovu Føroya til og við 2015, árinu 2016-2019 eru egnar metingar.

Mynd I 1 vísir vøkstur í BTÚ í leypanði prísnum býttan á innlendskan og útlandskan eftirspurning. Síðan 2010 hevur BTÚ í leypanði prísnum verið í stórum vøxtstri aftaná negativan vøkstur í 2008 og 2009.

BTÚ vøkstur í leypanði prísnum skift á útreiðslur (vakstrarískoyti), 1999-2019

Mynd I 1

Kelda: Útreiðslusíðan av framleiðslu er gjørd upp av Hagstovu Føroya til og við 2015, BTÚ er uppgjørt til og við 2015. Onnur viðurskifti eru metingar til og við 2019.

Um roknað varð í føstum prísnum, vildu einans broytingar í nýttu oljunøgðnum og broytingar í útfluttu laksa- og makrelnøgðnum talt við í fastprís-uppgerðini. Fyri 2013 stavaði til dømis nærum helvtin av BTÚ-vøkstrinum uppá 7,6% frá alivinnuni, og hesin vøkstur stavaði aftur frá príshækkingum í útflutninginum av alifiski (og ikki frá tøkunøgðdini, ið fall).

Tað sæst at tað serliga eru sveiggini í uttanlandshandlinum, sum ger at BTÚ sveiggjar. Stóri vøksturur í útflutninginum í 2016 kemst serliga av prís-vøkstri á alifiski, meðan fallið í 2018 stavar frá minni kvotum og minni tøku. Verða hesi frávik tikin frá, er talan um stabilan vøkstur síðstu árin.

Tekstkassi 2: Uppgerð av BTÚ í leypanði prísnum og ikki í føstum prísnum

Í Føroyum gera vit bert BTÚ upp í leypanði prísnum. Hetta merkir, at vit í Føroyum ikki kenna reala búskaparvøksturur, sum er árligi vøksturur í BTÚ í føstum prísnum. Útrokningur í føstum prísnum vísir reala (nøgðdarliga) búskaparvøksturur. Hesin gevur ábendingar um produktivitsvøksturur í búskapinum. Vit noyðast tí at halda okkum til BTÚ í leypanði prísnum, tá vit (í kapittul I í frágreiðingini) skulu meta um framtíðar búskapargongdina í tí stutta siktinum.

At meta um framtíðar gongdina í BTÚ í leypanði prísnum er truplari enn at meta um BTÚ-gongdina í føstum prísnum. Harumframt hevur talið fyri vøksturur í BTÚ í leypanði prísnum eitt avmarkað nýtsluvirði. Prísgongdir í uttanlandshandlinum (innflutningi og útflutningi) hava seinnu árin stórliga ávirkað uppgjørd BTÚ-ið í leypanði prísnum. Lutføll millum ymiskt tilfar og framleiðslu í vinnugreinum eru meira stöðug í føstum prísnum. Tí eru nakrir samanhangir lættari at halda skil á í føstum prísnum. Føroyski búskapurur sveiggjar nógv, tað er tí lættari at gera metingar við tjóðarroknskapinum í føstum prísnum.

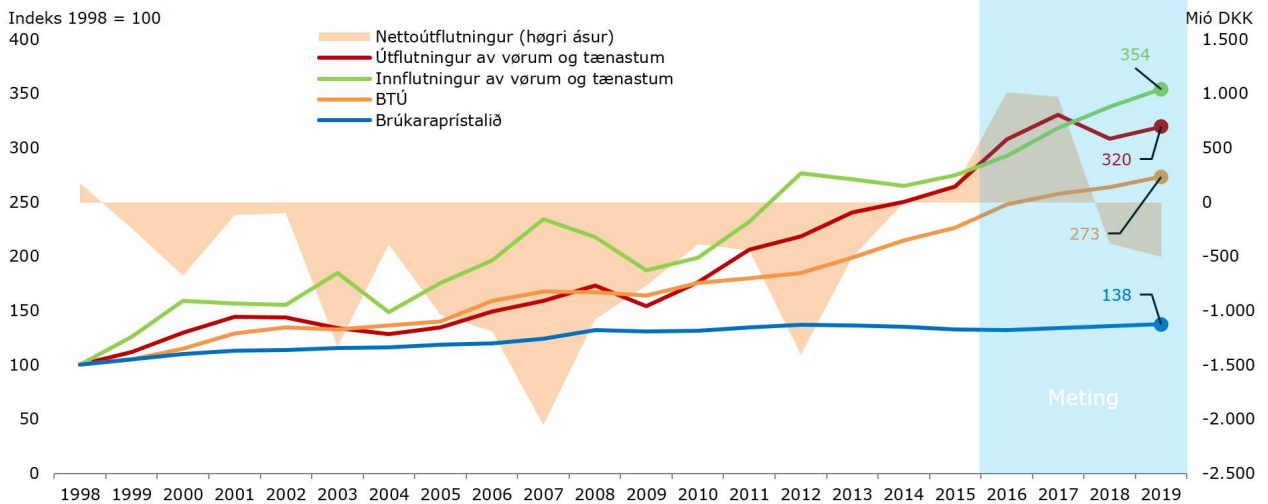
At gera metingar av framtíðar prísgongdum í m.a. uttanlandshandlinum er sera trupult, og hetta ger eisini metingina av BTÚ-vøkstrinum í leypanði prísnum meira óvissa. Ein uppgerð av BTÚ-vøkstrinum í føstum prísnum hevði gjørt tað møguligt at mett um trendin í búskapargongdini í langa siktinum og sveiggini rundan um hendan trend í stutta siktinum. Ein slík uppgerð hevði eisini minkað um óvissuna í metingunum, tí vit tá kundu sæð burtur frá prísbroytingum í m.a. uttanlandshandlinum.

I 1.1 Eftirspurningur

Mynd I 2 vísir gongdina í innflutningi og útflutningi av vørum og tænastrum, BTÚ og brúkaraprístali. Av myndini sæst, at útflutningurur, innflutningurur og BTÚ í leypanði prísnum eru vaksin stórliga seinnu árin. Myndin bendir eisini á, at ein realvøkstur er hendur í BTÚ við tað, at vøksturur í brúkaraprístalinum er nógv minni enn vøksturur í hinum stöddunum. Stöddina á hesum møguliga realvøkstri kenna vit tó ikki, tí føroyska BTÚ-ið verður, sum áður nevnt, ikki gjørt upp í føstum prísnum.

Útlendskur eftirspurningur, BTÚ og brúkaraprístali 1998-2019, indeks 1998=100

Mynd I 2

Kelda: Hagstova Føroya hevur gjørt upp BTÚ til og við 2015, brúkaraprístalið til og við 2018. Út- og innlutningur av vørum og tænastrum er gjørt upp til og við 2015. Onnur viðurskipti eru egnar metingar.

Privatar íløgur í skip, flogfør og vindmyllur síggjast aftur í innlutningstølunum í mynd I 2 sum stór sveiggj í innlutningi, og samsvara hesi sveiggj við sveiggini í privatu íløgnum. Tá BTÚ verður gjørt upp, verður innlutningurin drigin frá útlutninginum fyri at finna talið fyri nettoútlutningin.

Annars hevur nettoútlutningurin av vørum og tænastrum verið negativur burtursæð frá árunum 1998 og 2015-2017. Øll hini árin síðan 1998 hevur nettoútlutningur Føroya av vørum og tænastrum verið negativur. Orsøkin, at hetta ber til, er heildarveitingin úr Danmark og lønarinntøkur úr útlandum, sum gera sítt til at geva eitt yvirskot á gjaldsjavnanum. Samstundis ger heildarveitingin, at almenna nýtslan í Føroyum í % av BTÚ oftast er størri enn í londunum, vit vanligu sammeta okkum við. Sama er galdandi fyri lønarinntøkur úr útlandum; hesar viðvirka eisini til, at privata nýtslan í % av BTÚ oftast er størri enn í londunum, vit vanligu samanbera okkum við².

Søguliga hava stórar niðurgongdir í føroyska búskapinum ofta stavað frá stórum føllum í útlutninginum (útlendskum eftirspurningi ella tvørrandi føroyskum útboði). Hesi føll hava ávirkað inntøkurnar í útlutningvinnunum, sum aftur hava ávirkað arbeiðsvirknið og inntøkur í teimum vinnum, ið framleiða til innlendskan eftirspurning, sum síðani hava ávirkað úrslitini hjá almenna geiranum.

Omanfyri nevnda 'regla' er tó ikki uttan undantak. Undir kreppuni síðst í áttatiárunum og fyrst í nítiárunum skapti privat og alment íløguvirksemi, saman við lánsveitingum, óheft av útlutninginum, stór sveiggj í búskapargongdini. Seinni í tilgongdini minkaði útlutningurin eisini stórliga. Í árunum undan figgjarkreppuni vóru búskaparligu sveiggini ei heldur orsakað av broytingum í útlutninginum, men heldur av lánsveitingum og miseydnaðum íløguvirksemi. Privata nýtslan sum partur av BTÚ fall árinum 2008-2010. Vegna støddina á privatu nýtsluni í mun til BTÚ virkar eitt sovorðið fall ógvusligt á búskapin. Almennu íløgurnar minkaðu stórliga í 2009-2010, og hevði hetta eina uppáttur størri tálmandi ávirkan á búskapargongdina. Høvdur almennu íløgurnar ístaðin verið øktar í hesum niðurgangskonjunkturi, hevði almenna íløguvirksemið havt eina stimbrandi ávirkan á búskapargongdina.

I 1.2 Bústaðarmarknaðurin

Mynd I 3 vísir gongdina í húsaprísnum sum skrásett av Betri banka, umframt brúkaraprístalið.

Av myndini sæst, at eitt slag av 'bløðru' varð blást upp fram til 2007, sum síðani brast. Bløðran vísti seg serliga í húsaprísnum í Tórshavnar kommunu.

Prísirnir á húsum í Tórshavn hava verið vaksandi síðan 2012, og teir eru nú á væl hægri støði enn prísirnir í 2007. Munurin millum húsaprísir í Tórshavn og aðrastaðni í Føroyum vaks sera nógv í 2006, og hevur

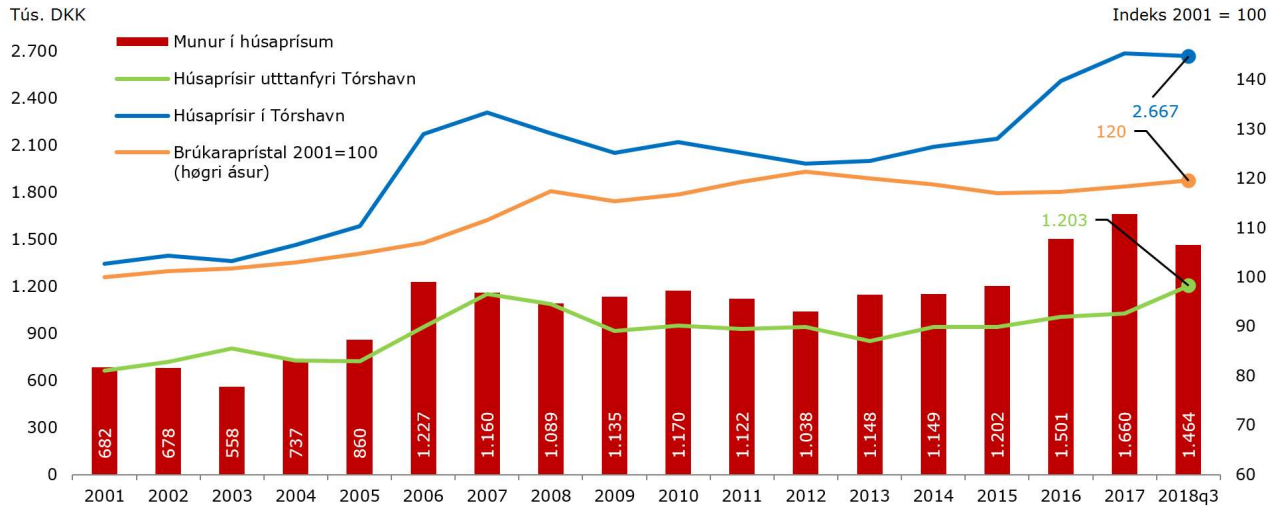
² Sí Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2013, síða 41.

ein prísmunur upp á eina góða milliún krónur hildið sær fram til 2016, tá prísmunurin fór upp á 1,5 mió, men er síðani fallin eitt vet í triðja ársfjórðingi 2018. kr.

Fólk við kunnleika til bústaðarmarknaðin meta nú, at húsaprísirnir í Havn eru komnir í hæddina vegna herd krøv frá lánistovnunum. Húsaprísirnir í Tórshavn eru falnir eitt vet frá 2017 til 2018 (fram til triðja ársfjórðing), samstundis sum húsaprísirnir uttanfyri Tórshavn í sama tíðarskeiði eru vaksnir við umleið 200 túsind.

Gongdin í húsaprísnum og brúkaraprístalinum 2001-2018 (3. ársfj.)

Mynd I 3

Kelda: Hagstova Føroya og Betri Banki

Hagtølini geva tó ikki eina heilt neyva mynd av prísgongdini. Eitt nú eru íbúðir ikki við í hagtølunum, og harafturat eru einans hús við grundøkjum millum 250 og 1.000 fermetrar tald við. Prísurin á íbúðum, ið ikki eru við í tølunum í mynd I 3, er vaksin lutfalsliga meira enn prísurin á sethúsum.³

Prísvøkstururin er m.a. grundaður á lægri rentu og størri eftirspurning, serliga eftir íbúðum í Tórshavnar økinum.

I 1.3 Vinnuviðkomandi bygnaðarbroytingar

Samstundis, sum fíggjarkreppan hevur havt síni árin á búskapargongdina í Føroyum, eru stórar bygnaðarlígar broytingar farnar fram í føroyska búskapinum. Eitt er, at fólkasamansetingin er broytt; nakað annað er, at vinnugreinabýtið er broytt, og at útflutningsmynstur og marknaðarlond Føroya eisini eru broytt.

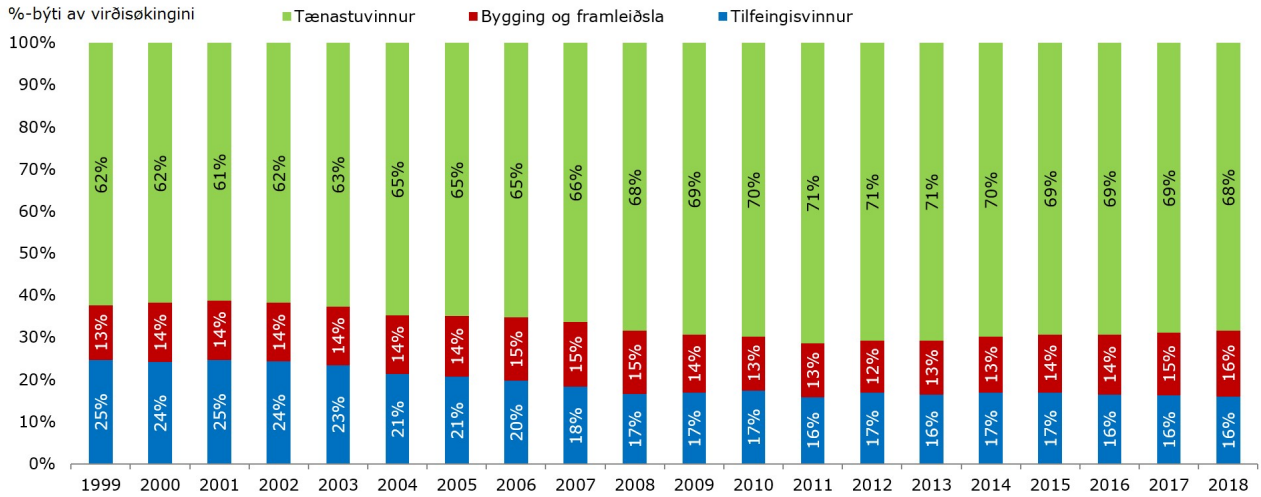
Mynd I 4 og I 5 vísa virðisøkingina býtta á vinnugreinar.

Av mynd I 4 sæst lutfalsliga gongdin í løntakaratalinum býtt á tilfeingisvinnur, byggi- og framleiðsluvinnur og tænavinnur. Gongdin í samansetingini minnir um hana í okkara grannalondum, men tykist at ganga nakað seinni. Í grannalondunum eru tertieru vinnurnar vaksnar í løntakaratali og tilfeingisvinnurnar minkaðar, og somuleiðis eisini framleiðsluvinnurnar. Hendan gongdin hevur gjørt seg galdandi í Føroyum fram til umleið 2011, men síðani hevur prosentbýtið av løntakarum sum starvast í tilfeingisvinnuni (primera vinnan, tvs. serliga uppsjóvarvinnan og alivinnan) og í tænavinnuni (tertiera vinnan) verið støðugt, meðan byggi- og framleiðsluvinnan (sekundera vinnan) er vaksin nakað. Tað, at framleiðsluvinnan hevur eitt vaksandi tal av løntakarum, kann hava samband við, at byggivinnan er vaksin í hákonjunkturinum hesi árin. Tað, at talið av løntakarum í tilfeingisvinnuni ikki er minkað á sama hátt sum í okkara grannalondum, kemur av stóru framgongdini í ali- og uppsjóvarvinnuni, ið er ávirkað av stóru tilfeingisrentuni.

³ Sambært upplýsingum frá meklarafyrirøku. Hetta sæst eisini í frágreiðing frá Landsbankanum frá oktober 2018

%-býti av løntakarum skift á tilfeingisv., bygging og framl. og tænastruv. 1999-2018

Mynd I 4

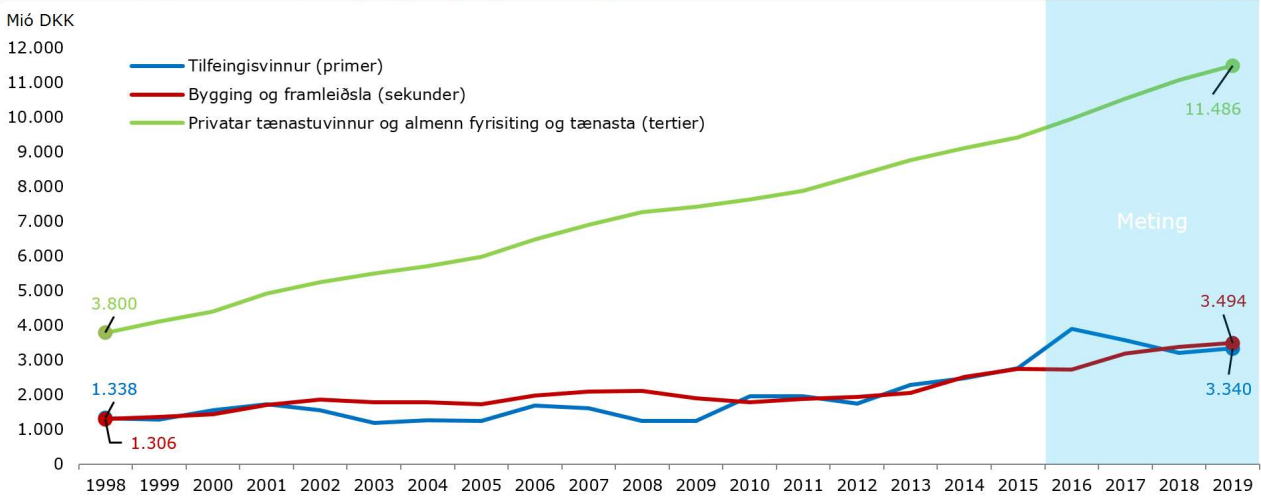
Kelda: Hagstova Føroya.

Meðan lutfallið av løntakarum í tilfeingis- og framleiðsluvinnuni hevur verið støðugt síðani 2011, hevur tilfeingisvinnan havt ein vaksandi prosentpart av samlaðu virðisøkingini, sum í høvuðsheitum skyldast stóru tilfeingisrentuna, sí mynd í fylgiskjali 1.

Virðisøkingin í mió. kr. býtt á tilfeingisvinnur, byggi- og framleiðsluvinnur og tænastruvinnur er víst í mynd I 5. Tilfeingisvinnan er eyðkend við sínum stóru sveiggjum í virðisøkingini yvir ár.

Virðisøking býtt á tilfeingisv., bygging og framl. og tænastruv. í mió. kr. 1998-2019

Mynd I 5

Kelda: Hagstova Føroya til og við 2015. Árin 2016-2019 eru egnar metingar.

Mynd I 6 vísir gongdina í virkisvirkskoti og lønum í vinnufyrirøkum⁴ í mió. kr. Eisini er roknað lutfallið millum lønir og bruttofaktorinntøku (BFI). Myndin tekur við framroknað tøl fyrri árin 2014 til 2018.

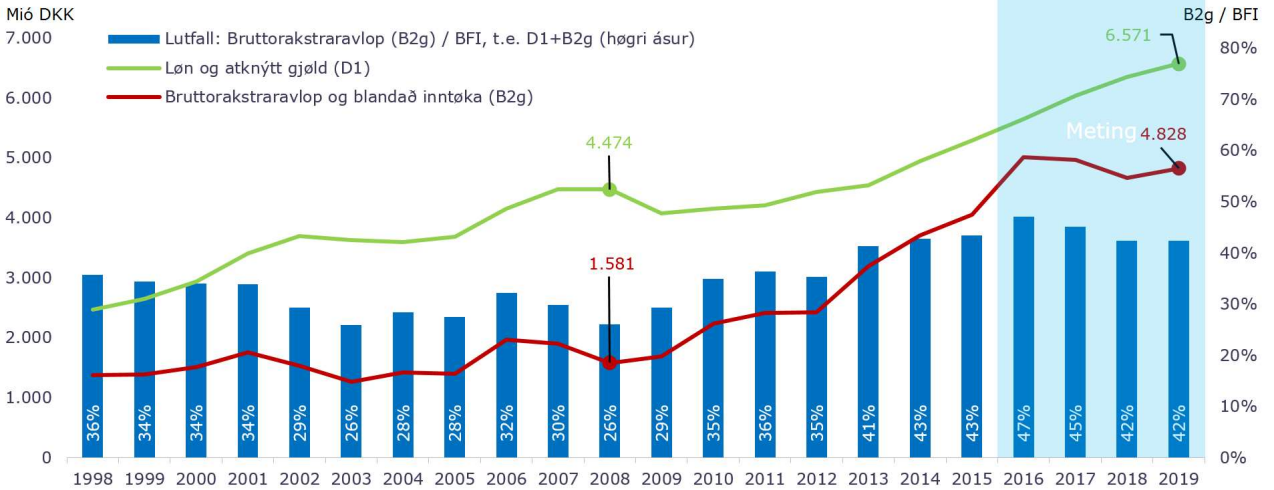
Vit síggja, at lønirnar í vinnufyrirøkum vuku nógv fram til fíggjarkreppuna í 2007-08, harnæst fullu tær og vóru í 2013 einans góðar 100 mió. kr. størri enn í 2008. Hetta svarar til ein vøkstur uppá 2,3%, ið umboðar eitt fall í realum virði av lønum⁵.

⁴ Hetta eru allar lønir uttan tær í almennu fyrisitingini og í fíggjaryfirøkum.

⁵ Brúkarapríстал 1. ársfjórðing 2008 til 1. ársfjórðing 2013 vaks við 6,5%.

Yvirskot og lønir fyrri vinnufyrirøkur (geiri S11) í mió. kr. 1998-2019

Mynd I 6

Viðm.: Vinnufyrirøkur eru framleiðandi eindirnar, sum eru partur av geira S11 í tjóðarroknskapinum. Bruttofaktorinntøkan fyrri geiran er samansett av lønum vm og bruttorakstraravlopinum hjá hesum eindum.
Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya 1998-2015, árin 2016-2019 eru eggar metingar.

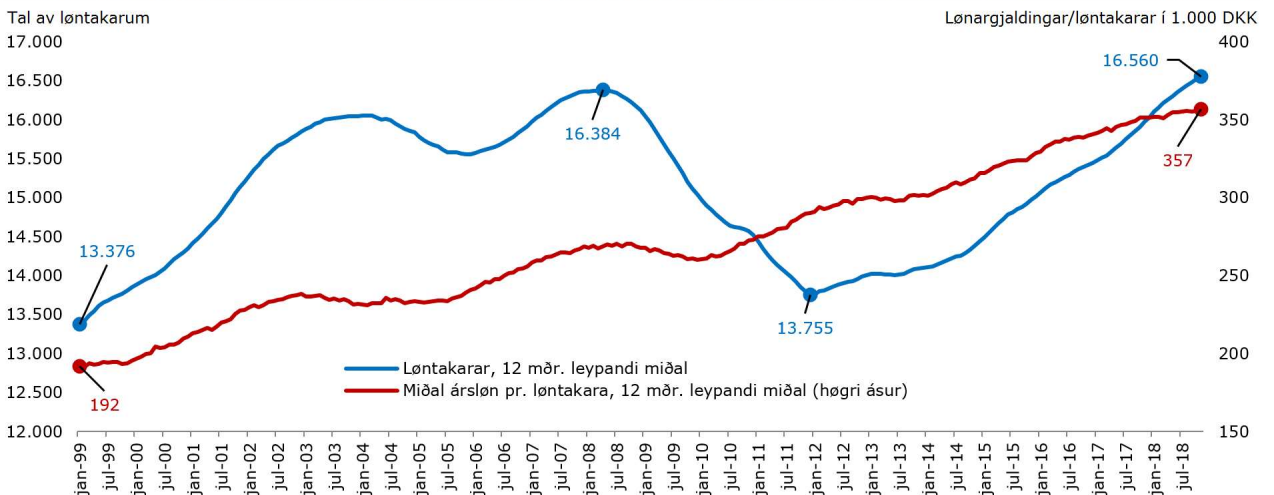
Yvirskot í vinnufyrirøkum stóð stórt sæð í stað frá 1998 fram til 2008, men er vaksið stórliga síðan 2008. Talan er um umleið eina trífalding í virkisývirskoti úr 1.581 mió. kr. í 2008 uppí 4.828 mió. kr. í 2019.

Lutfallið millum virkisývirskot og BFI er vaksið nógv síðani 2008, úr 26% í 2008 uppí 42% í 2019. Orsøkin til hesa lutfalsliga stóru broyting síðan 2008 eru stóru vinningarnir í uppsjóvarvinnuni og alivinnuni seinastu árin, sum ikki eru falnir løntakarum í allari vinnuni í lut, men mest kapitalávanarum.

Mynd I 7 vísir talið av løntakarum og roknaða miðal árslønum pr. løntakara í vinnufyrirøkum⁶ frá januar 1999 til november 2018. Strikumyndirnar byggja á útrokningar av leypandi 12 mánaðar miðal, sí tekstkassa 4.

Løntakarar og miðal árslønum í privatum vinnuligum virksemi, mió. kr., jan-99 til nov-18

Mynd I 7

Viðm.: Talið av løntakarum (12 mðr. leypandi miðal) og lønarútgjaldingarnar (árslønum pr. løntakara, 12 mðr. leypandi miðal) frá privatum vinnuligum virksemi er í hesari mynd avmarkað til allar útgjaldandi, framleiðandi eindir undantikið tær, ið eru í vinnugreinabólkingunum "Landsfyrirsiting", "Kommunur og ríkisstovnar", "Undirvísing" og "Heilsu- og almannaverk".
Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning av løntakararum, 12 mðr. leypandi miðal og miðal árslønum pr. løntakara, 12 mðr. leypandi miðal.

Myndin vísir, at stór sveiggj hava verið í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum árin 1999-2018. Ein stórus vøkstur var fram til 2004, eitt lítið fall í 2005, aftur vøkstur í 2006-08 og síðani eitt fall fram til januar 2012. Eftir januar 2012 hevur aftur verið vøkstur í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum. Hesin vøxturin hevur serliga verið stórus síðani miðskeiðis í 2014.

⁶ Hetta eru allir løntakarar uttan teir í almenna geiranum og í fíggarfyrirøkum.

Roknað miðalløn pr. løntakara í vinnufyrirøkum er vaksin síðani 1999. Strikumyndin í mynd I 7 vísir nøkur sveiggj, ið hanga saman við konjunkturgongdini.

Myndin bendir á, at produktivitetur og reallønir í vinnufyrirøkum eru vaksin nevnivert síðan 1999, tí meðan miðalløngjaldingarnar næstan eru tvífaldaðar er brúkaraprístalið bert vaksið góð 20% síðan aldarskiptið.

Mynd I 6 vísti, at samlaðu lønargjaldingarnar í vinnufyrirøkum stóðu nærum í stað frá 2008 til 2013. Øvugt vísir mynd I 7, at roknað løn pr. løntakara í vinnufyrirøkum er vaksin nógv í sama tíðarskeiði. Vísandi til mynd I 6 er talan sostatt um, at talið av løntakarum í vinnufyrirøkum er nógv minkað fram til 2013, sí mynd I 7, og at tað tí verður meira løn til hvønn, tá miðaltalið verður roknað.

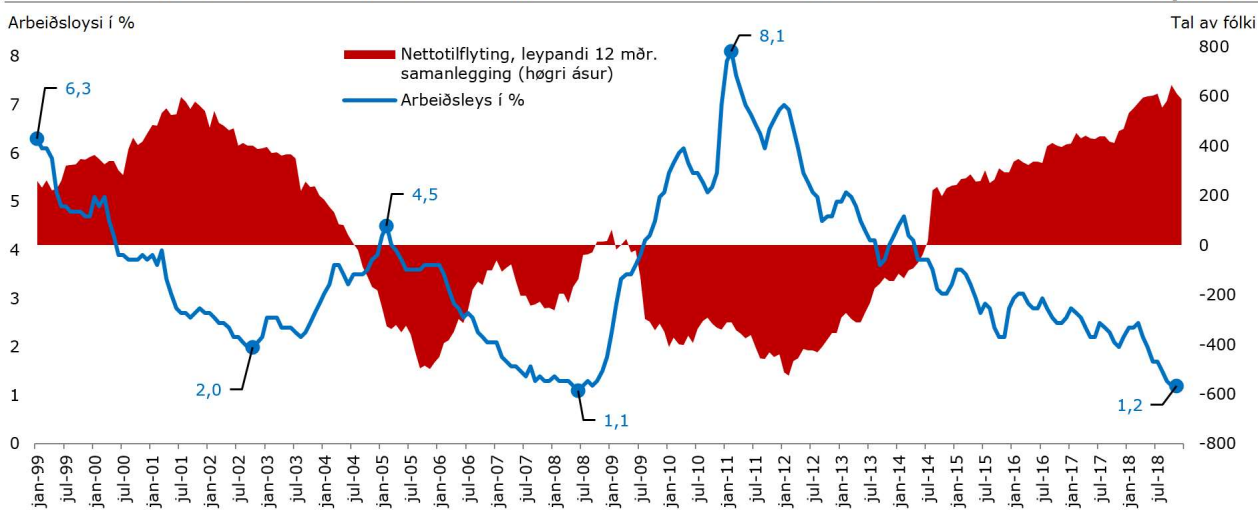
Gongdin í fólkatálinum og nettotilflytingini er týðandi indikatorur fyri búskapargongdina og vinnuligu gongdina í Føroyum, bæði í tí stutta og langa siktinum.

Mynd I 8 vísir sambandið millum nettotilflyting og arbeiðsloysi. Tølini fyri nettotilflyting byggja á leypandi 12 mánaðar samanlegging, sum vísir trendin í gongdini, sí tekstkassa 4.

Myndin vísir, at nettofráflytingin sum heild hevur verið rættiliga stór í tíðarskeiðnum. Try tíðarskeið hava verið við positivari nettotilflyting, nevnliga árinum 1998-2004, partar av 2008-2009 og árinum 2014-2018.

Nettotilflytingin í seinastuni hevur uttan iva samband við vaksandi tal av størvum í Føroyum. Størri arbeiðsloysi í Føroyum sýnist at minka um nettotilflytingina og øvugt, tó uttan at hetta samband forklárar alla gongdina í tølunum. Seinastu tølini benda á, at nettotilflytingin heldur áfram í næstkomandi tíð.

Arbeiðsloysi (%) og nettotilflyting sum leypandi 12 mðr. samanlegging jan-99 til des-18 Mynd I 8

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning av nettotilflyting, leypandi 12 mðr. samanlegging.

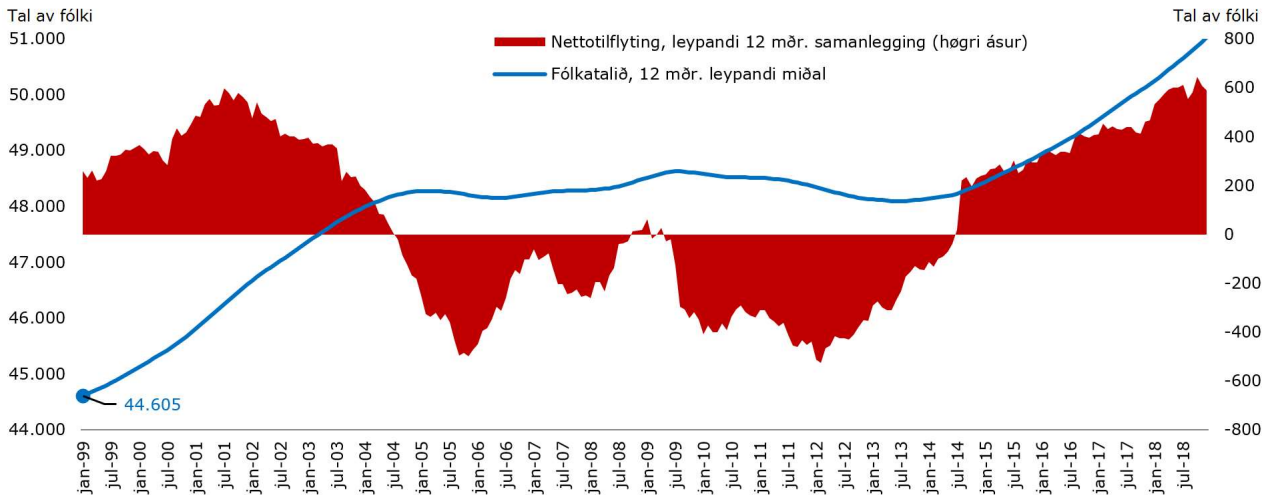
Burðaravlopið og nettotilflytingin geva fólkaøksturin. Burðaravlopið (munurin millum føðital og deyðstal) hevur verið fallandi seinastu 25 árinum, og við tí í 2014 galdandi deyðs- og føðitíttleika verður burðaravlopið negatívt umleið 2035-2045⁷.

Mynd I 9 vísir gongdina í fólkatálinum sum leypandi 12 mðr. miðal og í nettotilflytingini sum leypandi 12 mðr. samanlegging. Vit síggja, at fólkatálið mestsum stóð í stað frá 2004 til 2014. Í 2014 var fyrstu ferð síðan 2009 vøkstur í fólkatálinum, og hevur stórus vøkstur verið líka síðan.

⁷ Egnar útrokningar, við støði í aldurstreytaðum føði- og deyðstíttleika í 2014 og triðseinastu fólkatalsframskriving Hagstovunnar, góvu negatívt burðaravlop í 2035, sí Búskaparráðsfrágreiðingina á heysti 2016. Broytingar av føðitíttleika síðan 2014 kundu bent á, at negatíva burðaravlopið er útsett - eitt leysligt met kundi verið 2035-2045.

Fólkatal og nettotilflyting jan-99 til des-18

Mynd I 9

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning av nettotilflyting, leypanði 12 mðr. samanlegging.

Tekstkassi 3: Tilflyting til Føroya og eftirspurningur eftir arbeiðsmegi í byggivinnuni

Frá stórum byggivirkjum hevur Búskaparráðið fingið at vita, at talið av útlensku handverkarum í Føroyum er vaksið nógv síðan miðskeiðis í 2017, og at tað hevur verið ein stór avbjóðing at finna bústaðir til hesar handverkarar. Hetta kundi bent á, at ein týðandi partur av tilflytingini til Føroya hevur fevnt um útlenskar handverkarar, sum flyta millum Føroyar og útlond, nú eftirspurningurin eftir arbeiðsmegi í byggivinnuni er stórus vegna vaksandi virksemsi (sí lönargjaldingar í talvu I 2), og at hetta vaksandi virksemsið sostatt hevur ávirkað løntakaratal, almennu inntøkurnar, BTÚ-vøkstur og fastognarprísir. Minkar hetta byggivirksemsið, kemur tað at ávirka nevndu støddir øvugtán veg.

I 1.4 Laksa- og oljuprísir

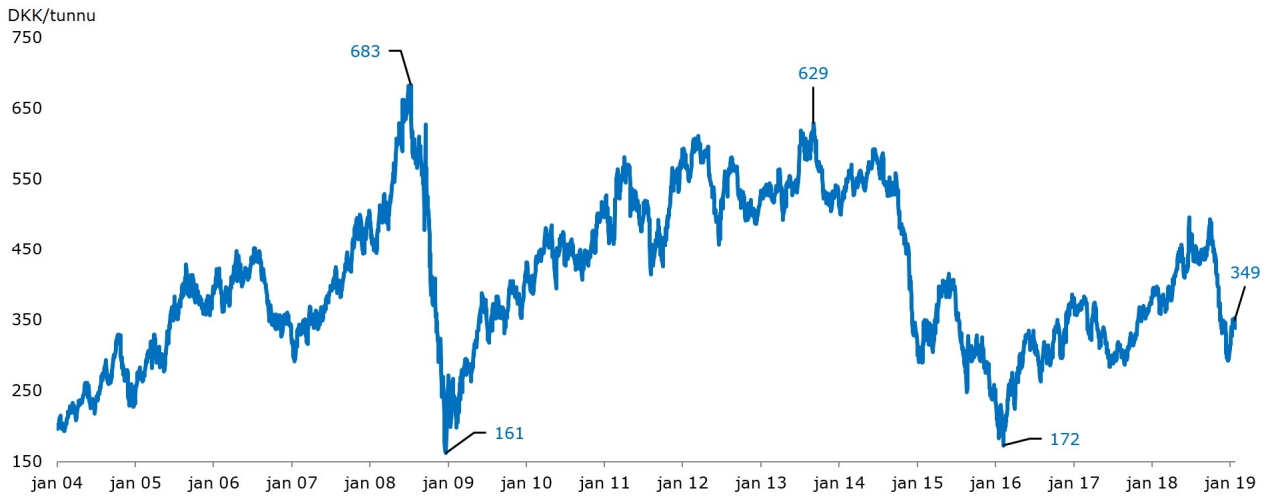
Laksa- og oljuprísir ávirka føroyska búskapin stórliga í leypandi prísnum.

Mynd I 10 vísir gongdina í oljuprísinum⁸ í donskum krónum síðan januar 2004.

Vit síggja, at oljuprísurin hevur sveiggjað rættiliga nógv, og at hann í løtuni liggur á umleið 440 DKK/tunnu. Eitt stórt prísfall hendi á olju eftir august 2014. Í \$/tunnu hevur prísurin síðan primo 2015 sveiggjað millum í høvuðsheitum 40 og 66 dollarar, men er hann farin upp um 70 dollarar í stórum tíðarskeiðum av 2018.

Spotprísur á olju (DKK/tunnu), jan-04 til jan-19

Mynd I 10

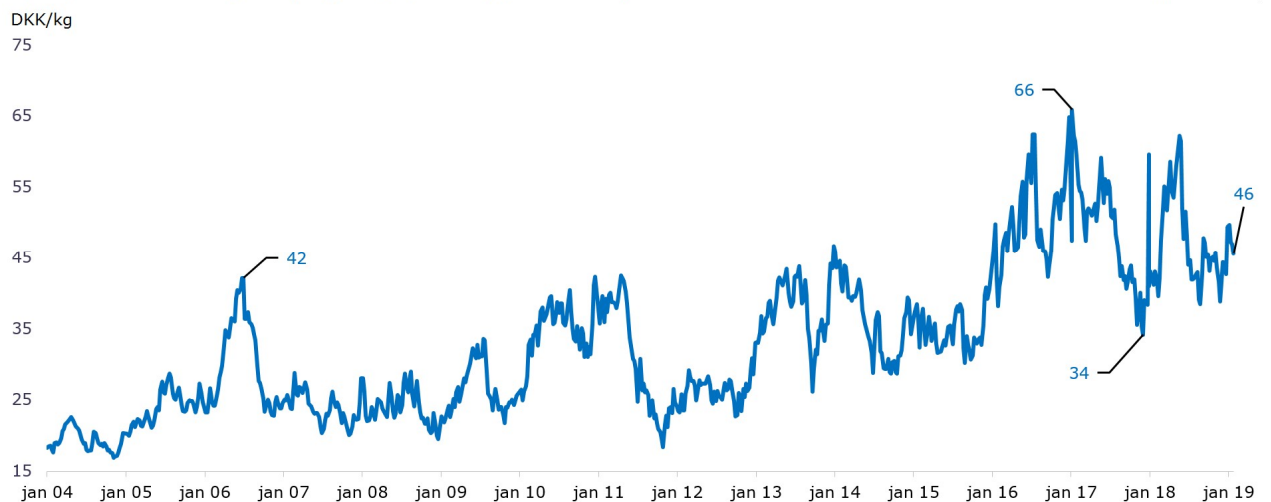

Kelda: Egnar útrokningar við støði í oljuprísi frá Thomson/Reuters og gjaldoyrakursi frá Danmarks Nationalbank.

Mynd I 11 vísir gongdina í laksaprísinum í donskum krónum seinastu árinum. Vit síggja, at sveiggini eru stór, men at trendurin er ein prísavøkstur seinastu nógvu árinum. Prísurin var í hæddini í januar 2017.

Spotprísur á laksi (DKK/kg) hvørja viku, jan-04 til jan-19

Mynd I 11

Kelda: Egnar útrokningar við støði í laksaprísi (í NOK) frá fishpool.eu og gjaldoyrakursi frá Danmarks Nationalbank.

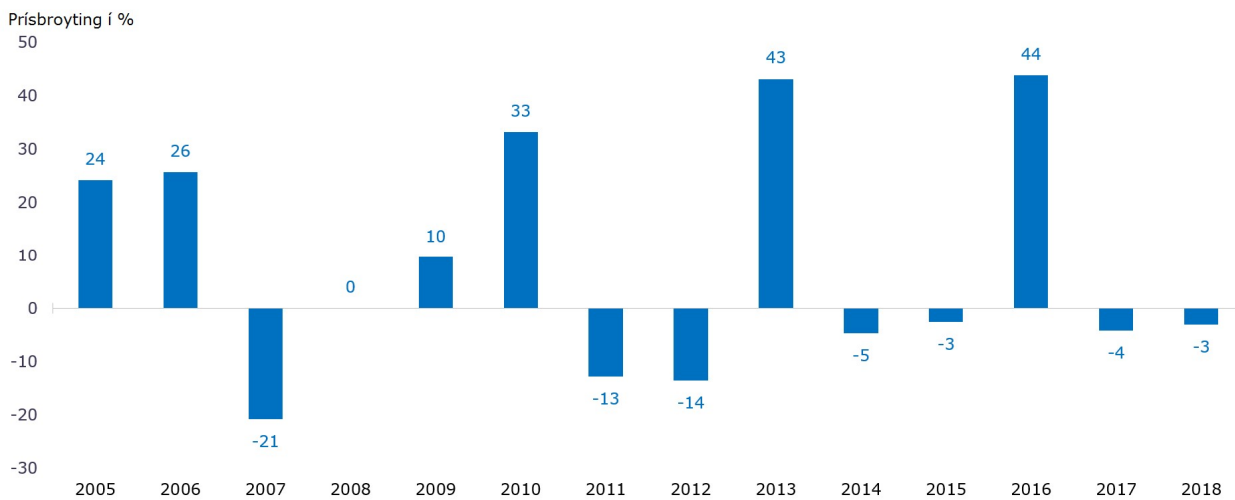
Mynd I 12 vísir árligu prosentbroytingina í laksaprísinum í donskum krónum (miðalprísur fyri allar vikur í árinum). Í 2013 var ein prísavøkstur uppá 43% í mun til árið fyri, meðan prísavøkstururin í 2016 var 44% í

⁸ Hetta er WTI (West Texas Intermediate) oljan, sum vanliga er undir prísnum á norðsjóvarolju (Brent).

mun til árið fyrri. Í 2017 var ein lítil prislækking á 4%, og tað sama er galdandi í 2018, har prislækkingin hevur verið 3%. Laksaprísurin væntast at verða støðugur í 2019 í mun til 2018.

Árlig prosent broyting í spotprísinum á laks (DKK), 2005-2018

Mynd I 12

Kelda: Egnar útrokningar við støði í laksaprísi (í NOK) frá fishpool.eu og gjaldoyrakursi frá Danmarks Nationalbank.

I 1.5 Handilsjavnin

Talva I 2 vísir gongdina í vøruútflutningi og vøruinnflutningi Føroya 2018 sammett við 2017.

Innflutningstølini vísa, at innflutningsvirðið 2018 veksur í mun til 2017 við tilsamans 6,4%. Um skip og flogfær verða roknaði frá, var vøkstur í innflutninginum 9,5%.

Frágreiðingar um útrokningarhátt fyrri vakstrarískoyti eru at finna í frágreiðing Búskaparráðsins á vári 2016 á síðu 11.

Innflutningurin til beinleiðis nýtslu er vaksin við 1,7%, meðan innflutningurin av bilum o.ø. flutningsførum minkaði við 0,9%.

Innflutt tilfar til byggivirki er vaksið við 18%, og samstundis er innflutningurin av maskinum o.a. útgerð vaksin við 20,9%. Nógv størstur vøkstur í innflutninginum var av brennievni o.t. (35,1%).

Útflutningurin minkaði samanlagt heili 8,9% 2018 í mun til 2017. Uttan skip minkaði útflutningurin 9%. Minking var í útflutninginum av "uppsjóvarfiski" og "alífiski" uppá ávikavíst 23,5% og 13,6%, meðan útflutningurin av "botnfiski og øðrum fiskasløgum" hinvegin vaks við 8,3%.

Yvirskotið á handilsjavnanum er vaksið seinastu árin og hevur verið serliga stórt árin 2016 og 2017, og stavar hetta partvís frá betringini í býtislutfallinum í uttanlandshandlinum. Handilsjavnin í 2017 vísti eitt yvirskot uppá 1.492 mió. kr. (við skipum), meðan 2018 vísir eitt yvirskot uppá 305 mió. kr. (við skipum).

Inn- og útflutningur av vørum 2017 sammett við 2018 og handilsjavnin 2010 til 2018
Talva I 2

	Mió. DKK (cif)			%- vøkstur	Vakstrar- ískoyti	Støddar- lutfall			
	2017	2018	Vøkstur						
<i>Innflutningur</i>									
Til hav- og landbúnað	446	485	39	8,8%	-	6,1%			
Til byggivirki	691	815	124	18,0%	-	9,5%			
Til aðra framleiðslu	1.580	1.610	31	1,9%	-	21,8%			
Brennievni ot.	950	1.283	334	35,1%	-	13,1%			
Maskinur oo. útgerð	831	1.006	174	20,9%	-	11,5%			
Bilar oo. flutningsfør	498	493	-5	-0,9%	-	6,9%			
Til beinleiðis nýtslu	1.561	1.588	27	1,7%	-	21,5%			
Skip, flogfør o.t.	399	213	-186	-46,5%	-	5,5%			
Rávøra til fiskavirking	303	232	-71	-23,4%	-	4,2%			
Vøruinnflutningur í alt	7.258	7.725	467	6,4%	100%	100%			
Vøruinnflutningur ex. skip, flogfør o.t.	6.859	7.512	653	9,5%	-	94,5%			
	Mió. DKK (fob)								
	2017	2018	Vøkstur	%- vøkstur	Vakstrar- ískoyti	Støddar- lutfall			
<i>Útflutningur</i>									
Allifiskur	3.872	2.985	-887	-22,9%	113,2%	43,9%			
Uppsjóvarfiskur	2.424	1.854	-570	-23,5%	72,7%	27,5%			
Botnfiskur og onnur fiskasløg	2.116	2.292	176	8,3%	-22,4%	24,0%			
Aðrar vørun	312	447	135	43,3%	-17,2%	3,5%			
Skip, flogfør o.t.	90	90	0	-0,4%	0,1%	1,0%			
Vøruútflutningur í alt	8.814	8.030	-784	-8,9%	100%	100%			
Vøruútflutningur ex. Skip, flogfør o.t.	8.724	7.940	-784	-9,0%	-	99,0%			
<i>Handilsjavnin, árin 2010-2018</i>	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Við skip o.t., mió DKK	327	128	-1.167	-169	348	758	1.492	1.556	305
Uttan skip o.t., mió DKK	364	222	-145	552	584	1.182	1.789	1.865	428

Kelda: Hagstova Føroya

I 2 Innlendis eftirspurningur frá húsarhaldunum (privat nýtsla)

I 2.1 Metingar viðvíkjandi privatu nýtsluni

Privata nýtslan er ein týðningarmikil partur av føroyska búskapinum; í stødd er privata nýtslan á hædd við vøruútflutningin og eisini vøruinnflutningin. Tískil hevur gongdin í privatu nýtsluni stóra ávirkan á BTÚ-vøksturin.

Privata nýtslan verður uppgjørd sum liður í uppgjerðini av útreiðslu- ella eftirspurnarsíðuni á tjóðarroknaskapinum. Seinastu uppgjørdu tjóðarroknaskapartølini viðvíkjandi útreiðslu- ella eftirspurnarsíðuni eru fyri 2015. Fyri tíðarskeiðið aftaná 2015 hava vit bert indikatorar um nýtsluna. Ein indikaturur er innflutningurin av nýtslurvørum (sí talvu I 2); av øðrum indikaturum er gongdin í lønargjaldingum (sí mynd I 16a og I 16b) og MVG-inntøkur landskassans (sí mynd I 13b).

Mynd I 13a vísir gongdina í innflutningi av nýtslurvørum sum leypandi 12 mánaðar samanlegging (sí tekstkassa 4) samanildna við lønargongdina.

Vit síggja, at innflutningurin av hálvdrúgvum nýtslurvørum (t.d. klæðir) og drúgvum nýtslurvørum (t.d. sjónvørp og bilar) er vaksin nógv síðan 2010, serliga aftaná miðskeiðis í 2012.

Stóri vøksturin seinastu tíðina í innflutninginum av drúgvum og hálvdrúgvum nýtslurvørum hevur verið nýttur í undanfarnum frágreiðingum sum grundgeving fyri at rokna við eini hægri privatarari nýtslukvotu í 2014-2018. Hinvegin kann hesin umrøddi nýtslurvøksturin eisini samsvara við ein vøkstur í lønargjaldingum og tøkari inntøku.

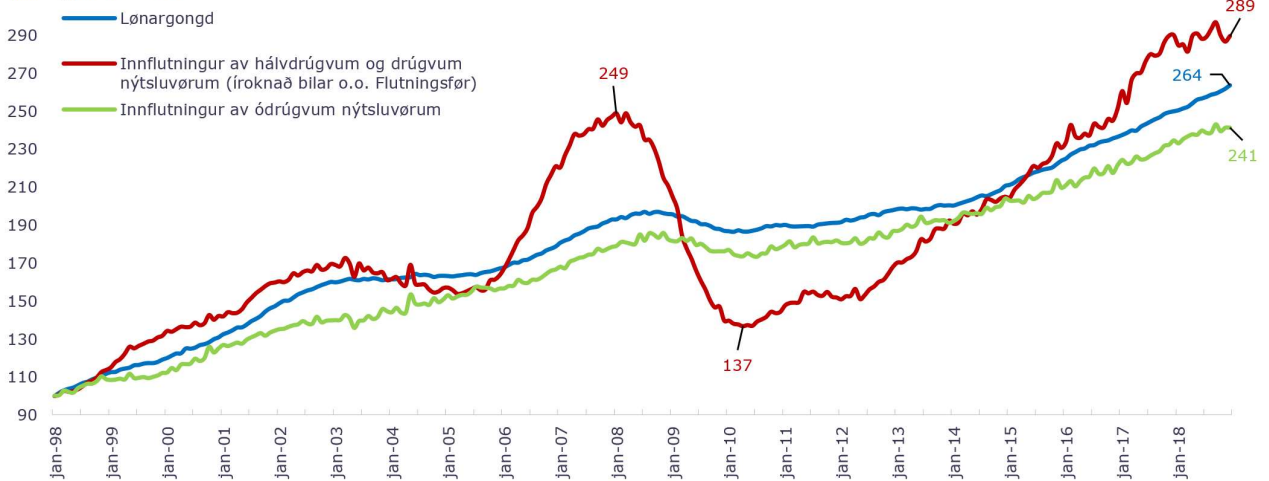
Viðmerkjast skal, at lønarinntøkur vunnar í útlandum ikki eru við í lønartølunum handan myndina.

Gongdin í innflutninginum av ódrúgvum nýtslurvørum (t.d. matur og drekka) og gongdin í lønargjaldingunum eru nøkulunda samanfallandi yvir alt tíðarskeiðið. Í hagtølunum fyri innflutning fylla tær ódrúgvu nýtslurvørunar lutfalsliga meira enn tær drúgvu og hálvdrúgvu nýtslurvørunar.

Lønarinntøka og innfluttar nýtslurvørum hjá húsarhaldum, jan-98 til des-18

Mynd I 13a

Indeks, jan-98 = 100

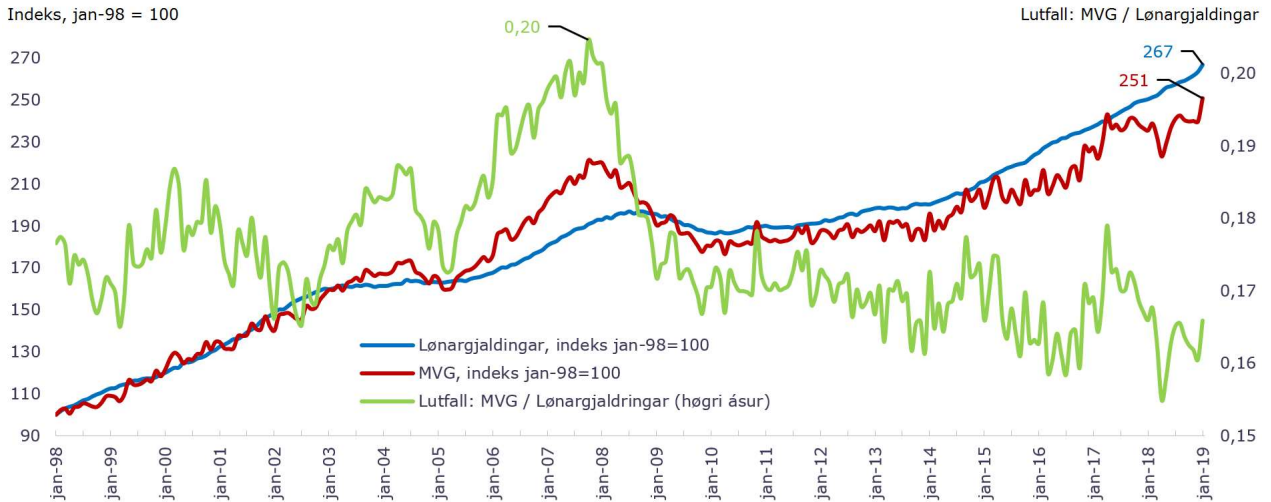

Kelda: Egnar útrokningar við støði í hagtølum Hagstovunnar.

Mynd I 13b vísir gongdina í lønum og MVG-inntøkum landskassans. Tá fíggjarkreppan rakti í 2008 hendi eitt ógvusligt fall í lutfallinum millum MVG og lønargjaldingar. Síðani 2009 hevur hetta lutfallið somuleiðis víst ein fallandi trend, og svarar hetta til, at lønirnar eru vaksnar skjótari enn MVG-inntøkur landskassans. Hetta kundi bent á eitt áhaldandi varsemi viðvíkjandi privatu nýtsluni.

Gongdin í lönnum og MVG, jan-98 til jan-19

Mynd I 13b

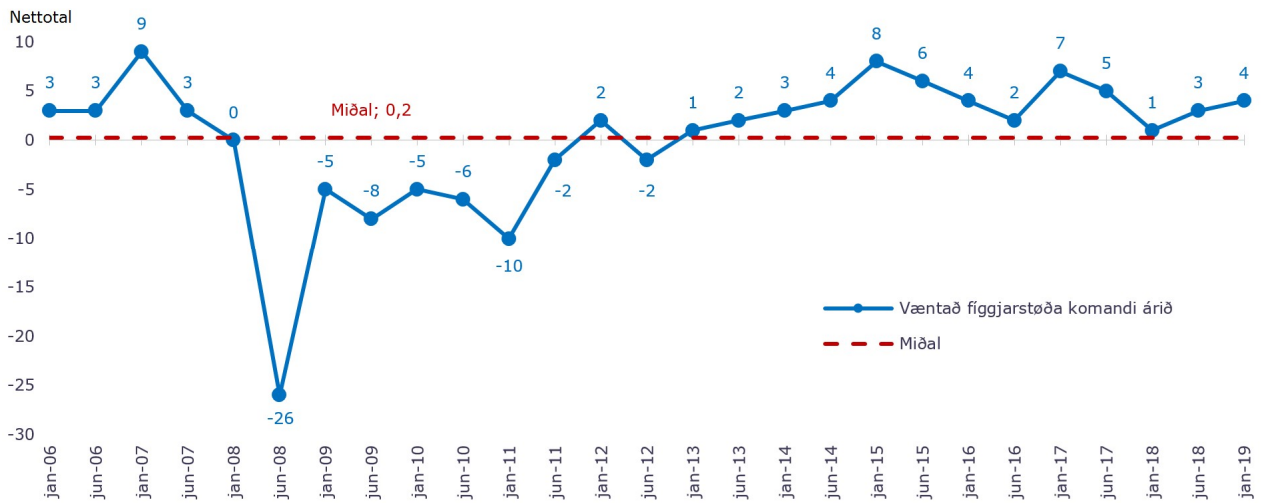
Viðm.: Töluni byggja á leypandi 12 mánaðar samanlegging fyrri tíðina frá janúar 1998 til og við seinast dagföru tölunum.
Kelda: Egnar útrokningar við stöði í lönartölum Hagstovunnar og MVG-tölum frá TAKS

I 2.2 Gongdin í treystitölum (konjunkturbarometrinum)

Treystitölunni frá Hagstovuni í mynd I 14 snúgvá seg um metingar hjá húsarhaldunum um fíggarstöðu teirra eitt ár fram í mun til nú.

Netttotal - húsarhaldini og teirra væntaða fíggarstöða eitt ár fram, jan-06 til jan-19

Mynd I 14

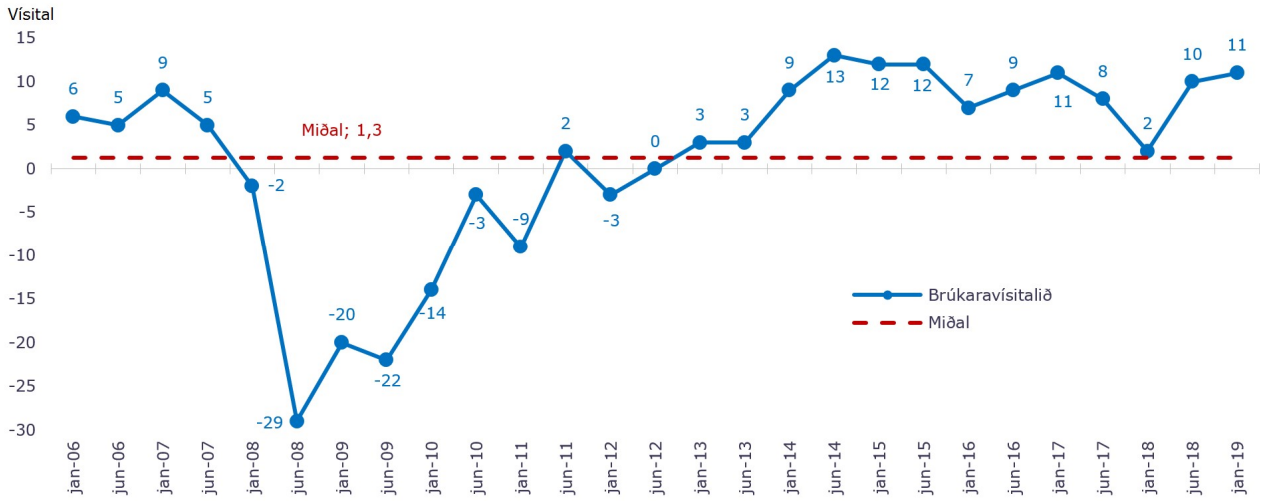
Kelda: Hagstova Føroya

Myndin vísir fram til janúar 2015 eitt vaksandi bjartskygni, sum ikki hevði verið størri síðan janúar 2007. Síðani janúar 2018 er bjartskygnið vaksið eitt vet fram til janúar 2019. Fallið í Janúar 2018 skal móguliga síggjast í tí samanhangi, at kanningin var gjørd um tað mundið tá 2 stór verkfall vóru, og ein stór uppsagnarrunda hevði verið á Bakkafrost.

Mynd I 15 vísir treystitalið tilsamans fyri føroysku húsarhaldini. Myndin vísir áleið tað sama sum myndin undan henni. Treystitalið hjá húsarhaldunum í juni 2014 var størri enn nakrantíð, og hevur síðani hildið sær nøkulunda javnt fram til juni 2017. Í janúar 2018 hendi eitt stórt fall, sum í juni 2018 vendi til eina stóra hækking, ið gevur tekin um økt bjartskygni hjá føroysku húsarhaldunum seinasta árið.

Vísital - samlað brúkaravísital fyri føroysku húsarhaldini, jan-06 til jan-19

Mynd I 15

Kelda: Hagstova Føroya

I 3 Virkseimið í privatu vinnugeirunum (privatar ílögur o.a.) og innlendis eftirspurningurin

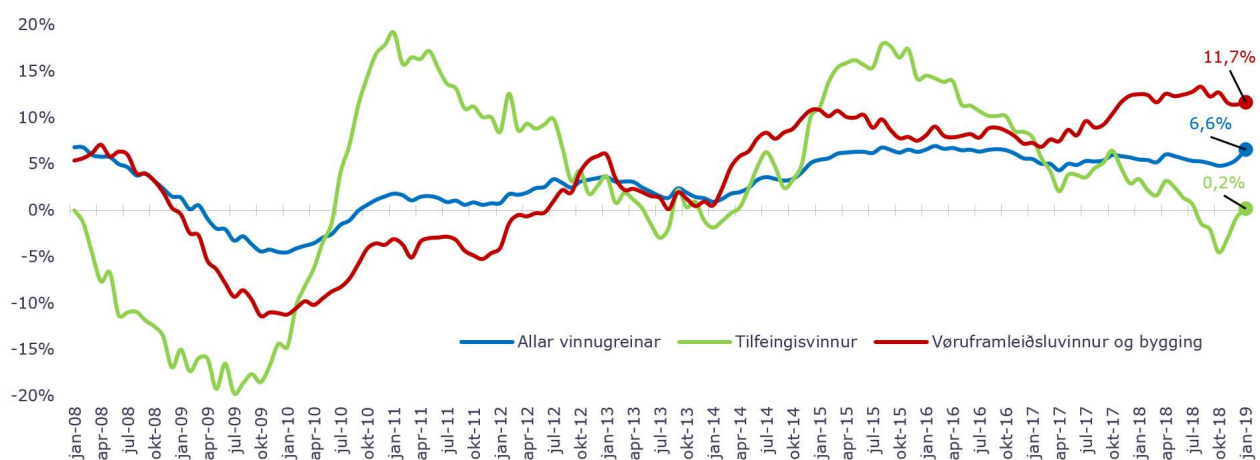
I 3.1 Gongdin viðvÍkjandi lÓnargjaldingum og lÓntakaratali

LÓnarhagtÓlini hvÓnn mánaða frá Hagstovuni (útvegað við samtÍðarskattaskipanini) eru millum tey mest hentu hagtÓlini vit hava til tess at lýsa virkseimið í búskapinum sum heild og gongdina innan ymsu vinnugreinarnar⁹.

Mynd I 16a og I 16b vísa prosentbroytingina í lÓnartÓlunum hjá Hagstovuni seinastu árinum sum leypandi ár-til-ár broyting (sí útgreining í tekstkassa 4).

LÓnargjaldingar, á/á broyting í % bygt á leypandi 12 mÓr. samanlegging, jan-08 til jan-19 Mynd I 16a

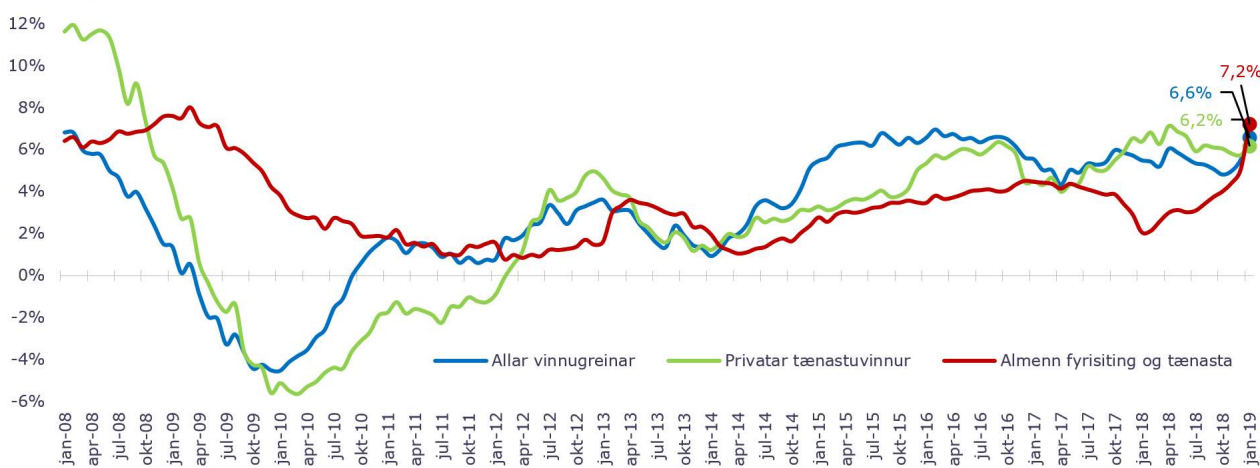
á/á %-broyting

Kelda: Hagstova FÓroya

LÓnargjaldingar, á/á broyting í % bygt á leypandi 12 mÓr. samanlegging, jan-08 til jan-19 Mynd I 16b

á/á %-broyting

Kelda: Hagstova FÓroya

Mynd I 16a vísir gongdina í lÓnargjaldingunum innan primeru og sekunderu vinnugreinarnar, meðan mynd I 16b vísir gongdina í lÓnargjaldingunum innan tertieru vinnugreinarnar. Í báðum myndum sæst eisini strikumynd fyrir samlaðu vinnugreinarnar, so gongdin í teimum einstÓku vinnugreinunum kann haldast upp í móti heildargongdini.

⁹Gongdin í mánaðarligu lÓnartÓlunum frá Hagstovuni samsvarar ikki við gongdina í BTÚ sum lÓnarinntÓku (lÓnarpartinum av bruttofaktorinntÓkunum, BFI). BFI fevnir eisini um samsÝning til kapitalin (restinntÓkuna). Munur er eisini á tÓðarroknskaparlÓnum og mánaðarlÓnum, tí allar lÓnarviðbÓtur eru ikki við í mánaðarlÓnunum, t.d. pensjÓngjÓld, tvungin sosial tryggingargjÓld og B-inntÓkur.

Tekstakassi 4: Trend útrokningar, ið byggja á 12 mánaða leypandi samanlegging og miðal, herundir ár til ár %-broytingar, stutt frágreiðing

12 mánaða leypandi samanlegging er samanlegging av 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða. 12 mánaðar leypandi miðal er miðal av seinastu 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða. Ár til ár %-broytingar bygt á leypandi 12 mánaðar samanlegging ella miðal. Týdningurin av hesum háttalagnum kann lýsast við einum dømi í mynd I 15 a og b (samlaðar lønir):
Fyri juli 2018 leggja vit saman lønirnar 12 mánaðir aftur í tíðina frá jul-18 til aug-17 og gevur hetta 9,228 mia. kr. Vit leggja eisini saman 12 mánaðar aftur í tíðina frá jul-17 til aug-16 og gevur hetta 8,760 mia. kr. Ár til ár %-broytingin (ella vakstrarratan) verður so útroknað sum $9,228/8,760 - 1 = 5,3\%$.
Hetta háttalag verður nýtt ístaðin fyri vanliga háttalagið, har vøksturin verður roknaður higartil í árinum í mun til sama tíðarskeiðið árið fyri. Hvør mánaði verður her "roknaður upp" til eitt ársstøði. Tað verður roknað út hvussu %-vísi vøksturin (ella %-vísa fallið) hevur verið fyri hendan "upproknaða mánaðin" í mun til somuleiðis "upproknaða mánaðin" eitt ár frammanundan. Ein mánaði, ið víkir nógv frá undanfarnu mánaðunum, ger sostatt ikki so nógvan mun í "upprokningini".

Vit síggja á myndunum, at lønargjaldingar í øllum vinnugreinum eru vaksnar seinastu árin. Síðan 2014 hevur størri lutfalsligur vøkstur verið í vøruframleiðsluvinninum og bygging enn í øllum vinnugreinunum tilsamans. Sama hevur gjørt seg galdandi fyri tilfeingisvinnurnar, tó í hesum føri bert fram til mars 2017. Harafturímóti hevur lutfalsligi vøksturin í privatum tænaðstuvinninum og í almennum tænaðstuveitingum verið minni enn í øllum vinnugreinunum tilsamans síðan 2014, tó fyri privatari tænaðstuvinnur einans fram til november 2017. Vøksturin í almennu lønargjaldingunum hevur verið merkisverður í 2018 og eisini í januar 2019. Hetta kemur m.a. av at lønargjaldingarnar vóru óvanliga lágar í januar 2018 vegna verkfall og serligar umstøður á almenna arbeiðsmarknaðinum, og tískil verður vøksturin óvanliga høgur í januar 2019.

Lønirnar í almennum tænaðstuveitingum hava annars søguliga verið tær mest støðugu, meðan stór sveiggj hava verið í tilfeingisvinninum, vøruframleiðsluvinninum og bygging og privatum tænaðstuvinninum.

Í januar 2019 var ár-til-ár leypandi vøksturin í lønargjaldingum tilsamans 6,6%. Størst vøkstur var í vøruframleiðsluvinninum og bygging (11,7%) og privatum tænaðstuvinninum (6,2%); vøruframleiðsluvinnur og bygging fevna m.a. um fiska-, kryvji- og flakavirkir, og eisini um byggivirksemi og skipasmíð. Stóri vøksturin í lønargjaldingum innan vøruframleiðsluvinnur og bygging stavar serliga frá bygging. Minst vøkstur var í tilfeingisvinninum (0,2%).

Á mynd I 16b sæst at vøksturin í lønargjaldingunum hjá tí almenna var 7,2% síðsta árið.

Í talvu I 3 niðanfyri eru mánaðarligu lønargjaldingarnar býttar á 23 vinnugreinar. Eisini er víst beinleiðis vakstrarískoyti¹⁰ og støddarlutfall (parturin av heildini).

Av talvuni sæst, at samlaðu lønargjaldingarnar vuku 5,5% 2018 í mun til 2017, og at vakstrarískoytið var serliga høgt fyri bygging (25,3%) og heilsu- og almannaverk (17,1%).

Lønargjaldingar eru A-skattskyldugar lønir, sum fyrítøkur við heimstaði í Føroyum rinda. Hagtølini fevna bara um løn fyri útint arbeiði. Allar lønargjaldingar verða taldar uppí, sum lúka omanfyri nevndu krøv, uttan mun til um løntakarinn er føroyingur ella útlendingur.

¹⁰ Í talvu I 3 er vakstrarískoytið stigmarkað til 100%.

Lønargjaldingar, vakstrarískoyti fyri lønir og støddarlutfall fyri vinnugreinar, 2017 og 2018

Talva I 3

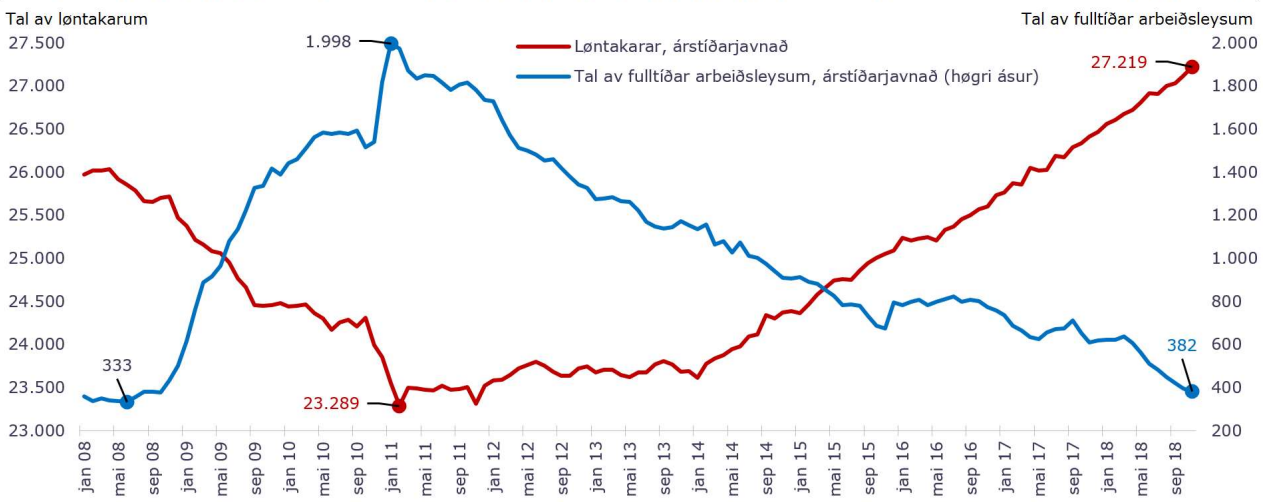
	Mió DKK			% - vøxtur	Vakstrarí- skoyti	Støddar- lutfall
	2017	2018	Vøxtur			
Landbúnaður	21	23	3	13,6%	0,6%	0,2%
Fiskiskapur	1.010	1.019	9	0,9%	1,9%	10,8%
Ali- og kryvjivirki	394	359	-35	-8,9%	-7,1%	3,8%
Ráevnisvinna	44	56	12	26,9%	2,4%	0,6%
Fiskavøruídnaður	387	393	6	1,4%	1,1%	4,2%
Skipasmiðjur, smiðjur	238	274	36	15,2%	7,4%	2,9%
Annar ídnaður	267	285	18	6,8%	3,7%	3,0%
Bygging	699	824	124	17,7%	25,3%	8,7%
Orku- og vatnveiting	69	74	5	7,6%	1,1%	0,8%
Handil og umvæling	796	837	40	5,1%	8,3%	8,9%
Gistihús og matstovuvirki	132	151	19	14,3%	3,9%	1,6%
Sjóflutningur	442	435	-8	-1,7%	-1,6%	4,6%
Flutningur annars	315	334	19	6,1%	3,9%	3,5%
Postur og fjarskifti	134	140	6	4,4%	1,2%	1,5%
Fígging og trygging	338	352	15	4,3%	3,0%	3,7%
Vinnuligar tænaastur	374	381	7	2,0%	1,5%	4,0%
Húshaldstænaastur	89	100	11	12,3%	2,2%	1,1%
Landsfyrising	266	279	13	5,0%	2,7%	3,0%
Kommunur og ríkisstovnar	980	1.018	38	3,9%	7,9%	10,8%
Undirvísing	649	663	14	2,1%	2,8%	7,0%
Heilsu- og almannaverk	1.091	1.175	84	7,7%	17,1%	12,4%
Felagsskapir, mentan o.a.	212	238	26	12,3%	5,3%	2,5%
Ótílskilað v.m.	10	37	27	265,9%	5,4%	0,4%
Tilsamans	8.956	9.446	490	5,5%	100%	100%

Kelda: Hagstova Føroya

Mynd I 17 niðanfyri vísir árstíðarjavnaða talið av løntakarum samanheldið við árstíðarjavnaða talið av fulltíðar arbeiðsleysum.

Tal av løntakarum og fulltíðar arbeiðsleysum, árstíðarjavnað, jan-08 til nov-18

Mynd I 17

Kelda: Hagstova Føroya

Í januar 2011 var talið av fulltíðararbeiðsleysum í hæddini (1.998), meðan talið av løntakarum um somu tíð var lágt (23.289). Síðan ársbyrjan 2011 hefur talið av fulltíðar arbeiðsleysum stórt sæð verið fallandi, meðan løntakaratalið hefur verið vaksandi, hetta síðsta serliga síðan ársbyrjan 2014. Síðan miðskeiðis í 2014 hefur stór nettotilflyting eisini verið til Føroya, sí mynd I 8.

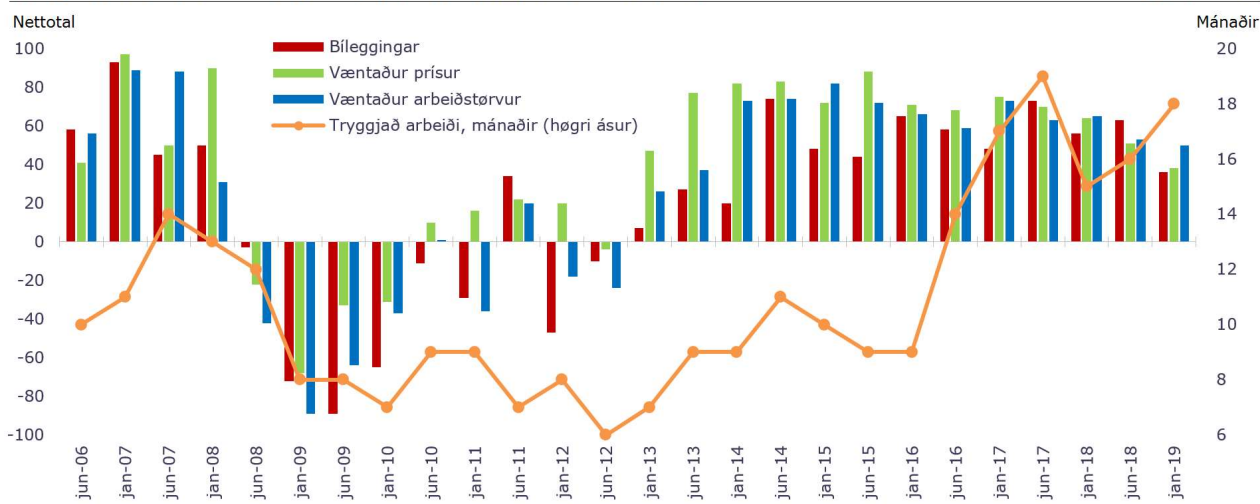
Talið av løntakarum var í november 2018 í hæddini (27.219), samstundis sum talið av fulltíðar arbeiðsleysum í november 2018 var lágt (382).

I 3.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnuna, sí mynd I 18, vísir, at talið av bíleggingum er lækkað síðani januar 2018, meðan væntaður prísur og væntaður arbeiðstørvur er lækkaður. Samstundis hevur vinnan tryggjað sær arbeiði í miðal 18 mánaðir fram, og er hetta eitt sindur meira enn í januar í 2018, tá talið var 15 mánaðir.

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnuna, jun-06 til jan-19

Mynd I 18

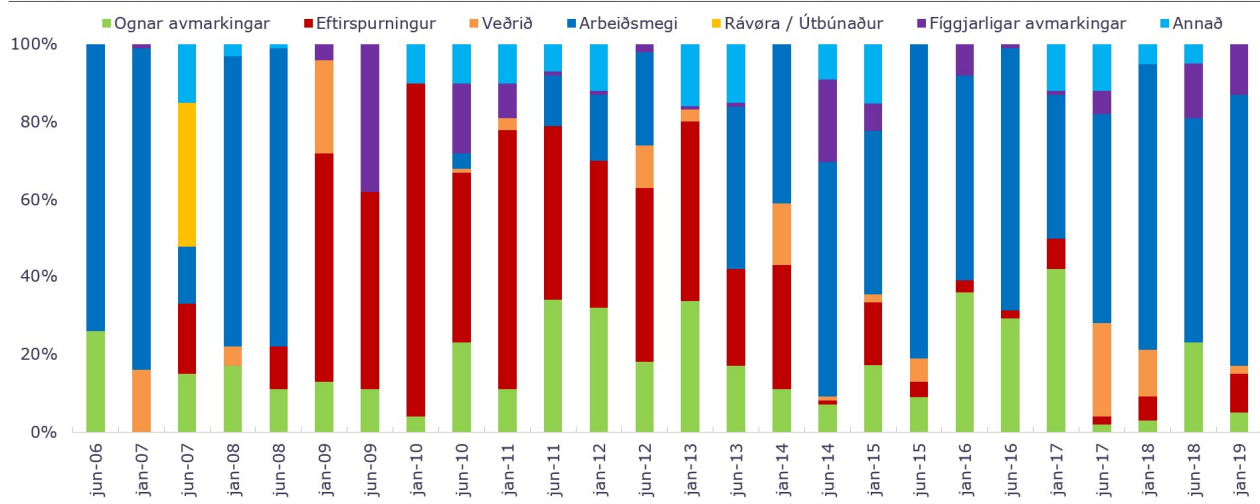

Kelda: Hagstova Føroya

Í mynd I 19 eru vístar avmarkingar fyri framleiðsluna í byggivinnuni, sum byggiharrarnir hava nevnt sum viðkomandi. Tørvandi eftirspurningur var ein stórur trupulleiki frá 2008 og fram til januar 2014, men er hann tað ikki longur.

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnu - avmarkingar í framleiðsluni, jun-06 til jan-19

Mynd I 19

Kelda: Hagstova Føroya

Tá nógvar íløgur verða gjørdar í senn, er altíð ein vandi fyri trýsti á arbeiðsmarknaðinum innan byggjarkíð. Slíkt trýst kann ávirka restina av búskapinum við prís- og lønarvøkstri. Umframt hetta kann trýst á arbeiðsmarknaðinum innan byggjarkíð hava neiliga ávirkan á byggjarbeiði, ið er í gongd, tá tað snýr seg um kostnað og góðsku.

Í januar í ár mettu 70% av byggiharrunum, at trot á arbeiðsmegi var størsta avmarkingin fyri framleiðsluna í byggivinnuni.

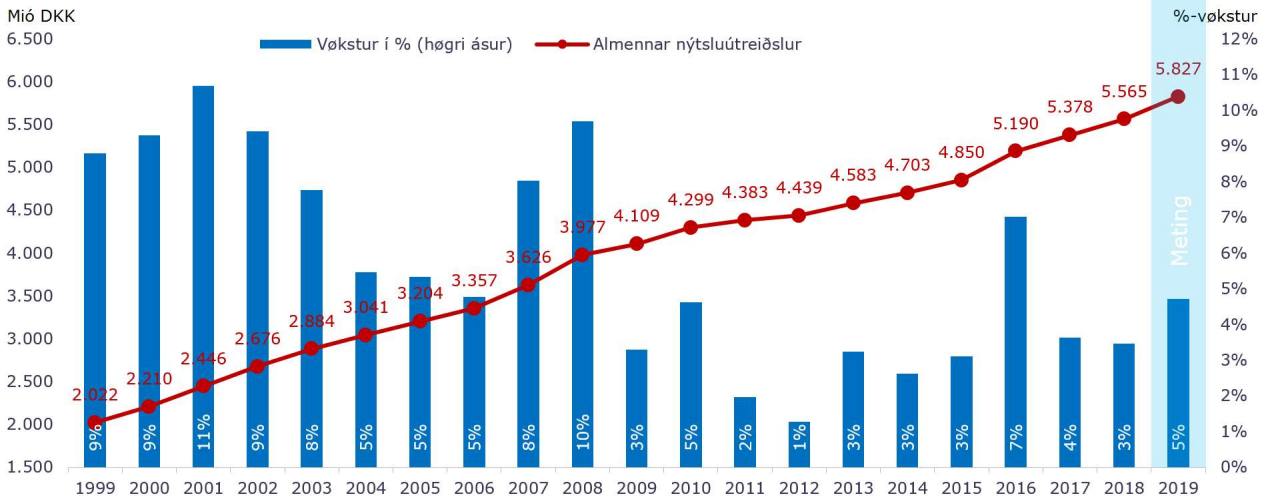
I 4 Innlandis eftirspurningur frá almenna geiranum - almenn nýtsla og íløgur

I 4.1 Nýtsla hins almenna

Mynd I 20 vísir gongdina og vøksturin í almennu nýtsluni síðan 1999, sum uppgjørt í tjóðarroknskapinum. Tølini fyri 2019 byggja á metingar (myndlanýtslu).

Almennar nýtsluútreiðslur í mió. kr. og vøksturin í %, 1999-2019

Mynd I 20

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 1999-2018, 2019 er egin meting.

Frá 1999 til 2008 var vøksturin í almennu nýtsluni sera stórur (millum 5% og 11%). Árin 2009-18 var árligi vøksturin lægri, tá hann var millum 1% og 5%, burtursæð frá 2016, tá vøksturin var 7%. Tølini eru í leypandi prísnum.

Tekstkassi 5: Dátu um almenna geiran

Tjóðarroknskapurin fyri almenna geiran byggir á almennar roknskapir, ikki minst landsroknskapin. Við virknaði frá 2010 eru kommunuroknskapir eisini skrásettir í Búskaparskipan landsins (BSL). Somuleiðis eru roknskapir fyri almennar grunnar og stovnar, sum ikki eru á fíggarlógini, tiknir við í BSL í vaksandi mun. Við hesum eru dátukeldurnar fyri almenna geiran vorðnar munandi betri seinnu árin. BSL hevur eitt stórt tal av bólkingum og útgreiningarmøguleikum til ymiskan umsitingartørv. Kortini er tað ikki altíð lætt við BSL at gera tær bólkingar og útgreiningar, sum verða fyriskrivaðar í tjóðarroknskapinum, sum er hin vanliga nýtti standardurin fyri uppperð av búskaparstöddum.

Búskaparmyndilin byggir á tjóðarroknskaparbólkingar. Tá hesin búskaparmyndil hevur verið nýttur til framrokningar, hava metingar verið gjørdar av gongdini við støði í bólkingum í BSL. Hetta eru bólkingar, sum ikki altíð hava verið samanfallandi við bólkingar í tjóðarroknskapinum. Eitt ávíst fyrivarni krevst tí í brúki av tølunum.

Tølini benda á, at broytingar í almennu nýtsluni (eins og í almennu íløgnum) hava verið konjunkturviðgangandi¹¹ – tá nógv hevur verið í kassanum, hevur nógv verið brúkt og øvugt - og hevur hetta økt, heldur enn minkað, um sveiggini í búskapargongdini. Umráðandi er tí hjá tí almenna ikki at endurtaka gongdina í árunum 1999-2008, nú búskaparlíga virksemd aftur er í vøstri.

Demografiskar broytingar í komandi árum fara at gera tað truplari at avmarka vøksturin í almennu nýtsluni (sí frágreiðing Búskaparráðsins á vári 2015).

¹¹ Skattapolitikkurin hevur tó ikki verið konjunkturviðgangandi.

I 4.2 Almennar íløgur – íløguútreiðslur undir almennum ræði

Mynd I 21 vísir íløguútreiðslurnar, ið eru undir almennum ræði, frá 2003 til 2019. Talan er um íløgur samsvarandi tjóðarroknaskaparuppgerð og ikki samsvarandi roknskaparuppgerð. Tjóðarroknaskaparligu íløgurnar eru størri enn roknskaparligu løgurnar; m.a. er alt Landsverk og viðlíkahald, herundir keyp av útbúnaði, sum eru rakstarkostnaðir í landskassaroknskapinum, roknað sum íløgur í tjóðarroknaskapinum.

Vit síggja ein týðiligan vøkstur í samlaðu íløgnum undir almennum ræði í 2016 til 2018. Hesin stavar bæði frá landi, kommunum og fyrítøkum, ið tað almenna ræður yvir.

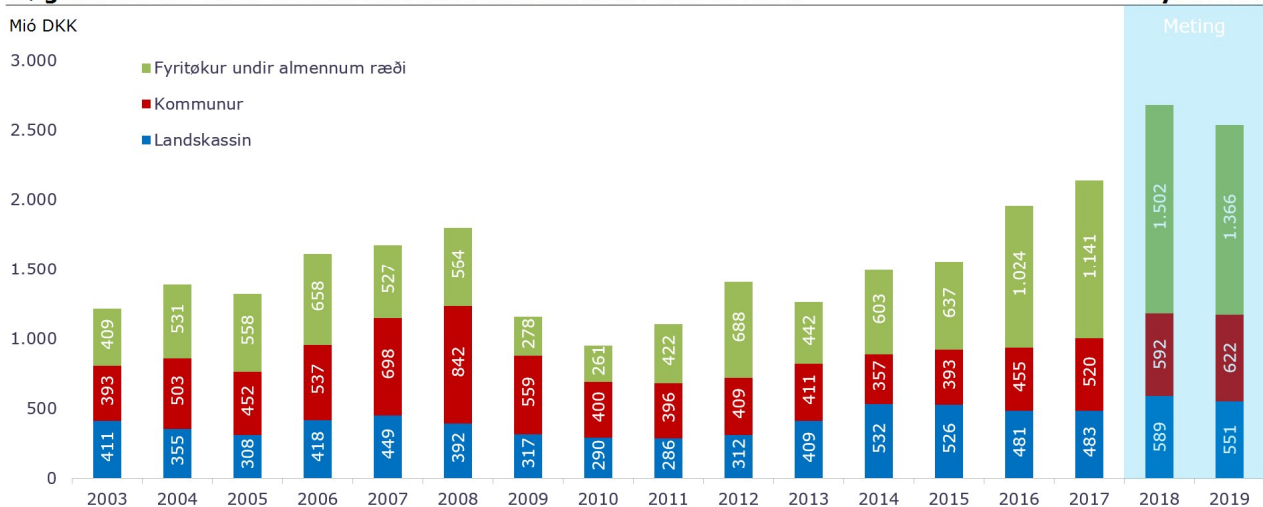
Íløgurnar hjá landinum vóru serliga lágar árinum 2009 til 2012, men eru síðani vaksnar nógv, hetta serliga í 2018. Rúsdrekkasøla Landsins, Apotek og Landsverk eru tald við undir landskassan.

Íløgur kommunanna vuku nógv fram til 2008. Talan var í ávísan mun um íløgur, sum høvdu ligið á láni frá nítiárunum. Betingar í fíggarstøðu kommunanna ávirkaðu eisini íløguhugin. Íløgur kommunanna fullu tó nógv fram til 2010, men eru vaksnar nógv aftur síðan 2015.

Íløgurnar hjá fyrítøkum undir almennum ræði eru vaksnar nógv síðan 2015. Hesin bólkur fevnir um SEV, Fjarhitafelagið, vindfelgini hjá SEV, IRF, Atlantsflog, undirsjóvartunnisfelgini, Posta, Vága Floghavn, Føroya Tele við dóttirfeløgum, Bústaðir og kommunalar havnir.

Íløgurnar hjá sosialum grunnum og ríkisstovnum eru ikki tiknar við, tí talan er her um so smáar upphæddir.

Íløguútreiðslur undir almennum ræði í mió. kr. árinum 2003 til 2019

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árinum 2003-2017 fyri land og kommunur. Íløgur hjá marknaðarframleiðandi fyrítøkum undir almennum ræði eru egnar metingar. 2018 og 2019 eru egnar metingar fyri allar almennar íløgur.

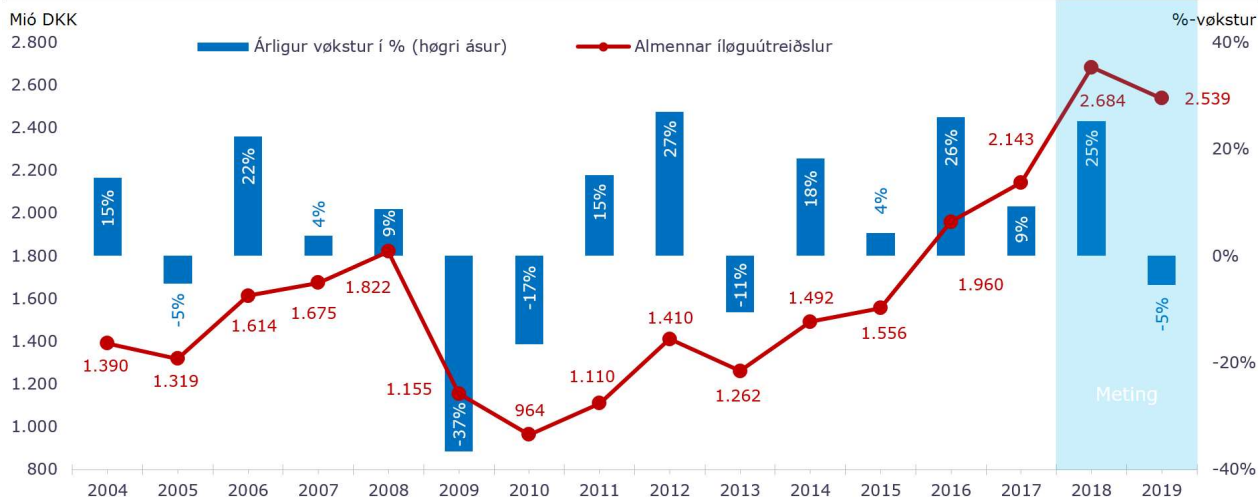
Kommunurnar yvirtóku eldraðkið í 2015. Nógv bendir á, at hendan yvirtøkan eisini fevnir um eina yvirtøku av einum stórum íløgutørvi á eldraðkinum. Íløgurnar á heilsuøkinum hava verið stórar, men væntandi koma demografisku broytingarnar at krevja enn fleiri almennar íløgur á heilsuøkinum.

Mynd I 22 vísir almennu íløguútreiðslurnar og ár-til-ár vøksturinum í hesum. Eins og við almennu nýtsluni, sí mynd I 20, sæst, at framdu almennu íløgurnar eru konjunkturviðgangandi, bæði tá tað snýr seg um land, kommunur og fyrítøkur undir almennum ræði, sí mynd I 21 og I 22.

Sum nevnt, er tað umráðandi hjá tí almenna ikki at endurtaka gongdina við almennum íløgum frá 2006-2008, nú búskaparliga virkseimið aftur er í stórum vøkstri. Skuldarloftið hjá kommununum – at skuldin ikki skal koma upp um eina álíkning – riggar ikki sum fíggarpolitiskt amboð. Neyðugt er við miðvísari fíggarpolitiskari stýring, ið fevnir um allar íløgur undir almennum ræði, sí kapittul II um íløgur almenna geirans.

Íløgútreiðslur undir almennum ræði í mió. kr. og árligi vøxturin í % árinum 2004-2019

Mynd I 22

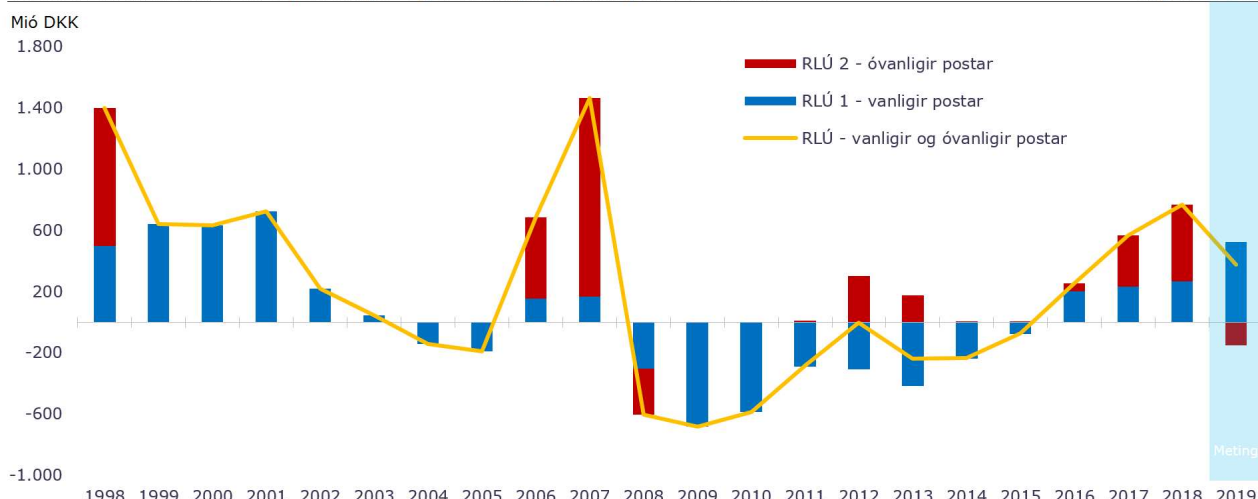
Kelda: Tølini vísa samlaðu almennu íløgurnar (sí býti í mynd I 21). Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árinum 2004-2017 fyri land og kommunur. Íløgur hjá marknaðarframleiðandi fyrirkomur undir almennum ræði eru egnar metingar. 2018 og 2019 eru egnar metingar fyri allar almennar íløgur.

I 4.3 Úrslitið á almennu roknskapunum

Mynd I 23 gevur eitt yvirlit yvir roknskaparúrslit landskassans, RLÚ 1 og RLÚ 2 fyri árinum 1998-2019.

Landskassaúrslitið RLÚ, vanligir og óvanligir postar, 1998-2019

Mynd I 23

Viðm.: RLÚ 1 er úrslitið av vanligum inntøkum og útreiðslum, meðan RLÚ 2 eisini telur við óvanligar inntøkur og útreiðslur og flytingar til Búskapargrunn. 2019 er egin meting.

Kelda: Gjaldstovan og Búskaparráðið, 2019 eru metingar.

RLÚ er landskassans Rakstrar-, Løgu- og Útlánsúrslit, sum tað verður nevnt, og er landskassans samlaða úrslit. RLÚ 1 fevnir um vanligar postar, meðan RLÚ 2 fevnir um óvanligar postar (RLÚ2=RLÚ2a+RLÚ2b), har RLÚ2a fevnir um óvanligar postar, sum ikki eru flytingar netto til Búskapargrunn. RLÚ 2b fevnir um flytingar netto til Búskapargrunn. Teir vanligu postarnir eru meira arbeiðsligir í fíggjarætlanar- og fíggjarlógararbeiði. Óvanligir postar eru mangan stórir og ikki afturvendandi postar. Hetta uppþýtið hevur verið brúkt síðan 2004. Sum nakað nýtt, verða 20 prosent av yvirskotinum á RLÚ 1 upp til 200 mió. kr. og 50 prosent av tí, ið er omanfyri 200 mió. kr. flutt í Búskapargrunn; RLÚ fevnir sostatt um hesi trý partsúrslitini, (RLÚ=RLÚ1+RLÚ2; RLÚ2=RLÚ2a+RLÚ2b).

Nøkur dømi um postar á RLÚ2: í 2006 fekk landsstýrið eina kapitalútluting (hálsa mia. kr.) umframt vinningsbýti frá BankNordik. Í 2007 fekk tað eina inntøku á 1,3 mia. kr. frá sølu av partabrønum í BankNordik. Í 2008 lænti landsstýrið íslensku stjórnini 300 mió. kr., sum vórðu afturgoldnar í 2012. Í 2013 inntøkuførði landsstýrið eginogn Landsbankans (160 mió. kr.) við avtøkuna. Í 2018 inntøkuførði landsstýrið niðurskriving av láni frá danska statinum (500 mió. kr.) sambært avtalu frá 1998.

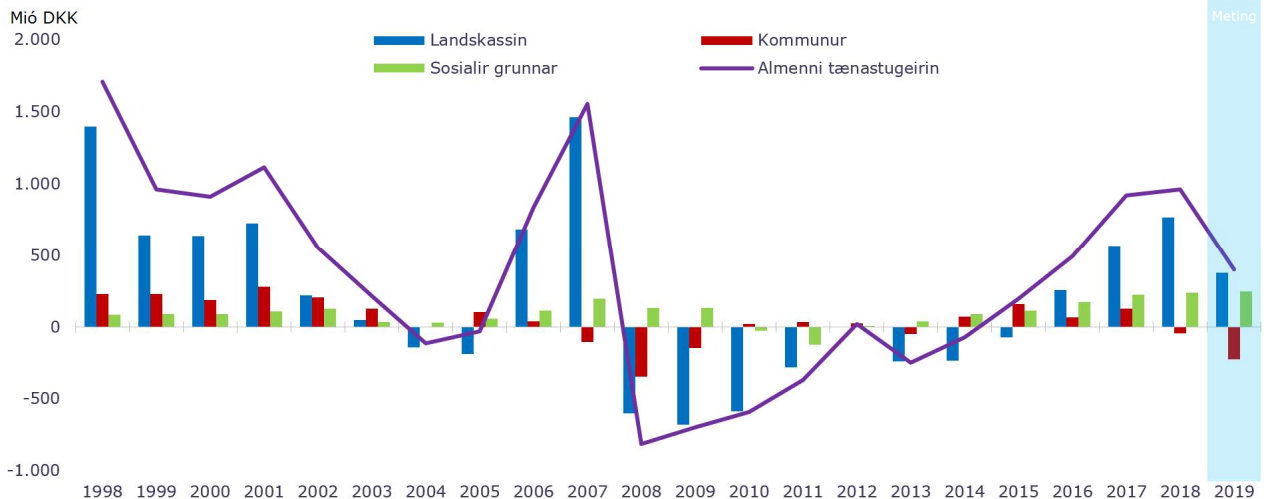
Sum nakað nýtt verða sveiggjandi rentupostar javnaðir við væntandi jøvnum parti á vanligum postum og við sveiggjandi parti á óvanligum postum. Tað eru kursbroytingar á ogn og skuld, sum skapa sveiggj í rentupostum.

Landskassin hevði hall øll árin 2008-2015. RLÚ vísti hesi 8 árin samanlagt hall á 2,7 mia kr. Tey fyrstu av hesum árunum var ógvusligur lágkonjunkturur. Í 2014 og 2015 vóru konjunkturarnir linkaðir nógv orsakað av stóru framgongdini í aling og uppisjóvarvinnu, og tað er ivasamt um hesi bæði árin kunnu eyðkennast við lágkonjunkturi. Fýra árin 2016-2019 eru eyðkend av hákonjunkturi og hava víst yvirskot á samanlagt 2,0 mia kr (uttan eftirgeving av skuld 1,5 mia kr).

Úrslitið hjá landinum hevur virkað sveiggjómótirkandi, tí undirskot hevur verið í lágkonjunkturi og yvirskot í hákonjunkturi. Hetta er í størstan mun orsakað av sokallaðu automatisku stablisatorunum (tað er tá skattauppkav hins almenna veksur og arbeiðsloysisstuðul og almannahjálpin minka í hákonjunkturi, samstundis sum almenn nýtsla og íløgur eru stóðug). Sammett við teir fyrimunarlugu konjunkturarnar í fleiri ár og sammett við haldfórisavbjóðingarnar í almenna tænastrugeiranum í framtíðini, hava yvirskot landskassans hesi seinnu árin verið ov smá. Hetta fyri at vera mótstøðufør í verri tíðum móti kreppum (konjunkturniðurgongdir), og fyri at megna komandi haldfórisavbjóðingar. Haldfórisavbjóðingarnar stava í stóran mun frá demografisku gongdini, sum setir krøv til heilsu- og røktartænastrur komandi árin.

Úrslit hjá almenna tænastrugeiranum, 1998 til 2019

Mynd I 24

Kelda: Gjaldstovan og Búskaparráðið, 2019 eru metingar.

Gongdin í úrslitinum í almenna tænastrugeiranum samanlagt vísir stór sveiggj, sum eru mest ávirkað av sveiggjunum hjá landinum, sum tað eisini framgongur av lýsingini í av úrslitinum hjá landinum.

Úrslitini vísa at almenni tænastrugeirin og serstakliga landskassin hava havt konjunkturjavnanði ávirkan á búskapin. Hetta er tí, at inntøkurnar eru minkaðar undir niðursveiggi og vaksnar undir uppsveiggi í virkseminum. Hinvegin vísir lýsingin frammanfyri av nýtsluni í almenna tænastrugeiranum og av íløgnum undir almennum ræði, at tær útreiðslurnar hava verið í nøkrum fòrum sera konjunkturviðgangandi, tvs. at útreiðslurnar minka í niðursveiggi og vaksa í uppsveiggi. Samlaði virknaðurin á virkseimið verður tí minni samanlagt, enn tann ójavnanði frá útreiðslunum (tí tær eru konjunkturviðgangandi) og tann javnanði frá inntøkunum (ið eru konjunkturmótgangandi).

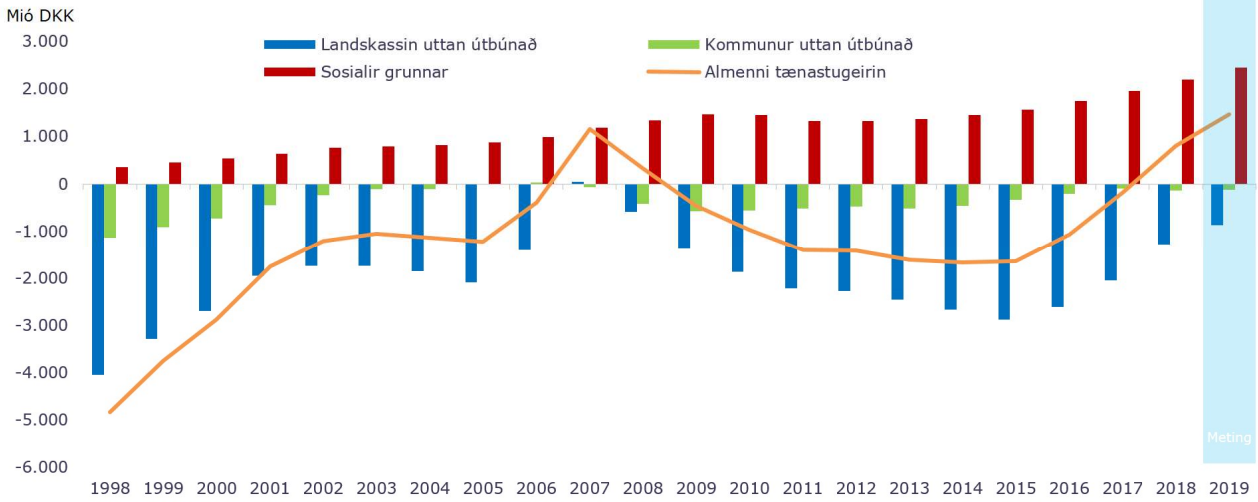
I 4.4 Ogn og skuld í almenna tænastrugeiranum

Mynd I 25 vísir gongdina í nettoogn almenna tænastrugeirans fyri árin 1998-2019. Almenni tænastrugeirin fevnir um Landið, kommunurnar og sosialu grunnarnar. Í mun til undanfarnar uppgerðir er uppgerðin nú uttan útbúnað og vísir sostatt bert tær gjaldfòru ognirnar hjá tí almenna. Hetta gevur eina betraða mynd av fíggjarligu stóðuni hjá tí almenna í tí stutta og miðallanga siktinum.

Nettoognin er farin úr -4 mia kr í 1998 uppí 1,2 mia kr. í 2007, niður í -1,6 mia kr. í 2015 og uppافتur í 1,5 mia kr. í 2019 (sum er ein meting). Landsstýrið hevur tey stórstu sveiggini í nettoognini hesa tíðina, sum tað eisini framgongur av brotinum „Úrslitið á almennu roknskapunum“, har úrslitið hjá landinum hevur verið ávirkað av konjunkturgongd og konjunkturpolitikki við stórum hallum í lágkonjunkturi og av óvanligum postum, so sum skuldareftirgeving av statsskuld í 1998 og 2018 og sølu av partabrøvum í BankNordik í 2007. Kommunurnar hava havt sveiggj í nettoognini hesi árin, men sveiggini hava verið nógv minni enn hjá landinum. Sosialu grunnarnir hava havt eina vaksandi nettoogn í tíðarskeiðinum. ALS hevði stórar útgjaldingar 2008-2012, sum elvdi til at sosialu grunnarnir samanlagt høvdu minkandi nettoogn í 2010 og 2011, annars hevur nettoognin verið vaksandi 1998-2019.

Nettoogn (uttan útbúnað) hjá almenna tænastrugeiranum í Føroyum, 1998 til 2019

Mynd I 25

Kelda: Gjaldstovan og Búskparráðið, 2019 eru egnar metingar.

Myndin byggir á eina meting av ogn og skuld hjá almenna geiranum, har m.a. skyldur landskassans fyri tænastrumannapensjónir og rentugaranti til P/F Lív ikki eru tikin við sum skuld¹².

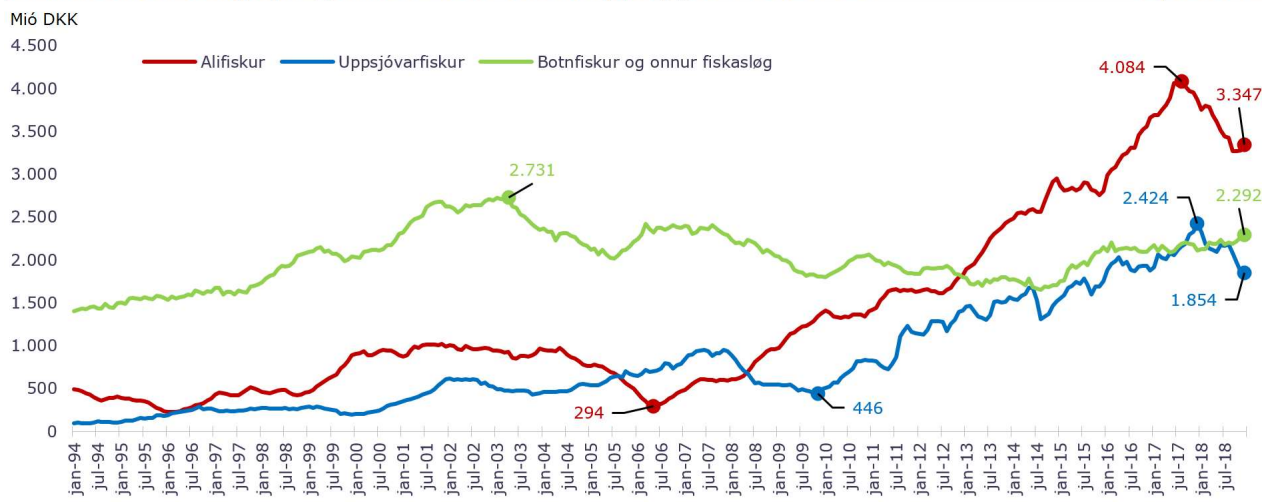
¹² Veðhaldsskyldur vegna tryggingaravtalu hjá Føroya Lívstrygging er gjørd upp til 1.039 mió. kr. í 2017. Nettoskylda landskassans fyri tænastrumannapensjónir er roknað til 4.979 mió. kr. við árslok 2012. Kelda: Føroya Gjaldsstova, landskassaroknskapurin fyri figgjarárið 2017, s. 240.

I 5 Útlendskur eftirspurningur

Mynd I 26 lýsir søguligu gongdina í útflutningsvirðinum av fiskavørum fyri trýggjar høvuðsbólkar av fiskaútflutningi: alifisk, uppsjóvarfisk og botnfisk og onnur fiskasløg. Hesir trýggir høvuðsbólkar fevna um so at siga allan føroyskan vøruútflutning. Afturat vøruútflutninginum fevnrir samlaði útflutningurin eisini um útflutningin av tænastrum (m.a. ferðavinnu).

Fiskavøruútflutningur, leypanði 12 mðr. samanlegging, jan-94 til des-18

Mynd I 26

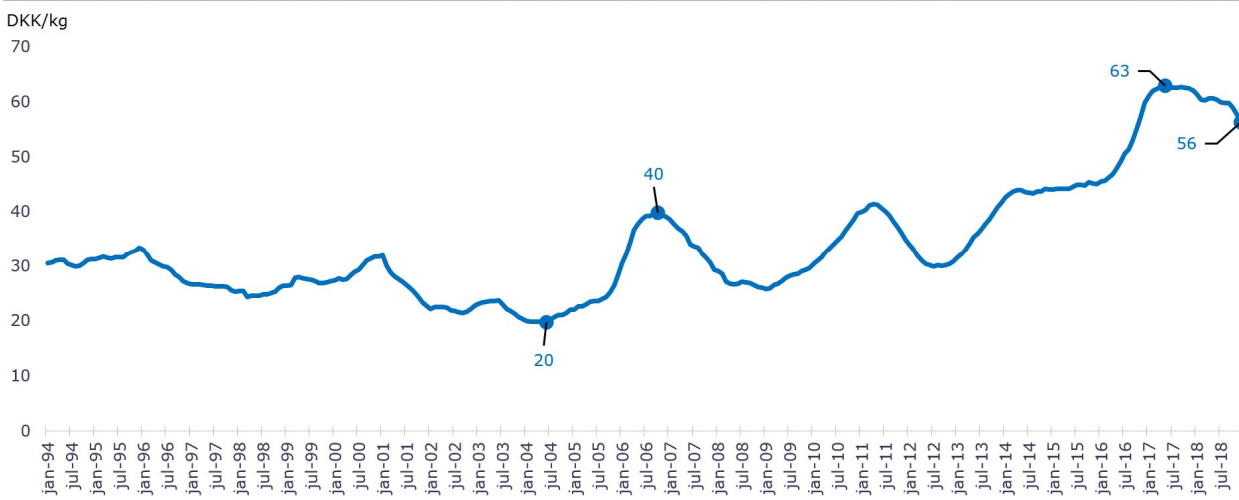
Kelda: Egnar útrokningar við støði í hagtolum Hagstovunnar.

Alifiskur fevnrir um laks og síl, men nær um eingi síl verða útflutt í dag. Uppsjóvarfiskur fevnrir um makrel, sild og svartkjaft, og harumframt er fiskamjøl lagt afturat hesum bólki. Botnfiskur og onnur fiskasløg fevnrir um tosk, hýsu, upsa, svartkalva, gulllaks, longu, brosmu, rækju o.a. Hesi síðstnevndu fiskasløg verða veidd í bæði føroyskum sjógvi og aðrastaðni, t.d. í Barentshavinum og á Flemish Cap.

Botnfiskurin hevur havt sera stóran týðning fyri útflutningin langt aftur í tíðina, men hevur ikki sama stóra týðning í dag. Í 2012 vóru allir trýggir vørubólkar nøkulunda javnt stórir í stødd, tá tað snýr seg um útflutningsvirði. Síðani tá er útflutningsvirðið av alifiski meira enn tvífaldað, og stavar hetta í stóran mun frá prísvøkstri. Útflutningsvirðið av uppsjóvarfiski er nú komið upp á sama støði sum botnfiskur o.o. fiskasløg.

Eindarprísur fyri laks í útflutninginum, leypanði 12 mðr. miðal, jan-94 til des-18

Mynd I 27

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstolum Hagstovunnar.

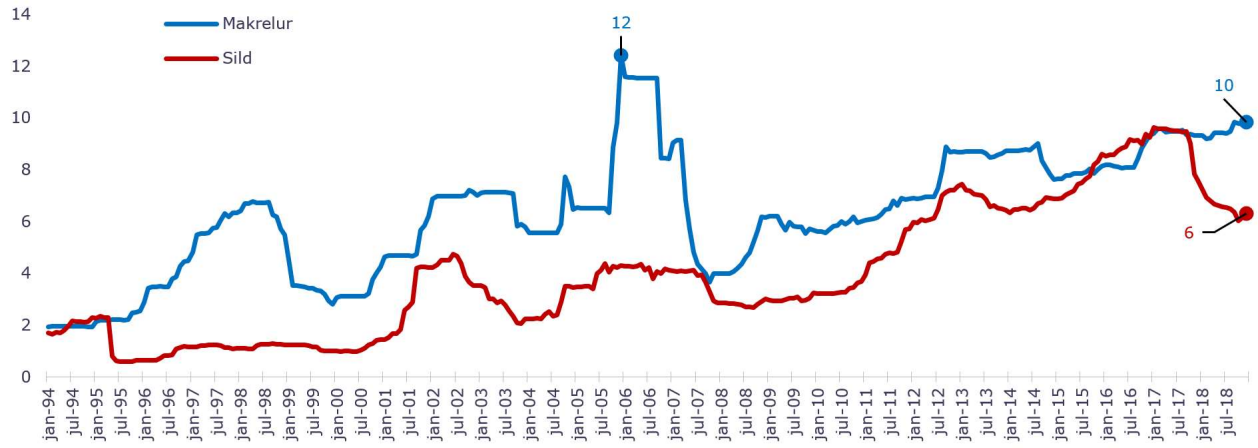
Myndirnar I 27-29 vísa eindarprísir í útflutninginum av ávikavist laksi, makreli og sild og toski, hýsu og upsa.

Mynd I 27 vísir, at eindarprísurin fyri laks er trífaldaður úr umleið 20 kr/kg í 2004 upp í 60 kr/kg í 2018. Tað fyrivarni kann tó takast, at nakað av hesum vøkstrinum kann stava frá meira virðisøking á landi. Eindarprísirnir samsvara annars væl við onnur prísahagtøl (t.d. www.fishpool.org)

Av mynd I 28 sæst, at eindarprísurin fyri makreli og sild er umleið tvífaldaður frá ultimo 2007 til 2018. Eindarprísurin á makreli var í hæddini í 2006 við 12 kr/kg.

Eindarprísur fyri makrel og sild í útflutninginum, leypandi 12 mðr. miðal, jan-94 til des-18 **Mynd I 28**

DKK/kg

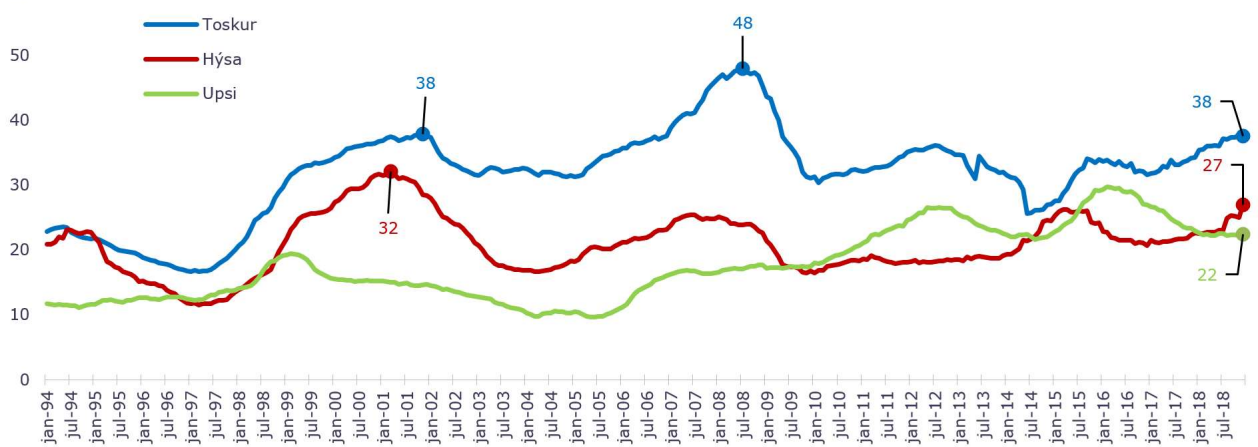

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar.

Mynd I 29 vísir okkum, at eindarprísurin fyri botnfisk hevur verið rættiliga støðugur síðan 2010. Við ársenda 2018 var toskaprísurin hægst við 38 kr/kg, meðan prísurin á bæði hýsu var 27 kr/kg og upsa var 22 kr/kg.

Eindarprísur fyri botnfisk í útflutninginum, leypandi 12 mðr. miðal, jan-94 til des-18 **Mynd I 29**

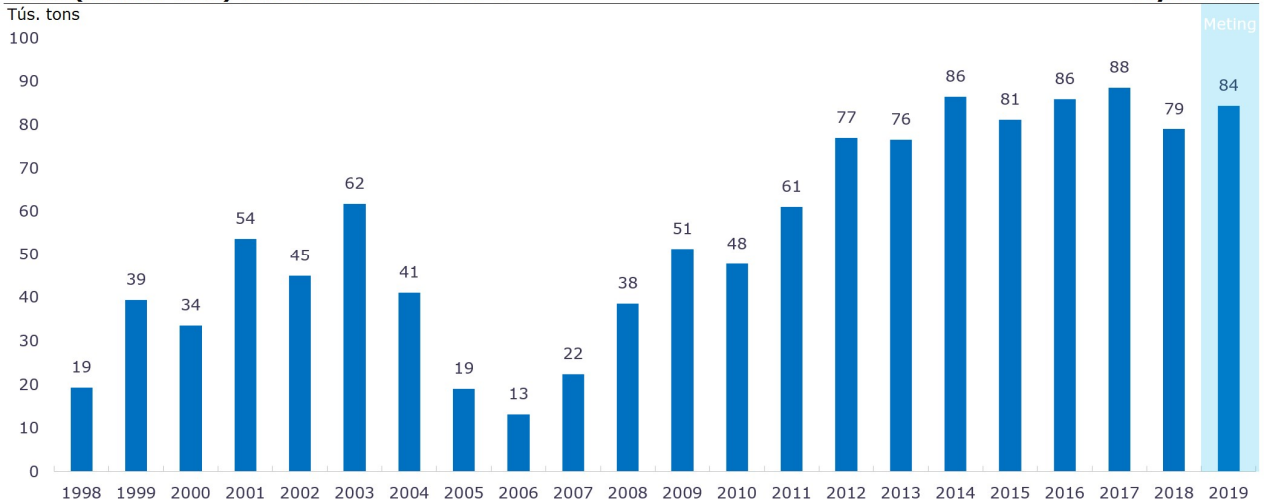
DKK/kg

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar.

I 5.1 Gongdin innan alivinnuna

Mynd I 30 vísir tøkuna í føroysku alivinnuni árin 1998-2019. Tølini fyri 2019 byggja á metingar við ávísari óvissu. Tøkan í 2017 var 88t tons og 79t tons í 2018. Í 2019 væntast tøkuna at liggja um 84t tons. Hetta er ein øking uppá 8% í mun til 2018.

Tøka (livandi vekt) í alivinnuni 1998-2019**Mynd I 30**

Kelda: Avrik sp/f, fyri 2019 er talan um metingar.

I 5.2 Gongdin innan uppsjóvarvinnuna

Mynd I 31 vísir gongdina í landingarvirðinum av trimum teimum týðningarmestu uppsjóvarfiskasløgnum.

Síðan 2009 hevur verið stórus vøkstur í samlaða landingarvirðinum. Samlaða landingarvirðið er vaksið úr 432 mió. kr. í 2009 til at verða 1.623 mió. kr. í 2016 fyri síðani at fella aftur til 1.592 mió. kr. í 2017 og veksur aftur í 2018 til 1.623 mio. kr.

Fyri 2019 geva regluligu lívfrøðiligu kanningarnar útlit til framhaldandi lækking av uppsjóvarkvotunum makreli og svartkjaftri, meðan kvoturnar fyri norðhavssild vaksa í 2019. Talva I 4 vísir kvoturnar fyri 2018, sum faktiskt vóru nýttar, meðan ónýttu kvoturnar í 2018 eru fýrðar yvir til 2019. Hetta er tó treytað av eini lógarbroyting, ið væntandi verður framd.

Kvotur fyri uppsjóvarfisk og botnfisk, árin 2018 og 2019**Talva I 4**

Tons	Makrelur	Svartkjaftri	Norðhavssild	Barentshavið	Flemish Cap
Faktiskt nýttar í 2018	78.404	345.363	76.235	27.721	2.491
Væntað nýtt í 2019 *)	66.201	357.525	115.920	26.434	4.361
Broyting	-15,6%	3,5%	52,1%	-4,6%	75,1%

Viðm.: *) Treytað av lógarbroyting, ið loyvir óbrúktu menningarkvotunum frá 2018 at vera veiddar í 2019.

Kelda: Fiskimálaráðið

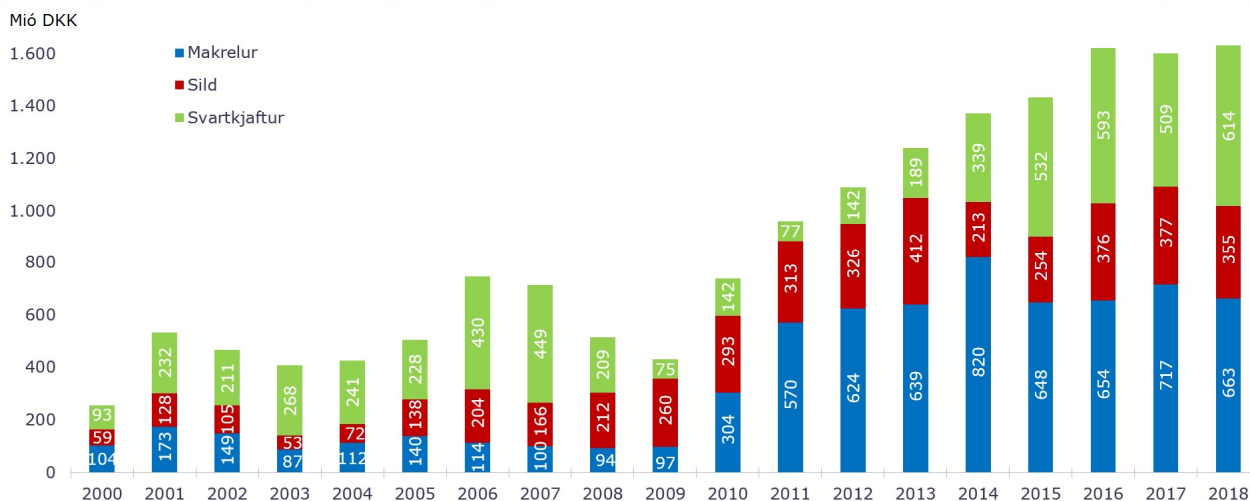
Landingarvirðið av makreli er vaksið nógv seinastu árin í samband við, at Føroyar fóru úr millumtjóða avtaluni um makrel í 2010.

Síðan mars 2014 hava Føroyar so aftur verið í samstarvi við ES og Noreg um makrelin, og hevur tað givið eitt enn størri landingarvirði. Landingarvirðið av makreli í 2018 er 54 mio. kr. lægri enn í 2017 vegna lægri heildarkvotu, sum minkar 11% í mun til 2017.

Landingarvirðið av sild minkaði eitt vet í 2018 vegna kvotuminking og príslækking. Tá kvotan av sild hækkar eins nógv og hon ger í 2019, kann væntast at prísurin lækkar. Við árslok 2018 eru stórar goymslur av sild bæði í Føroyum og uttanlands. Ongin millumtjóða avtala hevur verið um sild síðan 2015.

Landingarvirði av makrel, sild og svartkjafti, 2000 til 2018

Mynd I 31

Kelda: Vørn

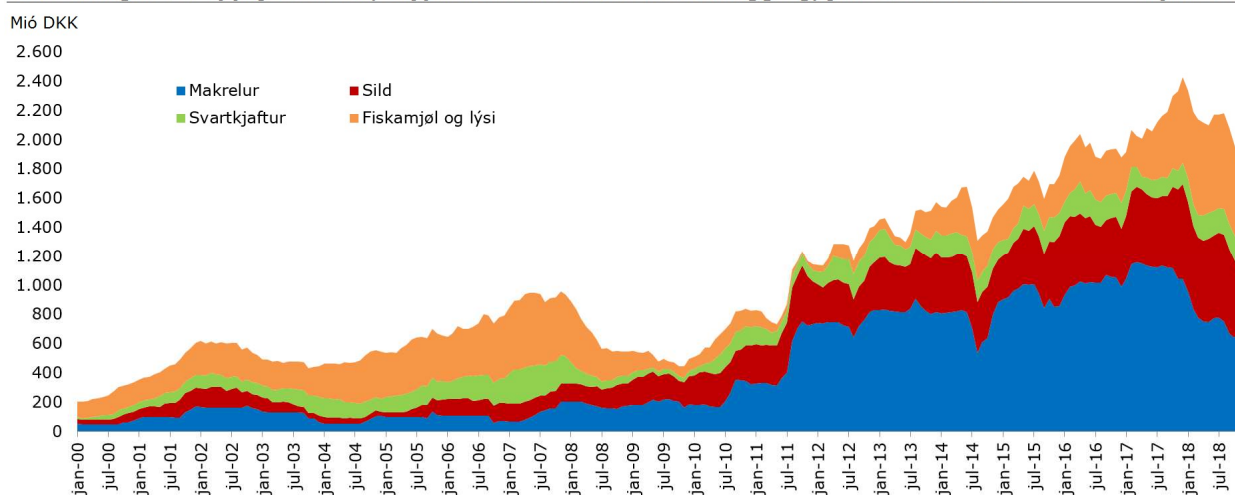
Landingarvirðið av svartkjafti er vaksið síðan 2011 vegna hækkaða heildarkvotu, og var vøkstur á 4% í heildarkvotuni av svartkjafti í 2018 í mun til 2017. Fólki í vinnuni vænta ikki stóra broyting í útflutningsprísinum - kanska eitt vet hægri - í 2019 enn 2018. Eingin millumtjóða avtala hevur heldur verið um svartkjaftin síðan 2015.

Mynd I 32 vísir gongdina í útflutningsvirðinum av uppsjóvarfiski árinum 2000-2018 sum leypandi 12 mánaðar samanlegging. Vit síggja, at vøxturin hevur verið sera stórur síðan 2009. Minking var í makrelútflutninginum miðskeiðis í 2014. Hetta var vegna handilsforðingar hjá ES, sum vórðu settar í gildi seinni í árinum. Útflutinginum av makreli minkaði 361 mio. kr. frá 2017 til 2018. Verður hetta sammet við gongdina í landingarvirðinum fyri 2018, er vantandi samsvar, ið stavar frá stórum goymslubroytingum¹³.

Vøxturin í landingarvirðinum av svartkjafti sæst ikki so væl aftur í útflutninginum. Hetta kann vera tí nógvi av svartkjaftinum endar sum fóður til laksaframleiðslu í Føroyum, og endar harvið sum óbeinleiðis laksautflutningur.

Útflutningur av uppsjóvarfiski, leypandi 12 mánaðar samanlegging, jan-00 til des-18

Mynd I 32

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar.

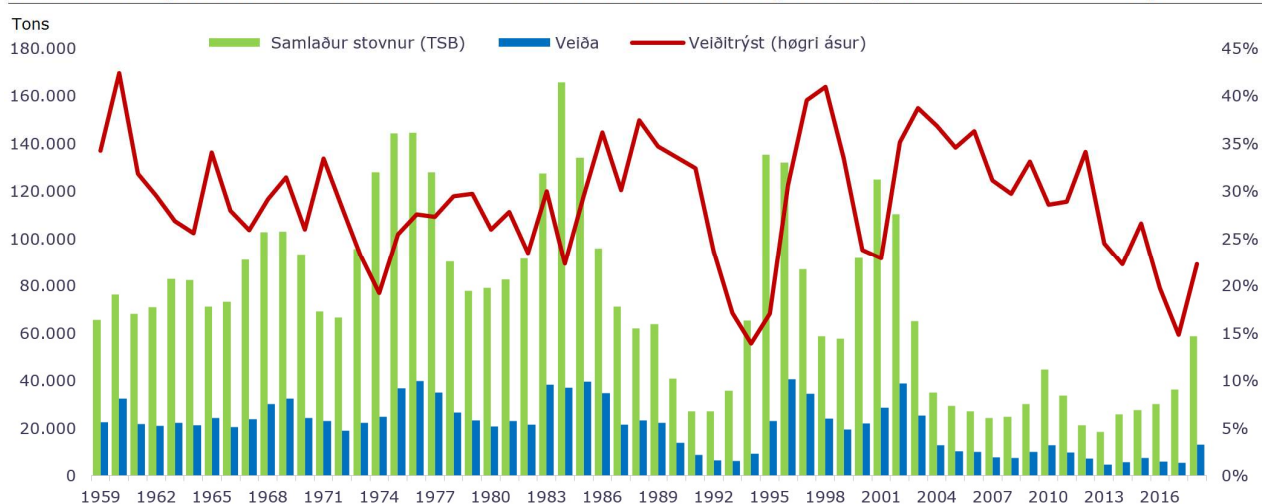
¹³ Sambært Hagstovu Føroya vóru 70 t. tons útflutt av makreli í 2018, meðan 84 t. tons vóru avreidd sambært Vørn. Verður hetta sammet við 2017 vóru 104 t. tons avreidd, men 112 t. tons vóru útflutt hetta árið. Sostatt vóru goymslur av makreli uppbygdar í 2018, meðan goymslur í 2017 vóru tømðar.

I 5.3 Botnfiskur og onnur fiskasløg

Sambært stovnsmetingum Havstovunnar hava botnfiskastovnarnir við Føroyar verið illa fyri seinastu árinum, sí mynd I 33a. Toskastovnurin hevur verið óvanliga lítil í eini 11 ár - síðan 2005. Hýsustovnurin hevur verið óvanliga lítil í eini 8 ár - síðan 2009, sí mynd I 33b. Hartil hava stovnarnir ongantíð í tíðarskeiðinum síðan 1959 verið so lítlir í eitt so langt tíðarskeið.

Roknaða veiðitrýstið (veiða í tonsum sum prosent av mettum samlaðum stovni í tonsum) á toska var stórt í byrjanini av hesi øldini, men minkaði frá umleið 40% í 2003 niður á 15% í 2017 og fór síðani upp aftur á 22% í 2018.

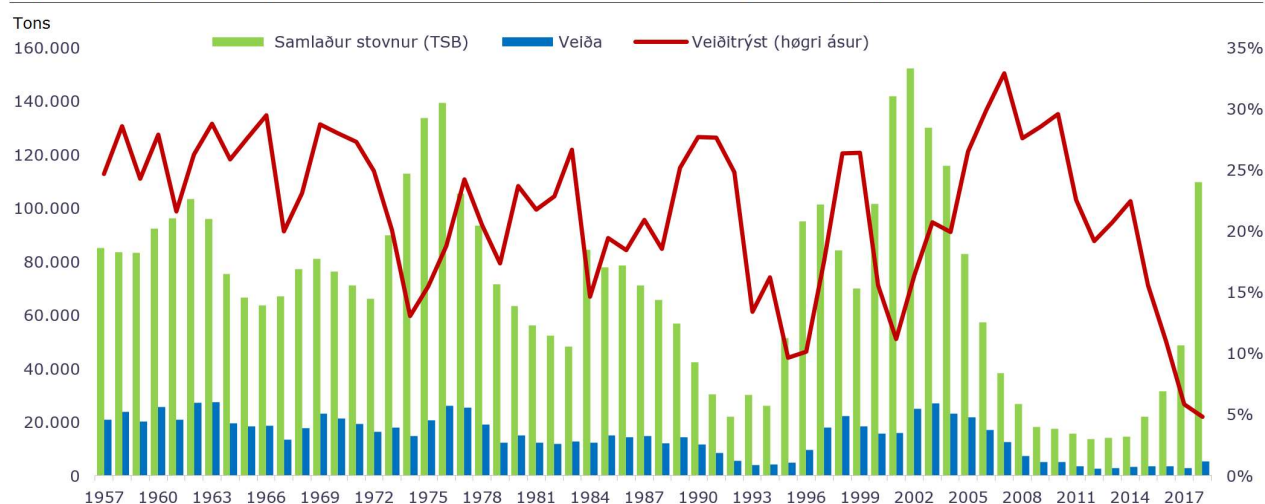
Toskur í føroyskum havøki : samlaður stovnur, veiða í tonsum og veiðitrýst, 1959-2018 **Mynd I 33a**

Kelda: ICES og Havstovan

Roknaða veiðitrýstið á hýsu hevur verið nógv sveiggjandi. Veiðitrýstið er minkað úr 33% í 2007 niður í 5% í 2018, og metta stovnstøddin er eisini vaksin síðani 2013. Metti stovnurin minkaði álvarsliga aftaná 2003.

Hýsa í føroyskum havøki: samlaður stovnur, veiða í tonsum og veiðitrýst, 1957-2018 **Mynd I 33b**

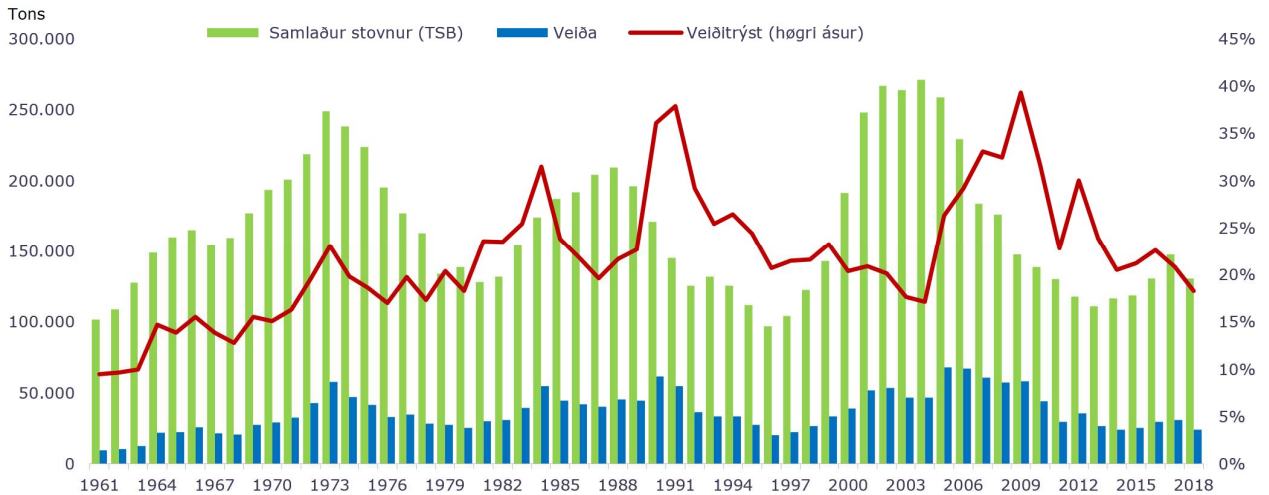

Kelda: ICES og Havstovan

Roknaða veiðitrýstið á upsa hevur verið rættuliga høgt síðan miðskeiðis í 1980-árunum. Veiðitrýstið kom upp á 39% í 2009, men er minkað niður á 18% í 2018. Upsastovnurin hevur ikki verið so illa fyri sum toska- og hýsustovnarnir.

Upsi í føroyskum havøki: samlaður stovnur, veiða í tonsum og veiðitrýst, 1961-2018

Mynd I 33c

Kelda: ICES og Havstovan

Av tí at botnfiskastovnarnir eru í vøkstri, kann væntast vaksandi veiða fyrstkomandi árin. Í 2019 verður í framskrivingunum mettt at botnfiskaveiðan veksur 25%.

Serliga toska- og hýsustovnarnir undir Føroyum eru staðbundnir stovnar, og tað sum hvørt ár verður tikið úr stovnunum, hevur sjálvsagt ávirkan á støddina á stovnunum. Tí hevur veiðitrýstið týðning fyri støddina av tí varandi ískoyti, fiskastovnarnir kunnu geva til føroyska búskapin.

Endamálið við at avmarka veiðitrýstið er fyrst og fremst, at fiskastovnarnir skulu geva størst møguligt búskaparligt avkast til samfelagið í langa siktinum. Ein síðuvinningur kann eisini vera, at tað kann taka broddin av teimum stoytum, sum sveiggini í tilfeingisvinnuni natúrliga hava á búskapin. Hetta við at avmarka veiðitrýstið tá nógv er at fáa, tí tað viðførir bleytari lendingar, tá minni er at fáa. Stovnurin verður sostatt størri og betri førur fyri at klára veiðitrýstið.

Búskaparráðið mælir til at nýta eina marknaðarskipan til at avgera, hvør fær atgongd til veiðirættindi. Hetta er roynt til at útluta rættindi til uppsjóvarfisk og fisk á fjarleiðum, men eigur eisini at vera nýtt til útluting av rættindum á heimaleiðum. Um tað verður rindað fyri rættindi, gerst tað lættari hjá politisku umsitingini at stilla veiðitrýstið, tí eyka vinningurin, ið fæst av einum ov høgum veiðitrýsti í stutta siktinum, verður avmarkaður.

Um tað verður rindað fyri at fiska, hevur tað í fyrsta umfari við sær, at yvirskotið í fiskivinnufyrirøkum minkar, tí tilfeingisgjaldið fer í landskassan. Í øðrum lagi hevur lægri vinningurin við sær, at tilskundingin til yvirkapasitet minkar. Minni yvirkapasitetur hevur við sær lægri veiðitrýst og lægri rakstrarútreiðslur og tí eisini størri tilfeingisrentu. Um tilfeingisgjaldið verður ásett av einum myndugleika, eitt nú sum prosentgjald av veiðivirði, minkar tað um yvirkapasitet, men myndugleikin fær hinvegin trupult við at seta rætta gjaldið. Hetta tí at einans fyrirøkurnar sjálvar vita, hvat tær megna at rinda. Um rætturin at fiska verður seldur (sum kvotur ella fiskidagar á einum væl innrættaðum marknaði), hava fyrirøkurnar ávirkan á, hvat tilfeingisgjaldið verður.

Ein tílík skipan verður smidlig og gevur høvi til, at veiðitrýstið verður betur stillað. Hetta gevur størri inntøkur til samfelagið í langa siktinum. Ein tílík skipan fer at elva til íløgur í meira effektiv veiðitól, tí í eini vælvirkandi marknaðarskipan er tað fyrst og fremst produktiviteturin í vinnuni, sum avger hvør fær

atgongd til veiðirættindi. Ein avleiðing er, at minni effektiv veiðitól mugu gevast; í verandi skipan verða bæði produktivar og óproduktivar íløgur framdar¹⁴.

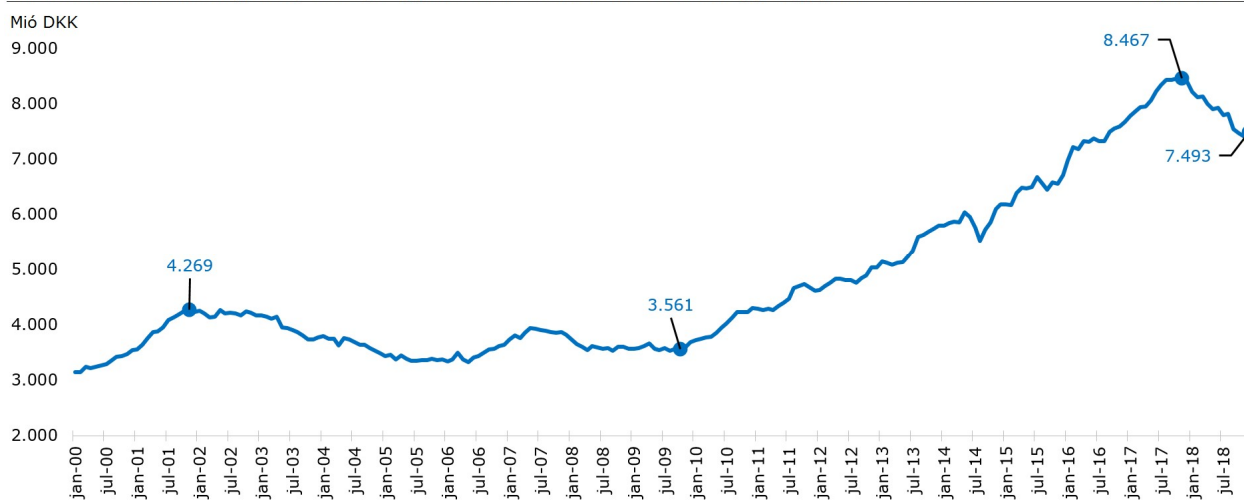
Tey „disruptions“ (um „disruption“, sí II 1 „Høvuðsniðurstøður um íløgugongd“), sum púra vist í stutta, og møguliga eisini í langa siktinum verða avleiðing ella hjáárin av eini marknaðarskipan, má tað almenna hjálpa til við at loysa á annan hátt gjøgnum útbúgvingar- og almennaskipanir, men ikki við at seta úr gildi ella suspendera marknaðarskipanina.

I 5.4 Samlaði fiskavøruútflutningurin

Mynd I 34 avmyndar samlaða útflutningsvirðið av fiskavørum frá januar 2000 til desember 2018 sum leypandi 12 mánaðar samanlegging.

Vøksturin seinastu árin hevur verið stórur. Fallið, sum var miðskeiðis í 2014, stavar frá handilstiltøkunum hjá ES fyri makrel og sild. Hetta sæst eisini aftur í mynd I 34 og I 35. Metast kann leysliga út frá myndunum, at hetta uppá stutt sikt hevur kostað Føroyum hálva milliard í útflutningsvirði, men helst er meira enn tað vunnið innaftur síðani.

Fiskavøruútflutningurin, virði, leypandi 12 mánaðar samanlegging, jan-00 til des-18 **Mynd I 34**

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar.

Síðan 2009 hevur stórt sæð verið vøkstur í fiskavøruútflutninginum á hvørjum ári, og talan er um væl meira enn eina tvífolding í fiskavøruútflutningsvirðinum. Fiskavøruútflutningurin minkar í 2019 vegna minkandi kvotur á makreli og svartkjafti (sí mynd 32) og prísniðurgongd men størri nøgd av sild, meðan ein hægri tøka og støðugir prísir væntast í alivinnuni í mun til í 2018.

I 5.5 Gongdin í handilsjavnanum

Mynd I 35 vísir gongdina í handilsjavnanum sum leypandi 12 mánaðar samanlegging. Handilsjavnin er útflutningurin av vørum minus innflutningin av vørum. Myndin vísir, at handilsjavnin í 2016 og 2017 vísti størri yvirskot enn nakrantíð síðan 1994. Hetta er grundað á positivu gongdina innan alivinnu og uppsjóvarvinnu. Handilsjavnin er tó minkaður munandi í 2018.

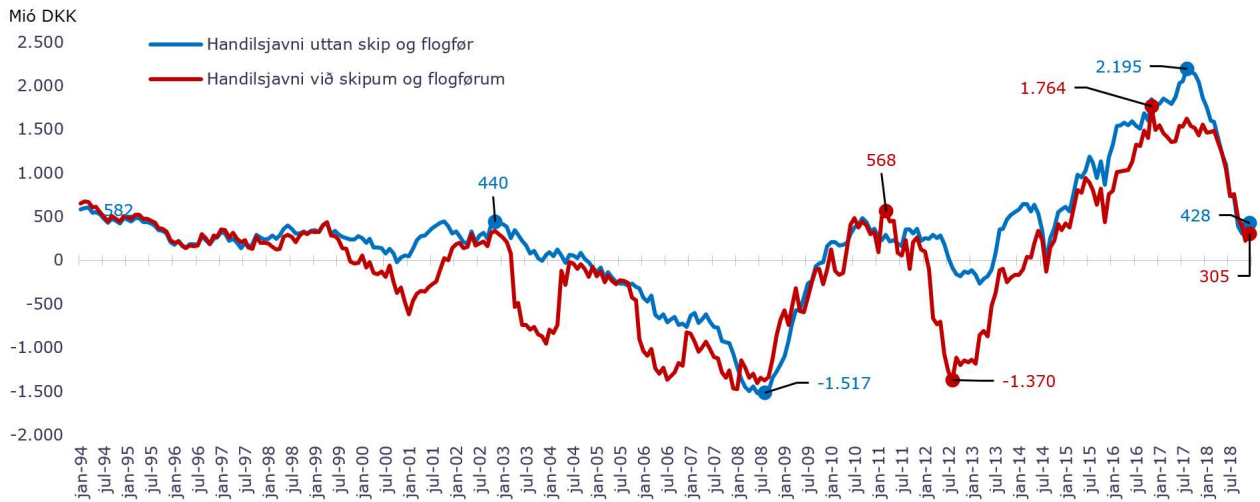
Í byrjanini av fíggjarkreppuni í 2008 vísti handilsjavnin undirskot á 1.517 mió. kr. uttan skip. Í 2017 vísti handilsjavnin eitt yvirskot á 1.800 mió. kr. uttan skip. Hetta er ein betring uppá 3,3 mia. kr. í mun til 2008. Myndin vísir eisini handilsjavnan við skipum, og her sæst, at serliga skipabólkurin dregur

¹⁴ Tey „disruptions“ (um „disruption“, sí II 1 „Høvuðsniðurstøður um íløgugongd“), sum púra vist í stutta, og møguliga eisini í langa siktinum verða avleiðing ella hjáárin av eini marknaðarskipan, má tað almenna hjálpa til við at loysa á annan hátt gjøgnum útbúgvingar- og almennaskipanir, men ikki við at seta úr gildi ella suspendera marknaðarskipanina.

handilsjavnan niður. Stórir innflutningur av skipum ella flogførum einstøk ár kann lættliga eyðmerkjast í strikumyndini fyri handilsjavnan við skipum.

Handilsjavnin, leypandi 12-mánaðar samanlegging, jan-94 til des-18

Mynd I 35

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar.

Mynd I 36 vísir gongdina í innflutningi og útflutningi av vørum (uttan skip) frá januar 1994 til desember 2018. Her sæst, at handilsjavnin vísti sera stórt undirskot í 2008, hetta var vegna serliga stóran innflutning tað árið. Fallið í innflutninginum var stórt í 2009-2010. Hetta hekk m.a. saman við fallinum í privatú nýtisluni og íløgnum. Síðan 2015 er útflutningurin vaksin nógv meira enn innflutningurin, men í 2017 og í 2018 var lutfalsliga stórir vøkstur í innflutninginum. Útflutningurin er minkaður munandi í 2018.

Inn- og útflutningur av vørum (u. skip), leypandi 12 mdr. samanlegging, jan-94 til des-18

Mynd I 36

Kelda: Hagstova Føroya

I 6 Peninga- og fíggarviðurskipti

Føroyski bankageirin hevur verið undir neyvum donskum eftirliti seinastu árin. Við endurstovnaðum føroyskum Landsbanka er eisini eitt Váðaráð skipað. Viðgerðin av peninga- og fíggarviðurskiptum er í hesi frágreiðing avmarkað til talvu I 6.

Føroyskir peningastovnar, innlán og útlán til føroyskar eindir					Talva I 6
<i>Ultimo, mió. kr.</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Innlán	13.819	14.342	15.445	16.420	17.122
Ráevnisvinnur	933	849	949	1.005	882
Framleiðsluvinnur	571	632	659	790	877
Tænastuvinnur	4.617	4.628	4.968	5.312	5.434
Húshald	7.630	8.164	8.729	9.220	9.818
Ókent	68	68	140	94	111
Útlán	13.359	14.057	14.016	14.726	15.590
Ráevnisvinnur	901	961	946	1.154	1.076
Framleiðsluvinnur	1.418	1.332	1.075	1.218	1.535
Tænastuvinnur	3.762	4.128	3.968	4.078	4.356
Húshald	7.231	7.580	7.992	8.239	8.540
Ókent	46	55	36	38	83
Innlánsyvirskot	460	285	1.429	1.694	1.533
Ráevnisvinnur	32	-112	3	-150	-194
Framleiðsluvinnur	-847	-700	-416	-428	-657
Tænastuvinnur	855	500	1.000	1.234	1.078
Húshald	399	584	737	981	1.278
Ókent	22	13	105	56	28

Kelda: Hagstova Føroya

Talvan vísir fyri føroyskar peningastovnar innlán frá- og útlán til ráevnisvinnur, framleiðsluvinnur, tænastuvinnur og húshald við árslok árin 2014-18. Innlánsyvirskotið er eisini víst. Síðan 2015 hevur verið talan um eitt vaksandi innlánsyvirskot, sum tó minkar í 2018.

Størsti parturin av samlaðu innlánunum stavar frá húshaldsgeiranum, og somuleiðis við útlánunum. Føroysku peningastovnarnir hava fyri húshaldsgeiran havt eitt vaksandi innlánsyvirskot øll árin. Verður lántøkan hjá húshaldunum í donsku realkreditstovunum roknað uppí, hava húshaldini eitt innlánsundirskot samlað sæð.

Næst eftir húshaldsgeiran í innláns- og útlánsstødd er tænastuvinnugeirin. Her hevur eisini verið talan um eitt vaksandi innlánsyvirskot síðan 2015, sum tó minkar í 2018.

Framleiðsluvinnugeirin skilur seg burtúr við tað, at øll árin hevur talan verið um eitt rættuliga stórt innlánsundirskot (størri útlán enn innlán). Útlánini til henda geira hava verið nøkulunda stöðug, og við onkrum undantaki kann tað sama sigast um innlánini. Væntandi avspegla tøluni fyri framleiðsluvinnugeiran gongdina innan byggivirksemi í Føroyum.

Kapittul II: Um ílögur almenna geirans

II 1 Høvuðsniðurstøður um íløgugongd

Á heysti 2015 gjørði Búskaparráðið eina kanning av almenna íløguvirkseminum í landinum. Kanningin fevndi um tær gjørdur almennu íløgurnar síðan 2014, og um tær ætlaðu (planløgdu/mettu) almennu íløgurnar fram til 2024¹⁵. Upplýsingarnir til hesa kanningina vórðu í høvuðsheitum heintaðir inn við telefonsamrøðum. Tá spurt varð um *ætlaðar íløgur*, er onki svar absolut - ætlanir kunnu altíð verða fyri broytingum. Kanningin fevndi um (1) kommunur, (2) land, og (3) almennu feløgini SEV, IRF og Føroya Tele.

Úrslitini av kanningini frá 2015 eru samanfatað í fylgiskjali 2.

Fyri tað *fyrsta* vísti hendan kanningin, at íløguvirksemi hins almenna var í stórum vøkstri. Fyri tað *næsta* vísti kanningin, at óhepna siðvenjan við einum konjunktur-viðgangandi íløgupolitikki fór at verða endurtikin. Fyri tað *triðja* vísti kanningin, at íløguvirksemið væntandi fór at koma í hæddina í 2018. Við so nógvum og stórum ílögum í gerð samtíðis var eisini væntandi, at summar verkætlanir máttu útsetast. Tískil var møguleiki fyri at íløguvirksemið fór at koma í hæddina nakað seinni enn í 2018.

Á heysti 2018 endurtók Búskaparráðið kanningina frá 2015. Hendan nýggja 2018-kanningin var gjørd eitt sindur neyvari enn kanningin í 2015. Til dømis eru øll ikki-fíggjarlig feløg undir almennum ræði tikin við í nýggju kanningini, og ikki einans SEV, IRF og Føroya Tele¹⁶. Kommunufelagið hevur eisini luttikið í hesi kanning vegna Búskaparráðið við at senda út spurnabløð til kommunurnar.

Hendan nýggja kanningin vátar tað, sum staðfest var longu í 2015, men bendi annars á, at íløguvirksemið fer at verða í hæddini í 2019. Við so nógvum og stórum ílögum í gerð samtíðis, er tó eisini her væntandi, at sumt má útsetast, og at hæddarpunktið tískil verður nakað seinni.

Samanfatingin av dátutilfarinum frá 2018-kanningini er víst í talvu II 1, ið er keldan til mynd II 1.

Høvuðsniðurstøðan frá hesi 2018-kanningini av ílögum er hendan:

- 1) At í mun til bæði konjunktur-gongd og byggikapasitet verða ov nógvur íløgur gjørdar samstundis, ella í senn.
- 2) Tann konjunkturviðgangandi fíggjarpolitikkurin/íløgupolitikkurin er so eyðsýndur, at hann væntandi fær óhepnar avleiðingar fyri konjunktur-gongdina. Hann kann m.a. medvirka til at stytta um viðstøðuna hjá verandi hákonjunkturi. Um aðrar óhepnar avleiðingarnar verður ikki endurtikið her; tær eru nevndar í undanfarnum búskaparráðsfrágreiðingum¹⁷.
- 3) Íløguvirksemið kemur væntandi í hæddina í 2019 (sí mynd II 1), fyri síðani at minka. Vøksturin í íløguvirkseminum styðjar upp undir hákonjunkturin, meðan minkingin í íløguvirkseminum væntandi kemur at medvirka til ein komandi niðurgangandi konjunktur. Sum liður í eini heild er hetta sjálvsagt treytað av gongdini í almennu og privatnu nýtsluni, útlandska eftirspurninginum (føroyska útflutningsútboðinum), og fíggjarorkuni í privata og almenna geiranum.
- 4) Í nýggjastu íløgurnar er vanliga nýggjasta produktivitets-úttinnandi tøkni so ella so "løgð inni". Tískil eru íløgurnar í tí langa siktinum avgerandi fyri produktivitets- og búskaparvøksturin, og harvið fyri arbeiðsvirknið - varðveitsla av kappingarførum arbeiðsplássum krevur vanliga afturvendandi nýíløgur. Íløgurnar elva eisini til "disruption", t.v.s. týning av fyrnandi arbeiðsplássum, og møguliga - og við størri ella minni seinking - eisini til skapan av nýggjum

¹⁵ Búskaparfrágreiðing Búskaparráðsins á heysti 2015, síðu 41-46. Talan var um kanning av kommunalum ílögum, landsílögum og ílögum hjá úrvaldum felögum undir almennum ræði.

¹⁶ Eitt annað dømi um størri neyvleika í 2018-kanningini er at útbyggingin av Tórshavnar Havn ikki var fevnd av 2015-kanningini; kommunan pástóð at endalig politisk støðutakan (ætlan) ikki fyrilá.

¹⁷ Sí t.d. síðu 39-42 í Búskaparfrágreiðing á heysti 2018, og s. 44 í búskaparfrágreiðing á heysti 2017. Væntaðar avleiðingar av konjunkturviðgangandi íløgupolitikki eru at byggiprísir gerast ov høgir, peningavirði við atlit til fastogn lækkar, viðstøðan á einum hákonjunkturi stytst, støði verður lagt undir prís-vøkstri, góðskutrupulleikar í byggiverkætlanum; vinnuligar íløgur og íbúðarbyggingar verða burturtroðkaðar, og tískil dýrkaðar. Jú størri "hædd" í ílöguvøkstri í hákonjunkturi, jú djúpari fall í næstkomandi lágkonjunkturi.

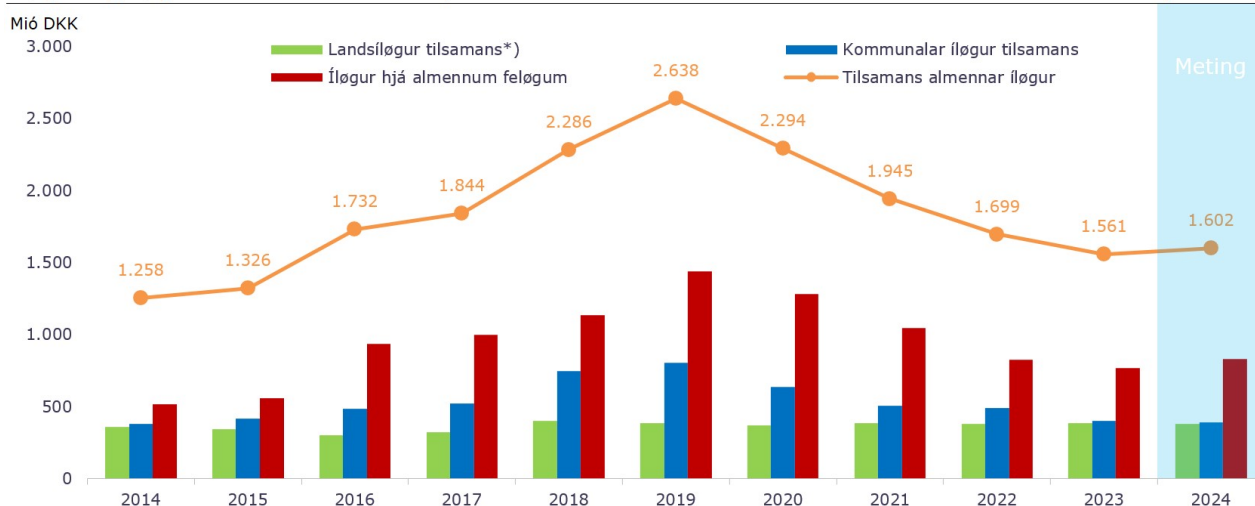
arbeiðsplássum/størvum, ið seta øðrvísi og størri krøv til førleikar og útbúgving. Tað er vegna íløgur, og í íløgur "innísetta" tøkni, at samfelagið broytist – búskaparvøkstur og samfelagsbroytingar eru ósundurkiljandi liðir av somu søk¹⁸.

- 5) Íløgupolitikkurin eigur tískil at vera eitt úrslit av eini "viging" av atlitum til bæði *tað langa siktið* í búskaparpolitikkinum (punkt 4)) og til *tað stutta siktið* í búskaparpolitikkinum (punkt 1)-3)). Eitt týðandi fyrilit snýr seg um almennu útreiðslusíðuna og inntøkusíðuna í stutta og langa siktinum. Demografiskar broytingar fara í langa siktinum at leggja nógv størri trýst enn nú á almennu kassarnar. Hesir kassar eiga tí í stutta siktinum við inntøku-nýskipanum og passandi avmarkaðum útreiðsluvøksstri at leggja avlop til síðis til at standa ímóti við í langa siktinum. Í hesum sambandi eiga neyvri reglur at verða ásettar um kommunala uppsparing til kommunalar íløgur - almenni íløgupolitikkurin ger nýskipanir neyðugar.

Tá allar íløgurnar í % av BTÚ verða sammettar fyri ávikavist Føroyar, Danmark, Svøríki og ES-lond tilsamans fyri árinum 2000 til 2013, skilur íløguparturin hjá Føroyum seg burturúr¹⁹. Í nøkrum av árunum (2000, 2003, 2007, 2012) er íløguparturin hjá Føroyum nógv størri enn hjá hinum londunum (ibid), men hetta sær ikki út til at hava nakað sambandi við valár.

Íløgur og íløgugættanir hins almenna, 2014 til 2024

Mynd II 1

Viðm.: Um íløgugtaksið, sí tekstkassa 6. Samsvar er ikki millum mynd II 1 og mynd I 22 og 23 hvat viðvíkur gongdina 2018 til 2019. Mynd II 1 er úrslit av eini spurnarkanning av almennum feløgum og kommununum, meðan mynd I 22 og 23 eru bygdar á figgjarætlanir fyri 2019. Talan er um metingar í báðum forum. Úrslitini av spurnarkanningini standa óbroytt í kaptili II.

Kelda: Búskaparráðið. Innsavnaðir upplýsingar. *) meting gjørd fyri landsíløgur 2024

Mynd II 1 vísir høvuðsgongdina viðvíkjandi íløgum hjá landi, kommunum og almennum feløgum (einsæris og tilsamans) árinum 2014-24. Keldan til mynd II 1 er talva II 1, ið eisini vísir miðal av ílögum yvir 11 ár (2014-24), og summin av ílögum yvir hesi somu 11 ár.

Talva II 1 vísir, at summurin av ílögum hjá landi, kommunum og almennum feløgum hesi 11 árinum verður meira enn 20 mia kr. Av hesum 20 mia. kr. er helmingurin ella gott 10 mia. kr. íløgur hjá almennum feløgum. Kommunalu íløgurnar verða samanlagt knappar 6 miá kr. í hesum 11-ára tíðarskeiði, meðan tilsvarandi íløgusummurin hjá landinum verður góðar 4 mia. kr.

¹⁸ Sí frágreiðing um produktivitetsvøkstur og samfelagsbroytingar v.m. á síðu 47-49 í Búskaparfrágreiðing á vári 2017

¹⁹ Sí síðu 43 í búskaparfrágreiðing á heysti 2017.

Íløgur og ílögúætlanir hjá landi kommunum og almennum felögum 2014-2024												Talva II 1	
Mið kr.	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Miðal	SUM
Kommunalar íløgur	381	420	489	523	750	807	639	509	490	404	392	528	5.803
Landsíløgur*)	360	345	305	321	400	389	369	389	383	388	380	366	4.030
Íløgur hjá almennum felögum	518	560	938	1.000	1.136	1.442	1.286	1.047	825	769	830	941	10.351
Almennar íløgur tilsamans	1.258	1.326	1.732	1.844	2.286	2.638	2.294	1.945	1.699	1.561	1.602	1.835	20.184

Kelda: Búskaparráðið. *) Meting gjörd fyri 2024

Tekstkassi 6: Íløguhugtakið og greiningar av íløgugongdum

Íløgur er tilgongd av ognum við longri livitíð enn 1 ár. Tað eru trýggir mátar at uppgera almennu íløgurnar (løgur v.m.):

- (1) Uppgerð eftir altjóða tjóðarroknaskaparreglum (**Hagstovu-uppgerðir**).
- (2) Uppgerð eftir RLÚ-reglum, tvs. eftir rakstrar,- lög,- og útláns-roknaskapi (RLÚ) almenna geirans. (**Gjaldstovu-uppgerðir**)
- (3) Uppgerð eftir vanligum virkisroknaskaparreglum (**grannskoðara-uppsetingum**). Bráðfeingis kunnu íløgur her roknast sum *tilvøkstur í materiellum støðisognum plus avskrivningar*.

Uppgerð eftir tjóðarroknaskaparreglum er neyðug, tá almennu íløgurnar skulu sammetast við BTÚ, ella tær skulu sammetast við almennu íløgurnar hjá øðrum londum í % av BTÚ. Allar ílöguppgerðir í kapittul I eru gjørdar eftir altjóða tjóðarroknaskaparreglum.

Í Føroyum verða kommunuroknaskapir og roknaskapir fyri feløg undir almennum ræði gjørdir upp sum vanligir virkisroknaskapir. Hesir skilja seg frá RLÚ-roknaskapinum (tvs. Gjaldstovu-roknaskapinum /landsroknaskapinum) við m.a. at útlán í RLÚ-roknaskapinum verða útreiðsluførd í sambandi við útrindan og inntøkuførd í sambandi við afturrindan – og at íløgur, í staðin fyri at verða ognarførdar í virkisroknaskapinum, verða útreiðsluførdar í RLÚ-roknaskapinum.

Sum dømi um umrødda munin kann nevast, at meðan raksturin av Landsverki verður roknaður sum almenn nýtsla í RLÚ-roknaskapinum, so verður henda upphædd roknað sum íløg í tjóðarroknaskapinum – næstan alt virksemi Landsverks snýr seg um íløgur. Aðrir munir kunnu til dømis vera í viðgerðini av ritbúnaði og tólbúnaði, viðlíkahaldi, keypi av útbúnaði o.ø.

Tá talan bert er um at sammeta gongdina í ávikavist ílögum landsins, ílögum kommunanna og ílögum almennu felaganna yvir eitt áramál, kann ein ílögú-skilmarking eisini nýtast, ið fylgir ávikavist RLÚ-roknaskapi Gjaldstovunnar (fyri landið) og vanligum virkisroknaskaparreglum (fyri kommunur og feløg undir almennum ræði).

Til greiningar í kapittul II hevur Búskaparráðið savnað inn upplýsingar um íløgur og ílögúætlanir í einum 11-ára skeiði fram til 2024. Við telefonsamrøðum við borgarstjórar og stjórar fyri almennum felögum eru upplýsingarnir innsavnaðir. Fyri kommunur og feløg hevur Búskaparráðið gingið út frá, at ílögú-skilmarkingin øll árin fylgir (3) omanfyri, og fyri landið gevur hon seg sjálv sum (2) omanfyri. Greiningarnar snúgva seg bert um at sammeta gongdina fyri ílögurnar tíðarskeiðið 2014-24.

II 2 Íløgugongdin í kommununum

Í innheintan Búskaparráðsins av upplýsingum um íløgur kommunanna í 2018²⁰, og íløguaætlanir kommunanna 2019-24, kundi Búskaparráðið staðfesta, at bert fáar kommunur gera og samtykkja eina formliga langtíðaríløguaetlan, ið fevnir um meira enn 1 ár.

Einki lógarkrav um eina slíka langtíðaríløguaetlan finnist fyri kommunur. Hinvegin metir Búskaparráðið, at eitt lógarkrav um eina minst 5 ára íløguaetlan átti at funnist. Ein slík langtíðaríløguaetlan hevði verið ein hjálp til kommunustýrslimirnar – og betrað umstøðurnar fyri eini viðkomandi viðgerð av íløgusurningum.

Fráveran av eini væl fyrireikaðari langtíðarætlan fyri íløgur kann vera óheppin. Eitt dømi er, at spurningar um frákoyningsvegir og tilkoyningsvegir til tunnlar, og spurningar um gagnnýtslu av gróttifarinum frá tunlum. Slík mál áttu at verið viðgjørð tíðliga í íløgutilgongdini, og sum ósundurskiljandi partur av sjálvari verkætlanini.

Mynd II 2A og mynd II 2B vísa fyri ávikavist kommunurnar samanlagt og fyri Tórshavnar kommunu faktiska íløgukostnaðin 2014-2018 og ætlaða íløgukostnaðin 2019-2024. Keldan til hesar myndirnar er talva II 2, ið gevur íløgupplýsingar fyri hvørja kommunu.

Fyri allar kommunurnar samanlagt næstan tvífaldaðist íløgukostnaðurin frá 2014 til 2018, og sum ætlan kom íløgukostnaðurin í hæddina fyri 2019, fyri síðan sum ætlað bratt at falla niður á 2014-støðið í 2024. Sama mynstrið er galdandi fyri Tórshavnar kommunu sum fyri alt landið. Hetta er eisini umleið sama mynstrið, sum eisini kom fram í 2015-kanningini.

Búskaparráðið hevur fyrr víst á tað óhepna í at íløgupolitikkurin hjá tí almenna í so stóran mun er konjunkturviðgangandi. Eitt helvtarbyti í íløgnum kemur sjálvsagt at ávirka makrobúskaparliga eftirspurningin. Tað má tó samstundis havast í huga, at tøluni 2019-2024 umboða ætlanir, og ætlanir eru broytiligar.

Búskaparráðið hevur fyrr umrøtt spurningar í sambandi við óvanliga sjálvræðistøðu kommunanna í Føroyum, sammett til dømis við í Danmark, har kommunurnar verða tvingaðar inn í eina samskipaða stýring av m.a. ílöguvirkseminum og kommunalu útreiðslunum.

Í Føroyum hevur konjunkturviðgangandi íløgupolitikkur verið siðvenja í kommununum, og vansarnir eru millum annað stórliga hækkandi byggiprísir, lækkað peningavirði við atliti til fastogn, birting uppundir inflatió, burturtroðking og dýrking av vinnuligum ílögum og av íbúðarbygging – og jú størri "hædd" í ílöguvøkstri i hákonjunkturi, jú djúpari fallið í næstkomandi lágkonjunkturi.

Búskaparráðið mælir við omanfyri nevndu grundgevingum til broytingar á kommunustýrisøkinum, men mælir t.d. ikki til blint at kopiera danskar skipanir (danska budgetloven), og serliga ikki skipanir, sum danir eru í fer við at endurskoða. Fyrsta stigið má nú verða at kanna og taka til eftirtektar royndirnar av kommunuskipanum aðrastaðni.

Einasta stýringsamboð, sum avmarkar útreiðslurnar í kommunum er kravið um at skuldin ikki skal upp um eina álíkning. Hetta hevur tó ikki víst seg at virka sum konjunkturjavnandi amboð, við tað at kommunur kunnu verða avmarkaðar ov nógv í ringum tíðum, tá inntøkurnar eru lágar og annars brúka ov nógv, tá inntøkurnar ganga við. Til dømis kunnu tilmæli frá skattanevndini²¹, um broytt inntøkugrundarlag í kommunum, vera við til at javna inntøkurnar í kommunum og harvið eggja til eina javnari og búskaparliga skilabetri útreiðslugongd.

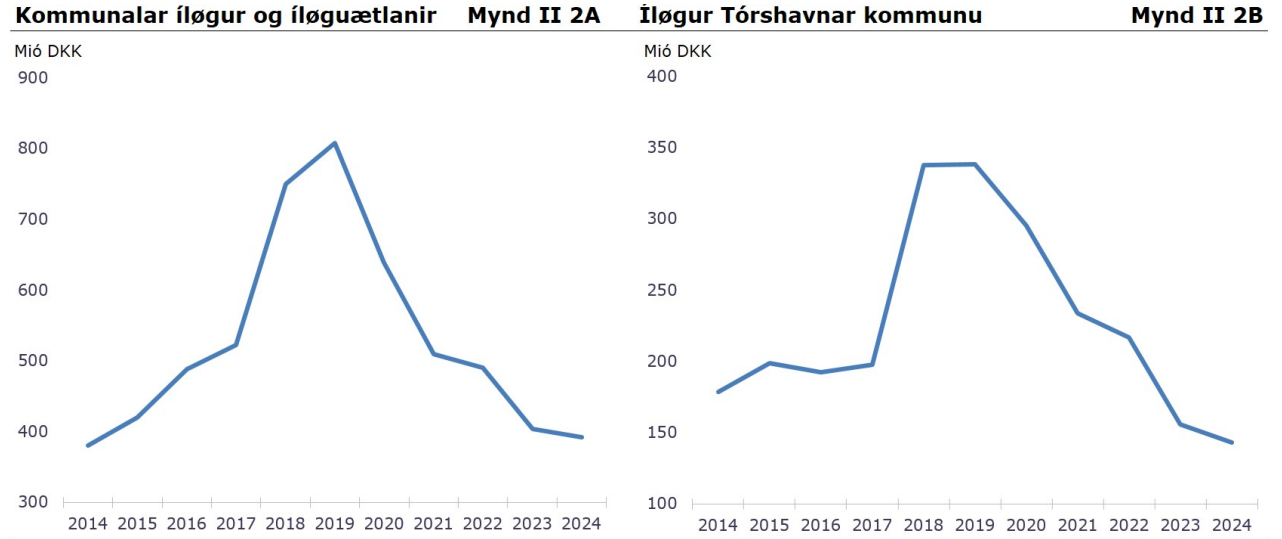
Búskaparráðið er av tí uppfatan, at kunnleikin til kommunuskipanirnar í grannalondunum er ov lítil. Hetta ger at avstandurin er ov stórir millum hugburð til kommunuskipan og tann búskaparliga og samfelagsliga veruleikan. Demografiskar broytingarnar eru við at máa støðið undan núverandi kommunubygnaði, ið tí eigur at verða endurskoðaður.

²⁰ Íløgurnar fyri árinu 2014-17 vóru sjálvsagt kendar

²¹ Landsstýrisins skattanevnd (2017) – "Lættari, rættari og grønari" – Uppskot til broytingar í skattaskipanini.

Mælt verður tí landsstýrisfólkinum í kommunumálum til at skipa fyri eini ráðstevnu við luttøku frá okkara grannalondum, har ljós verður kastað á øll tey kommunustýrisskipanarviðurskifti, ið eru viðkomandi fyri Føroyar.

Við støði í úrkomuni frá eini slíkari ráðstevnu verður mælt landsstýrisfólkinum í kommunumálum til beinan vegin at fyrireika, fyriskipa og fáa samtykt eina nýggja kommunuskipan fyri Føroyar, ið m.a. ásetur neyvari reglur fyri búskaparstýringina í kommununum.

Kelda: Búskaparráðið

Kommunalur íløgur og íløguaetlanir 2014-24

Talva II 2

Mið kr.	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Miðal	SUM
Fugloyar kommuna*)	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14
Viðareiðis kommuna	0	1	2	2	3	1	3	3	3	2	2	2	23
Hvannasunds kommuna*)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	24
Klaksvíkar kommuna	36	38	44	78	75	95	65	60	55	55	55	60	656
Kunoyar kommuna*)	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	17
Húsa kommuna**)	0	1	0									0	2
Fuglafjarðar kommuna	28	29	32	31	52	72	60	30	27	30	30	38	420
Eystur kommuna	20	15	22	44	40	49	45	27	25	25	25	31	337
Nes kommuna	2	2	7	2	19	22	15	15	15	15	15	12	128
Runavíkar kommuna	29	57	47	55	51	46	47	49	50	50	50	48	529
Sjóvar kommuna	12	5	5	10	23	26	9	5	6	2	2	9	103
Eiðis kommuna	3	2	16	13	5	4	4	4	4	4	4	6	62
Sunda kommuna	5	26	20	19	28	51	20	6	6	6	6	18	193
Kvívíkar kommuna	3	2	6	4	9	9	4	4	4	4	4	5	53
Vestmanna kommuna	5	7	4	1	8	13	10	10	10	10	10	8	86
Vága kommuna	10	8	26	5	15	13	8	17	22	8	8	13	139
Sørvágs kommuna	9	6	21	18	13	16	9	15	15	8	8	12	137
Sands kommuna	1	1	6	2	5	2	2	2	2	2	2	2	27
Skopunar kommuna	1	1	0	1	0	1	3	2	2	2	2	1	14
Skálavíkar kommuna	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	0	4
Húsavíkar kommuna*)	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Skúvoyar kommuna*)	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Hvalbiar kommuna	1	3	11	14	3	4	3	3	5	3	3	5	52
Tvøroyrar kommuna	25	2	11	8	15	31	22	9	8	8	8	13	147
Fámjins kommuna*)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	7
Høvs kommuna*)	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
Porkeris kommuna	0	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	7
Vágs kommuna	4	6	9	8	38	5	5	5	5	5	5	9	94
Sumbiar kommuna	2	2	2	1	3	1	2	2	2	2	2	2	23
Tórshavnar kommuna	179	199	192	198	338	339	295	234	217	156	143	226	2.489
Kommunalur íløgur tils.	381	420	489	523	750	807	639	509	490	404	392	528	5.803

Kelda: Búskaparráðið við beinleiðis innsavning av upplýsingum frá kom.

Havnailøgur eru íroknaðar og fyri Tórshavnar kommunu eisini brennistøðin.

*) tøluni eru mett. **): samanløgð við Klaksvík frá 1.1.2017

II 3 Íløgugongdin hjá landi

Sum tað framgongur av Mynd II 3 hevur gongdin í landsíløggunum ikki verið so sveiggjandi sum gongdin í íløggunum hjá kommununum og feløgum undir almennum ræði. Sambært teimum upplýsingum sum Búskaparráðið hevur kunnað savnað inn, er hetta partvíst úrslit av einum tilvitaðum politikki hjá landstýrinum um at útseta íløgur, tá ílöguvirksemið hevur verið mett at verið í meira lagi.

Landsstýrið hevur nýliga frá Landsverki fingið eina endurskoðaða samferðsluætlan 2018-2030, har undirsjóvatunnilin til Suðuroyar er tikin við. Hendan langtíðar samferðsluætlanin er ikki at rokna sum ein endurskoðað langtíðar íløguaetlan, men sum ein fyrireiking til eina slíka.

Tann heilt stóri trupulleikin, sum verður avdúkaður í hesi samferðsluætlan, er, at útreiðslur til viðlíkahald og rakstur ikki í nóg stóran mun (ella als ikki) hava verið fevndar av íløgu- og rakstarætlanunum (herundir

dagfóringuætlanum). Hetta merkir at íløguaætlanirnar uttan innroknað viðlíkahald hava nýtt ov lág íløgutøl. Landsverk hevur uppgjørt ella mettt eftirsleiðið viðvíkjandi viðlíkahaldi til hetta í 2019 ²²:

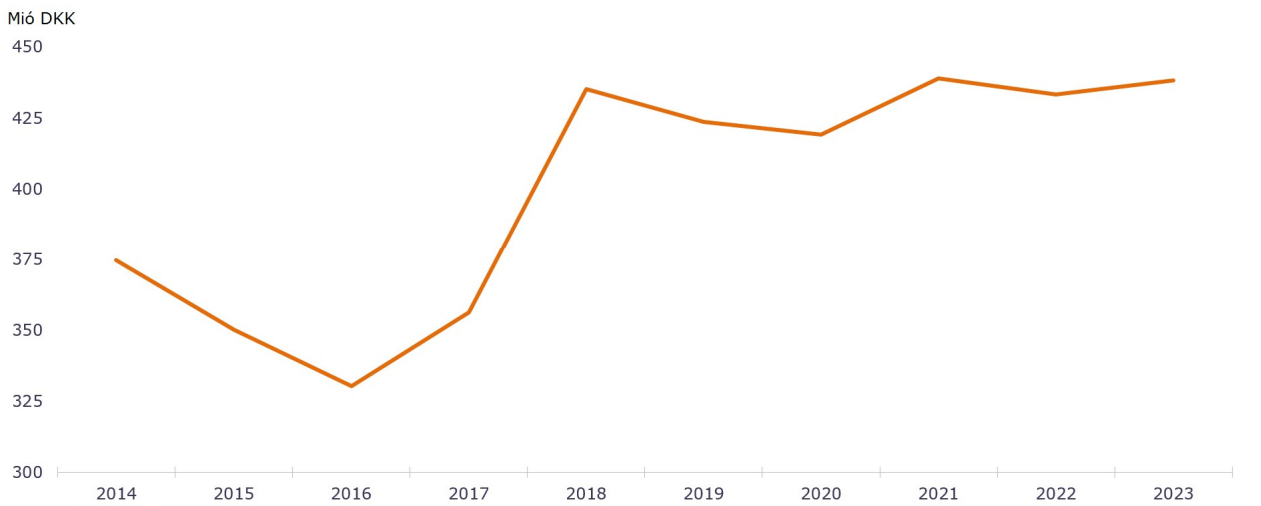
Tunnlar	150 mió kr.
Brýr	25 mió kr.
Asfalt	100 mió kr.
Bilverja o.a.	100 mió kr.
Tilsamans	375 mió kr.

Landsverk vísir á, at játtanir yvir eitt longri áramál skulu til, fyri at fáa hetta eftirsleip vunnið innaftur. Landsverk setir eisini spurnatekin við, um vegakervið í dag verður hildið á einum ráðiligum støði, tá ferðslutrygdar- og búskaparlig sjónarmið verða lögð til grund (ibid.).

Grundgevingin fyri at hava eitt væl viðlíkahildið og dagfórt samferðslukervi er eisini at forða fyri deyðsvanlukku og fólkaskaða á farleiðunum. Jú betri politiski myndugleikin við játtanum varðveitir vegakervið viðlíkahildið og dagfórt, jú hægri prís setur hesin sami myndugleiki á virðið á einum mannalívi – alt annað líka. Øvugt við einum myndugleika, ið skapar stórt eftirsleip viðvíkjandi viðlíkahaldi og dagfóringum²³. Somuleiðis er tað kostnaðarmikið ikki at viðlíkahalda bygningar landsins.

Íløgur landsins, 2014 til 2023

Mynd II 3

Kelda: Fíggjarmálaráðið

Ferðslutryggin hevur eitt so mikið stórt men fjalt virði, at tað kann loysa seg væl búskaparliga at halda samferðslukervið viðlíka og dagfórt (sparing vegna færri skaðar). Búskaparráðið mælir til størri játtan til viðlíkahald og dagfóring av samferðukervi og bygningum, sjálvst um hetta merkir at ein undirsjóvartunnill til Suðuroyar verður útsettur í nøkur fá ár.

Landsstýrið leggur lutfalsliga størri fíggjarliga byrðu á komandi ættarliðini samanborið við tey núverandi, tá viðlíkahald ikki verður raðfest. Ov lág raðfesting av viðlíkahaldi ger at fíggjarliga haldfórið versnar, tí útreiðslurnar av at byggja nýtt eru størri, enn kostnaðurin av at viðlíkahalda landsins bygningar í røttu tíð.

²² Landsverk: Samferðsluætlan 2018-30, 2019, s. 162

²³ Sí: OECD (2011) „Valuing Mortality Risk Reductions in Regulatory Analysis of Environmental, Health and Transport Policies: Policy Implications

Íløgur landsins 2014-2018 og iløguætlan landsins 2019-2023											Talva II 3	
mið. kr./ár	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	miðal	Sum
§ 1 Løgtingið	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bygningur til Løgtingið	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
§ 2 Løgmansfyrisingin	2	2	1	4	3	2	2	3	3	3	2	25
Umbygging í Tinganesi	2	2	1	4	3	2	2	3	3	3	2	25
§ 3 Fíggjarmál	0	4	6	19	19	21	20	0	0	0	9	88
Talgildu Føroyar	0	4	6	19	19	21	20	0	0	0	9	88
§ 5 Fiskivinnumál	0	1	3	22	87	108	74	6	5	0	30	304
Havranssóknarskipið	0	0	0	17	85	108	74	0	0	0	28	284
Búnaðarstovan	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
Tilbúgvingarætlan	0	1	9	1	0	0	0	0	0	0	1	11
Oljutilbúgvingarútgærd	0	0	0	0	0	0	0	6	5	0	1	11
Almenn jørð, søla	0	0	-6	3	0	0	0	0	0	0	0	-3
§ 7 Mentamálaráðið	156	131	137	129	95	9	18	34	71	113	89	892
Skúladepil við Marknagil	136	89	100	118	64	0	0	0	0	0	51	506
Studentaskúlin í Hoydølum	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Skúlin á Trøðni	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Tekniski skúli í Klaksvík	10	13	10	0	7	0	0	0	0	0	4	41
Fróðskaparsetur Føroya	0	0	1	8	5	0	0	0	9	50	7	73
Tjóðleikhús	0	0	0	0	3	1	3	5	16	34	6	62
Eftirskúli	0	0	0	0	2	1	2	4	7	2	2	18
Húsarhaldsskúli	0	0	0	0	2	3	5	9	4	0	2	22
Ítróttarháskúli í Vági	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	3
Miðnámskúlin á Kambsdali	7	14	9	0	5	2	5	8	4	13	6	65
Hvalastøðin við Áir	1	3	2	1	1	0	0	0	0	0	1	7
Kirkjubømúrin	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	1	7
Listaskúli á Sandoyrni fyrireiking	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Ítróttarhøll á Sandoyrni	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Søvn Landsins	0	0	0	0	0	0	0	0	20	10	3	30
Savnshús	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
Føroyahús í KPH	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bakkaverja í Kirkjubø	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Listasavn Føroya	0	0	0	0	0	0	0	4	4	4	1	12
Kringvarp Føroya	1	8	10	0	0	0	0	0	0	0	2	20
ÍSF húsið	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	4
Býarbókasavnið í Havn	0	0	0	0	2	0	2	2	4	0	1	8
Víkingaskip	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	3
§ 11 Heilsu- og innlendismál	35	35	37	85	113	108	114	101	12	9	65	648
Umhvørvisstovan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Medicoteknisk tól	8	9	9	9	13	9	9	9	9	9	9	93
Apoteksverkið	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Landssjúkrahúsið, útbygging	12	24	25	76	93	95	105	90	0	0	52	520
FarGen	0	0	0	0	0	0	0	2	3	0	1	5
Suðuroyar sjúkrahús	0	0	1	0	4	0	0	0	0	0	0	5
Klaksvíkar sjúkrahús menningarætlan	11	2	2	0	3	4	0	0	0	0	2	22
§ 12 Almennamál	46	22	20	6	31	43	46	45	50	35	34	344
Dugni-skúlin	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	4
Bygging ella útvegan av bústøðum	46	22	20	6	29	41	46	45	50	35	34	340

§ 13 Uttanríkis- og Vinnumál	7	22	3	0	5	1	3	9	0	0	5	49
UVMR	0	21	3	0	0	0	0	0	0	0	2	24
Granskingarlund	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	7
Sjóvinnustýrið, bygningur	0	0	0	0	5	1	3	9	0	0	2	18
§ 17 Samferðslumál	114	129	99	57	48	98	92	191	243	229	130	1.300
Umvæling av almennum bygningum	25	22	22	21	21	21	22	22	22	25	22	223
Almennir bygningar, sölva	-5	-3	-6	-7	-30	-18	-10	-10	-3	-3	-10	-95
Landsins ognir	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2
Dagføring av brúm og tunlum	3	3	3	3	3	3	3	3	5	5	3	34
Vegurin oman fyrri Skálafjørð	0	0	0	0	0	0	0	0	10	10	2	20
Selatraðarvegurin	0	0	0	0	2	1	0	0	0	5	1	8
Í Oyrunum, Toftir	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Innkoyring, Havnin íbinding	6	3	1	1	7	1	6	12	54	35	12	124
Trygdartiltek	7	5	6	5	5	3	5	6	6	6	5	54
Farleið til Dals, tryggja verandi veg	0	0	0	0	1	0	1	1	2	0	1	5
Farleið til Viðareiðis	44	73	44	0	0	0	0	0	0	0	16	160
Vegurin til Múla	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Tunlar norður um Fjall	0	0	0	0	0	2	0	3	50	100	15	155
Vegagerð í Leirvík	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tjørnuvíkuvvegurin, tryggjan	0	0	0	0	1	0	1	1	5	4	1	11
Undir Valaknúkum-Undir Gøtueiði	5	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	7
Tunnil Gøtudal/Kambsdalur - Skálafjørð	0	0	0	0	0	0	0	1	5	5	1	11
Vegagerð í Kallsoy, vegir og tunlar	2	2	2	2	1	0	0	0	0	0	1	9
Veðurstøð í Fámjin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ábøtur á høvuðsveg í Hvalba	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hvalbiartunnilin	0	0	1	1	3	30	50	130	55	0	27	270
Inni í Firði, Kollafjørður	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2
Íbinding við Sjógv í Kollafirði	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Signabøur, Oyrareingir	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Funningsfjarðarvegurin	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	1	6
Ferðsluætlan Vágar	2	4	2	1	1	0	0	0	0	0	1	10
Søla av jørð til kommunur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-1
Omarkoyring Kvívík	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Skúlaleið millum Stykkið og Kvívík	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Farleið til Vestmanna	0	0	0	0	0	2	5	5	5	5	2	22
Tunnilstoymi	0	0	0	0	7	7	7	12	12	12	6	57
Runavík, fjøruevegurin	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	3
Froðba	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Oyndarfjarðarvegurin	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Suðuroyartunnil	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1
												0
Havnir	6	4	15	4	3	2	2	2	2	2	4	44
Akstovan	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Tyrlupallar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Eykbátur	0	0	0	0	16	18	0	0	0	0	3	34
Dokking og annað	16	11	2	23	4	26	1	3	8	15	11	109
Løgur § 1 - § 17 tilsamans	360	345	305	321	400	389	369	389	383	388	365	3.650

Kelda: Figgjarmálaráðið (við eykajáttan ultimo nov.) tilagað (tunnilsfeløgini) av Búskaparráðnum

II 4 Íløgugongdin hjá feløgum sum hitt almenna ræður yvir

Tað framgongur av Mynd II 4, at íløgurnar hjá almennu feløgum hava sveiggja rættuliga nógv – mynstrið í hesum sveiggjum líkist mynstrinum í sveiggjunum í íløguvirkseminum hjá kommununum. Talva II 4 vísir hvørji hesi feløg eru.

Íløgur og íløgugætlanir hjá feløgum undir almennum ræði, 2014-2024												Talva II 4	
Mió kr.	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Miðal	Sum
P/F Fiskaaling	4	2	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	19
SEV samtakið	275	232	242	390	411	424	458	538	339	478	428	383	4.215
P/F Fjarhitafelagið	12	5	31	39	38	42	26	9	7	16	10	21	235
Vindfeløg	0	0	137	0	0	0	0	0	0	0	0	12	137
I.R.F.	7	11	2	15	76	21	13	12	28	21	9	20	215
Duty Free P/f	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Atlantic Airways samt.*)	21	121	215	-69	57	58	46	5	5	5	305	70	769
P/F Vágatunnilin	0	0	0	0	16	7	21	23	8	0	0	7	75
P/F Norðoyatunnilin	0	0	0	0	9	24	19	25	10	0	0	8	87
Posta samtakið	2	-6	16	20	20	7	7	7	7	7	7	9	94
P/F Vága Floghavn	77	9	27	53	20	77	87	33	18	19	15	40	435
Eystur- og Sandoyartunlar	8	25	107	414	365	627	448	238	247	66	0	231	2.545
Telefonverkssamt.**)	42	97	118	15	53	50	56	51	50	51	50	58	633
Visit Faroe Islands	0	0	0	0	4	4	4	4	4	4	4	3	28
Bústaðir/Húsalánsgr.	66	64	42	122	66	100	100	100	100	100	0	78	860
Feløg hins almenna í alt	518	560	938	1.000	1.136	1.442	1.286	1.047	825	769	830	941	10.351

Kelda: Búskaparráðið frá beinleiðis innsavning av upplýsingum frá feløgum/roknskapum.

*) Íroknað part av Hotel Atlantic

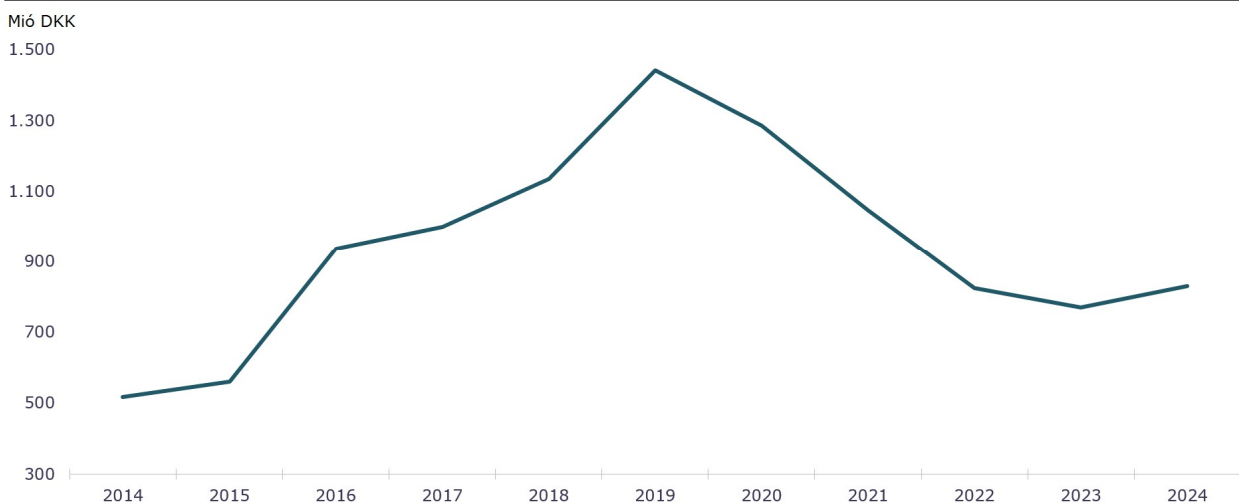
**) Íroknað Televarpið, Ft Net, Ft samskifti, Shefa

Fýra av feløgum skilja seg út vegna stódd. Tey eru SEV, sum er kommunalt felag, Atlantic Airways, Føroya Tele samtakið, Eysturoyar og Sandoyar tunnilin, og Bústaðir/Húsalánsgrunnur. Felags fyri hesar íløgur er, at tær ikki eru so arbeiðsorkukrevjandi lutfalsliga, sum nógvar av byggíløgum hjá landi og kommunum. Harafturat hava onkrar íløgur hjá almennu feløgum verið útsettar vegna nógva virkseminum í landinum, og hava harvið lætt um trýstið á arbeiðsmarknaðinum.

Mælt verður landsstýrinum til at eggja til ein dialog millum almennu feløgini, soleiðs at hesi í ein ávísan mun samstarva í sambandi við planlegging av íløgum - eitt slíkt samstarv eigur landstýrið eisini sjálvt at taka lut í.

Íløgur hjá feløgum undir almennum ræði, 2014 til 2024

Mynd II 4

Kelda: Búskaparráðið frá beinleiðis innsavning av upplýsingum frá feløgum/roknskapum

II 5 Løntakaratalið og løngjaldingar í íløguframleiðsluni (bygging vm.)

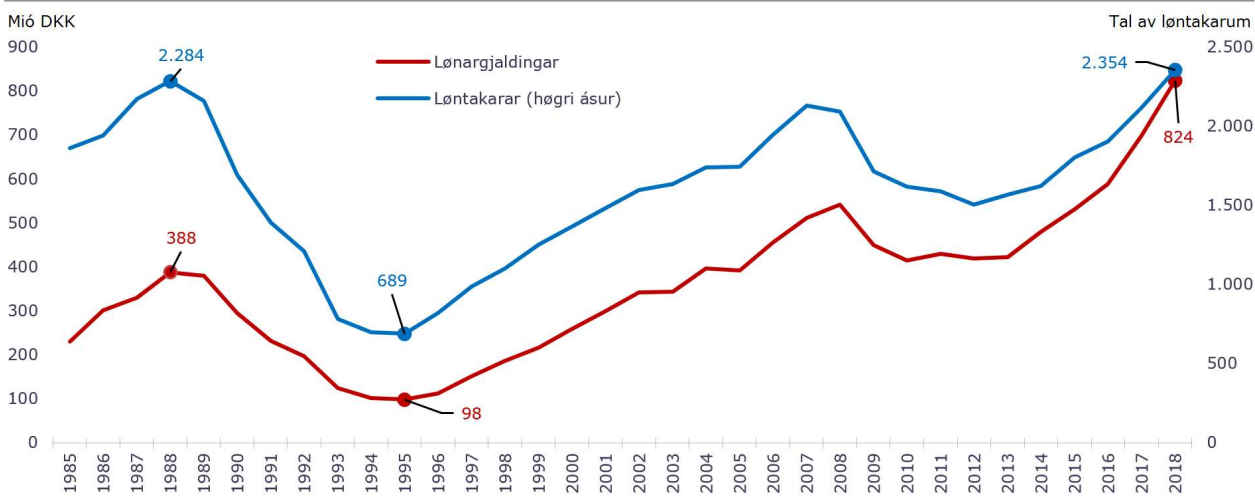
Niðanfyrir vísir mynd II 5 talið av løntakarum og løngjaldingarnar í mió. kr í vinnugreinini „bygging“ árin 1985-2018. Myndin vísir, at í 2018 vóru 2.354 løntakarar knýttir at vinnugreinini „bygging“.

Íløgurnar eru ein nógv sveiggjandi partur av búskapinum. Hetta framgongur týðuliga av mynd II 5. Tað er onki sum bendir á, at íløgurnar fara at blíva ein minni sveiggjandi partur av búskapinum í framtíðuni. Í 2018 sýntist løntakaratalið í „bygging“ at vera á einum aldutoppi.

Hetta løntakaratalið í íløguframleiðslu (arbeiðsvirknið í íløguframleiðslu) kann roknast sum ein rættuliga viðkomandi og beinrakin indikatur fyri konjunkturgongdina. Eitt er týðningurin av ílögum fyri konjunkturgongdina í stutta siktinum. Umframt hetta er eisini týðningurin av arbeiðsvirkni fyri samfelagsbúskapin stórur og margfaldur í bæði stutta og langa siktinum.²⁴ Ein annar móguligur konjunkturindikator er ferðafólkatalið, sí fylgiskjal 3.

Løntakaratal og løngjaldingar í byggivinnuni, 1985 til 2018

Mynd II 5

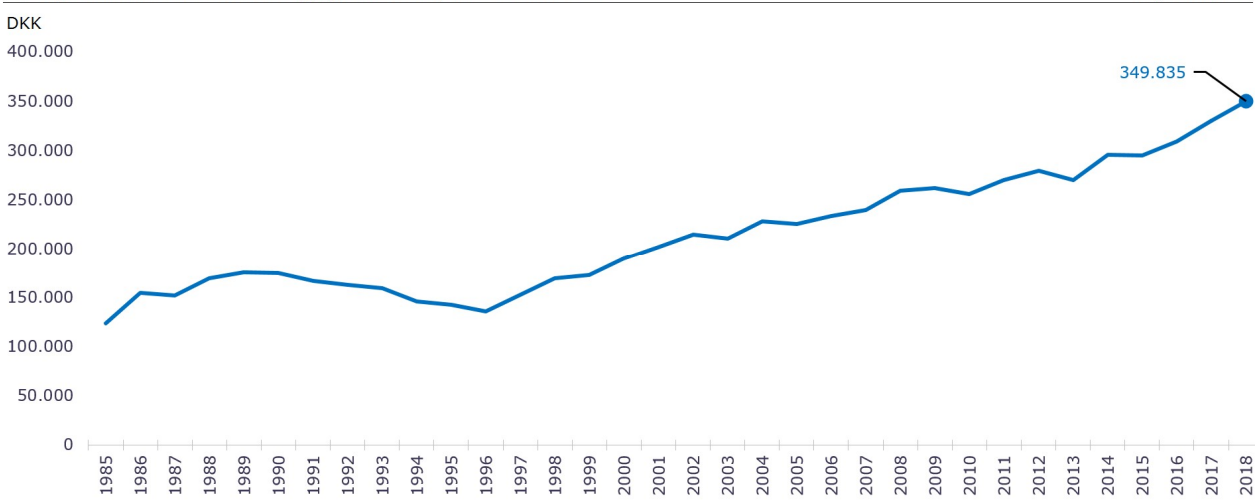

Kelda: Hagstova Føroya

Niðanfyrir vísir mynd II 6 roknaðu miðallønina hjá løntakarum í vinnugreinini „bygging“ árin 1985-2018. Mynd II 6 bendir á, at eitt hækkandi trýst í seinastuni hevur verið á lønirnar.

Gongdin í miðallønini í byggivinnuni, 1985 til 2018

Mynd II 6

Kelda: Hagstova Føroya

²⁴ Sí Búskaparfrágreiðing á vári 2016, síða 69-70

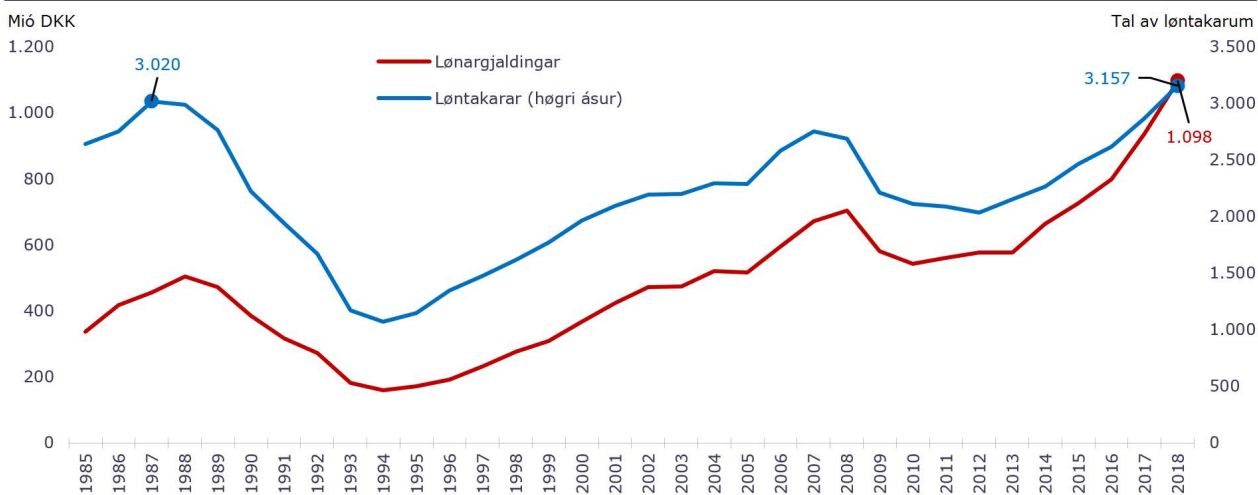
Ein spurningur er so, hvør onnur vinnugrein í vinnugreinabýti Hagstovunnar enn vinnugreinin „bygging“ fevnir um íløguframleiðslu. Bróðurparturin av vinnugreinini „smiðjur og skipasmíð“ verður her mettur til eisini at fevna um íløguframleiðslu.

Niðanfryri vísir mynd II 7 talið av løntakarum og lönngjaldingarnar í mió. kr í „bygging“ plus „smiðjur og skipasmíð“ árin 1985-2018.

Mynd II 7 vísir, at í 2018 vóru ikki færri enn 3.157 løntakarar knýttir at vinnugreinunum „bygging“, „smiðjur“ og „skipasmíð“. Annars vísir mynd II 7 nakað tað sama mynstur sum mynd II 5.

Løntakarar og lönargjaldingar í bygging, smiðjum og skipasmíðjum, 1985 til 2018

Mynd II 7

Kelda: Hagstova Føroya

Talið av løntakarum í íløguframleiðslu kann eisini metast út frá einum øðrum sjónarhorni:

Til ymisk sløg av ílögum - til dømis íløgusløgini í talvu II 4 - ber til at meta um, hvussu stórir partur av íløgukostnaðinum eru lönir. Grundað á hesar metingar kunnu lönirnar í mió krónum „roknast út“ (metast) fyri hvørt slag av ílögum. Er miðallønin ella lønin pr. løntakara harafturat kend (sum kann finnast við at nýta dátugrunn hagstovunnar), ber til við nakað av óvissu at rokna út løntakaratalið í íløguframleiðsluvinnuni.

Roknað á henda hátt, eru 900-1.000 løntakarar í 2018 knýttir at ílögnum hjá **feløgnum undir almennum ræði**. Hesi feløg standa fyri umleið helminginum av almennu ílögnum. Hina helvtina av almennum ílögum standa **kommunur og land** fyri. Metast kann, at 900-1000 løntakarar eru knýttir ílögum hjá kommunum og landi. „Avlopið“ verður sostatt 900-1.000 løntakarar, ið kunnu „gitast“ at vera knýtt at **privatum ílögum**.

Tað skuldi verð óneyðugt at staðfest at stór óvissa er tengd at hesum mettu tølum.

Greiða er ikki um talið av útlenskum handverkarum í íløguframleiðsluvinnunum (bygging, smiðjum og skipasmíði).

Búskaparráðið hevur roynt at fingið hetta tal eitt sindur betri útgreinað við brúki av dátugrunni Hagstovunnar. Skilmarkingin av, hvør ið er útlendingur, er ikki greið í dátugrunni Hagstovunnar. Øðrvísi kann ikki vera, tá hugtøkini eru, sum tey eru.

Tað ger stóran mun, til hvørja kategori (útlendingur/føroyingur) vit rokna danskar ríkisborgarar, sum eru føddir í aðrastaðni enn í Føroyum, men sum hava bústað í Føroyum.

Rokna vit hesar omanfyri nevndu sum útlendingar, er talið av útlendingum í íløguframleiðsluvinnuni í oktober 2018 505. Rokna vit hinvegin hesar sum føroyingar, er talið av útlendingum í íløguframleiðsluvinnuni í oktober 2018 263.

Talið av útlendingum í oktober 2018 liggur kanska onkustaðni millum 263 og 505.

Verður roknað við einum størri gjøgnumráki av útlendingum í íløguframleiðsluvinnuni, kann talið av útlenskum handverkarum, sum eitt ella annað tíðarskeið í 2018 hava arbeitt í Føroyum, leysliga metast til tað duplta av omanfyri nevnda talpari.

Stór óvissa er sjálvsagt tengd at hesi meting.

II 6 Føroya Arbeidsgevarafelag um stýringina av almennu íløguframleiðsluvinnuni

Íløguframleiðsluvinnurnar eru, sum áður nevnt, serstakliga viðkvæmar (lætt ávirkiligar) av árinum frá konjunkturgongdum. Umfram í stutta siktinum at vera ávirkiligar, so ávirka íløgur eisini konjunkturgongdina í stutta siktinum.

Roknskaparúrslitini hjá kommunukassum og landskassa eru merkt av sama slag av viðkvæmi. Eins og íløgurnar, so ávirka hesi úrslit (undir politikk-broyting) konjunkturgongdina, og hesi úrslit verða eisini stórliga ávirkað av konjunkturgongdini.

Vøkstur í arbeiðsvirkni og minking í arbeiðsloysi merkja vøkstur í almennu inntøkunum (skatta- og avgjaldsinntøkunum) og samstundis minking í almennu úrtreiðslunum (almanahjálp og arbeiðsloysisstuðul). Øvugt er, tá arbeiðsvirknið er í minking og arbeiðsloysið er í vøkstri.

Hetta er ein av grundunum til at byggivinnan - sum umboðað av Føroya Arbeidsgevarafelag (FA) – hevur ein serligan áhuga í støðufesti innan íløguframleiðslugeiran. Í einum notati um stýring av almenna byggivirkseminum²⁵, hevur FA lagt fram nøkur uppskot í 5 punktum. Tey eru í stuttum hesi:

1. Allar almennar byggiverkætlanir skulu fyrireikast í so góðari tíð, at man altíð hevur fleiri verkætlanir í „pipeline“.
2. Roynt skal vera at avmarka sveiggini í íløguframleiðsluni, soleiðis at byggifyritøkurnar kunnu bjóða lyklastarvsfólkum sínum støðufesti á teirra arbeiði.
3. Lóggáva skal tryggja at bert væl projekteraðar og fyrireikaðar verkætlanir verða settar í verk.
4. Hædd skal takast fyri, at summar verkætlanir eru lønartýngri enn aðrar. Hesin eginleiki skal brúkast, tá avgerð verður tikin um íverksetan/ikki íverksetan av verkætlanum í ávikavist lágkonjunkturi og hákonjunkturi.
5. Heimild eigur at fáast til vega til at samskipa íløgurnar hjá landi og kommunum, og um møguligt eisini íløgurnar hjá almennum feløgum. Kommunurnar skulu fáa greiðari heimild at leggja pening til síðis í góðum tíðum til at brúka í verri tíðum.

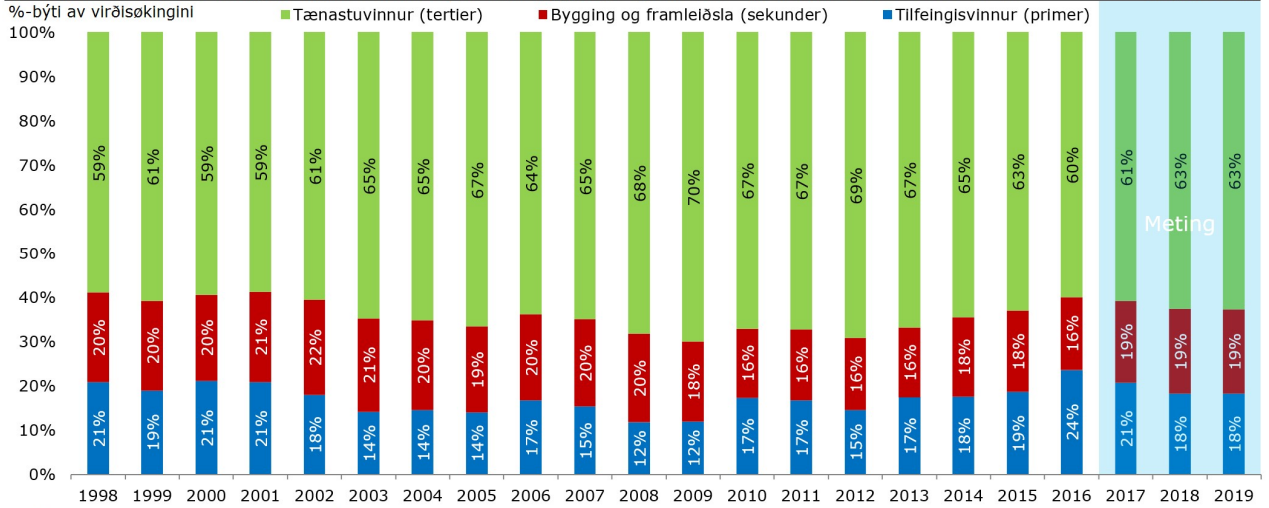
Búskaparráðið tekur undir við hesum fimm uppskotum frá FA.

²⁵ Føroya Arbeidsgevarafelag (2018): Notat um stýring av almenna byggivirkseminum

Fylgiskjøl

Fylgiskjal 1

%-býti av virðisøkingini býtt á tilfeingisv., bygging og framl. og tænastruv. 1998-2019

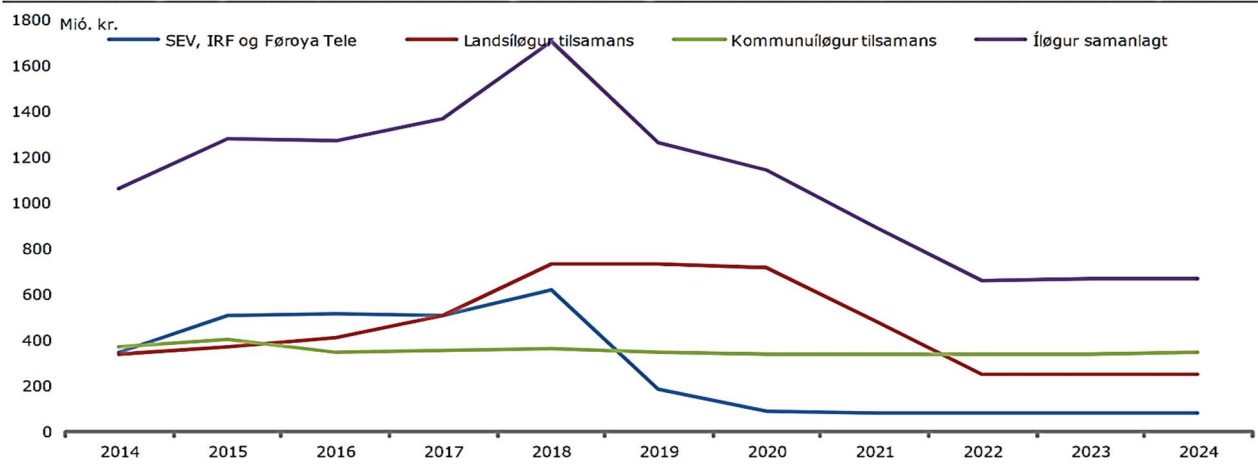
Fylgiskjal 2

Á heysti 2015 gjørdi Búskaparráðið eina kanning av almenna íløguvirkseminum í landinum. Kanningin fevndi um tær gjørdur almennu íløgurnar síðan 2014, og um tær ætlaðu (planløgdu/mettu) almennu íløgurnar fram til 2024. Upplýsingarnir til hesa kanningina vórðu í høvuðsheitum heintaðir inn við telefonsamrøðum. Tá spurt varð um ætlaðar íløgur, er onki svar absolut - ætlanir kunnu altíð verða fyrri broytingum. Kanningin fevndi um (1) kommunur, (2) land, og (3) almennu feløgini SEV, IRF og Føroya Tele.

Úrslitið av kanningini - sum altso var gjørd í 2015 - eru samanfatað í myndini niðanfyri.

Ætlaðar íløgur hjá landi, kommunum og alm. feløgum fram til 2024, mió. kr.

Mynd II 2

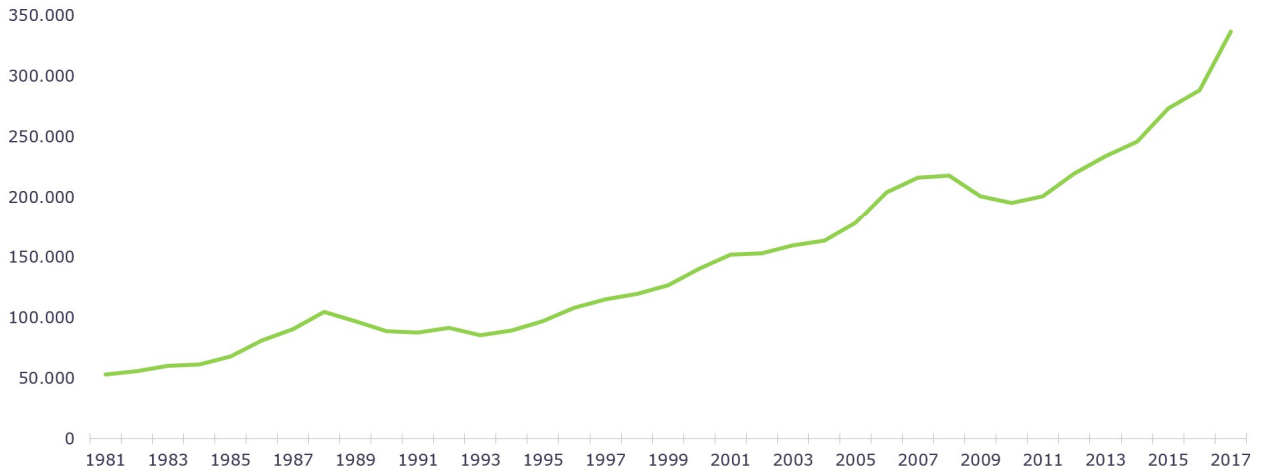

Fylgiskjal 3

Ferðafólkatal loftvegis millum Føroyar og útlond sýnist at vera ein brúkiligur konjunkturindikator, sí mynd niðanfyri.

Ferðafólk loftvegis millum Føroyar og útlond, 1981 til 2017

Mynd II 3

Kelda: Hagstova Føroya

Tilvísingar/keldutilfar

Avrik sp/f

Betri Banki

BankNordik

Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2013 (s. 41)

Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2015 (s. 41-46)

Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á vári 2016 (69-70)

Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2016 (s.45-51)

Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á vári 2017 (s. 47-49)

Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2017 (s. 43-44)

Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2018 (s. 39-42)

Danmarks Nationalbank

Fishpool.eu (laksaprísir)

Føroya Arbeiðsgevarafelag (FA) (2018): Notat um stýring av almenna byggivirkseminum

Føroya Gjaldsstova, landsroknskapurin fyri fleiri roknskaparár (m.a. 2017, s. 240)

Føroya Gjaldstova, Búskaparskipan Landsins (BSL)

Hagstova Føroya, dátugrunnurin (hagtalsgrunnurin)

Landsstýrisins skattanevnd (2017) – “Lættari, rættari og grønnari” – Uppskot til broytingar í skattaskipanini

Landsverk (2019): Samferðaluætlan 2018-2030 ((s. 162)

OECD (2011) „Valuing Mortality Risk Reductions in Regulatory Analysis of Environmental, Health and Transport Policies: Policy Implications

Samrøður við fleiri fólk í vinnulívinum ella tengd at vinnufyrirøkum

Samrøða við meklarafyrirøkur, Betri Heim, SKYN

TAKS

Thomson/Reuters

Vørn

World Bank

WTI (West Texas Intermediate – oljuprísir)

Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures

Talva I 1a /Table I 1a	GDP expenditures in mill. DKK in current prices in 2012, and the annual contributions to the growth in GDP 2013-2019
Talva I 1b / Table I 1b	GDP expenditures in % of total GDP in current prices in 2011-2018
Mynd I 1 / Figure I 1	GDP growth in current prices derived from respectively domestic and foreign demand 1999-2019
Mynd I 2 / Figure I 2	Foreign demand in GDP expenditure and consumer price index, (net export right axis), 1998-2019, (index 1998=100).
Mynd I 3 / Figure I 3	Real estate prices and consumer price index (consumer price index right axis), 2001-2018 (Q3).
Mynd I 4 / Figure I 4	Value-added in primary, secondary and tertiary businesses in percent, 1998-2019.
Mynd I 5 / Figure I 5	Value-added in primary, secondary and tertiary businesses in DKK millions, 1998-2019.
Mynd I 6 / Figure I 6	Business profits (left axis) and company-paid wages (left axis) in DKK millions, and ratio profits/wages (right axis), 1998-2019.
Mynd I 7 / Figure I 7	Employees (left axis) and wages per employee (right axis) in businesses in DKK millions, January 1999 to November 2018.
Mynd I 8 / Figure I 8	Unemployment percentage (left axis) and net immigration (right axis) calculated as 12-month rolling total, January 1999 to December 2018.
Mynd I 9 / Figure I 9	Population (left axis) and net immigration (right axis), calculated as 12-month rolling total, January 1999 to December 2018.
Mynd I 10 / Figure I 10	Spot price of oil (DKK/barrel), January 2004 to January 2019.
Mynd I 11 / Figure I 11	Weekly spot price for salmon in Danish kroner (DKK), January 2004 to January 2019.
Mynd I 12 / Figure I 12	Yearly fluctuations (in percent) in salmon spot prices, 2005-2018 (august) in Danish kroner (DKK).
Talva I 2 / Table I 2	Imports and exports of goods and the trade balance 2017 compared to 2018. Import for farming and fishing, for construction, for other production, fuel and other, machines and other equipment, cars and vehicles for direct consumption, ships and aircrafts and other, raw materials for fish processing, total import of goods, import of goods excl. ships and aircrafts and other; Export farmed fish, pelagic fish, demersal fish and other, other goods, ships, total export of goods, export of goods excl. ships and other; Trade balance for the years 2010-1.h.2018, incl. ships and other goods in DKK millions, excl. ships and other, in DKK millions].
Mynd I 13a / Figure I 13a	Wage income and import of consumer goods (durable, non-durable and semi-durable), January 1998 to December 2018, shown as index (Jan 1998=100).
Mynd I 13b / Figure I 13b	Wage income and government revenue from VAT, January 1998 to January 2019, shown as index (Jan 1998=100).

Mynd I 14 / Figure I 14	Net Total - The expected financial situation of Faroese households 1 year ahead, January 2006 to January 2019.
Mynd I 15 / Figure I 15	Business trends survey for households: Total Confidence Index for Faroese households, January 2006 to January 2019.
Mynd I 16a / Figure I 16a	Wage payments, year-to-year changes in percent, based on 12-month rolling total, January 2008 to January 2019: all business sectors, primary business sectors, secondary business sectors (incl. construction).
Mynd I 16b / Figure I 16b	Wage payments, year-to-year change in percent, based on 12-month rolling total, January 2008 to January 2019: all business sectors, private tertiary business sectors, and the government sector.
Talva I 3 / Table I 3	Wage payments in each business sector, and the contribution to overall growth in wage payments for each business sector, and relative size of the wage payments for each individual business sector for 2017 and 2018 [farming, fishing, fish farming and gutting, raw material extraction industry, fish processing industry, shipyard and forge, other industry, construction, energy and water supply, commerce and repairs, hotel and restaurant industry, sea shipment, other shipment, post and telecommunications, finance and insurance, commercial services, domestic services, national administration, municipalities and Danish government institutions, education, health and social services agencies, associations and culture and other, uncategorised, total].
Mynd I 17 / Figure I 17	The number of employees (left) and the number of full-time unemployed (right), adjusted for seasonal trends, January 2007 to November 2018.
Mynd I 18 / Figure I 18	Business trends barometer for construction June 2006 to January 2019 (orders, expected prices, expected labour needs, months of contracted work (right axis)).
Mynd I 19 / Figure I 19	Business trends barometer for construction, June 2006 to January 2019: perceived limitations in production (none, demand, weather, labour, raw material/equipment, financial limitations, other).
Mynd I 20 / Figure I 20	Government (i.e. public) consumption in DKK millions and yearly growth in government consumption in percent (right axis), 1999-2019.
Mynd I 21 / Figure I 21	Government controlled investment in DKK millions, 2003-2019 (central government, municipalities, and units controlled by the government).
Mynd I 22 / Figure I 22	Government controlled investment in DKK millions, and yearly growth in government controlled investment in percent (right axis), 2004-2019.
Mynd I 23 / Figure I 23	Central government financial results (central government budget balance) in DKK millions, 1998-2019. RLÚ1: ordinary; RLÚ2: extraordinary.
Mynd I 24 / Figure I 24	General Governmental (municipalities and social funds included) financial results 1998-2019.
Mynd I 25 / Figure I 25	Net public debt, 1998-2019, in DKK millions (central government, municipalities, social funds, government controlled units, governmental controlled sector total).

Mynd I 26 / Figure I 26	Export of three types of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 1994 to December 2018, in DKK millions (salmon, pelagic fish, demersal fish).
Mynd I 27 / Figure I 27	Unit prices in the exports of salmon, based on 12 months rolling total, January 94 to December 2018.
Mynd I 28 / Figure I 28	Unit prices in the exports of mackerel and herring, based on 12 months rolling total, January 94 to December 2018.
Mynd I 29 / Figure I 29	Unit prices in the exports of demersal fish (cod, haddock and saithe), based on 12 months rolling total, January 94 to December 2018.
Mynd I 30 / Figure I 30	Salmon farming slaughter (live weight), 1998-2019, million tonnes.
Talva I 4 / Table I 4	Faroese quotas for pelagic fish (mackerel, herring and blue whiting) and demersal fish, for the years 2018 and 2019
Mynd I 31 / Figure I 31	Values of landed catch of mackerel, herring and blue whiting, in DKK millions, 2000-2018.
Mynd I 32 / Figure I 32	Export of pelagic fish, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to December 2018, in DKK millions (mackerel, herring, blue whiting, fishmeal and fish oil).
Mynd I 33a / Figure I 33a	Cod in Faroese waters: estimated stock and catches (in tonnes) and fishing intensity 1959 to 2018
Mynd I 33b / Figure I 33b	Haddock in Faroese waters: estimated stock and catches (in tonnes) and fishing intensity 1957 to 2018
Mynd I 33c / Figure I 33c	Saith in Faroese waters: estimated stock and catches (in tonnes) and fishing intensity 1961 to 2018
Mynd I 34 / Figure I 34	Export of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to December 2018, in DKK millions.
Mynd I 35 / Figure I 35	Balance of foreign trade (goods only) calculated as 12-month rolling total, January 1994 to December 2018, in DKK millions (ships excluded, ships included).
Mynd I 36 / Figure I 36	Import and export of goods (ships excluded) calculated as 12-month rolling total in DKK millions, January 1994 to January 2018, (imports – red, exports – blue).
Talva I 6 / Table I 6	Faroese banks: deposits from and loans to Faroese units, 2014 – 2018 (ultimo year).
Mynd II 1 / Figure II 1	Public sector (i.e. central government, municipalites and companies controlled by the government) investments and investment plans 2014 to 2024.
Talva II 1 / Table II 1	Public sector (i.e. central government, municipalites and companies controlled by the government) investments and investment plans 2014 to 2024.
Mynd II 2A / Figure II 2A	Municipal investments and investment plans 2014-1024
Mynd II 2B / Figure II 2B	Torshavn municipality: investments and investment plans 2014-2024

Talva II 2 / Table II 2	Municipal investments and investment plans 2014-24 for each municipality.
Mynd II 3 / Figure II 3	Central Government investments and investment plans 2014-2023.
Talva II 3 / Table II 3	Central government investments 2014-2018 and investment plans 2019-2023. List of projects.
Talva II 4 / Table II 4	Investments and investments plans 2014-2024 for companies controlled by the central government. List of companies.
Mynd II 4 / Figure II 4	Investments and investment plans 2014-2024 of companies controlled by the government.
Mynd II 5 / Figure II 5	Number of employees (right axis) and wages payed in construction 1985-2018.
Mynd II 6 / Figure II 6	Average wage payment in construction each of the years 1985-2018.
Mynd II 7 / Figure II 7	Number of employees (right axis) and wages payed in construction, forges and shipbuilding 1985-2018.

Myndir í fylgiskjali / Figures in appendix

Mynd I 1 / Figure I 1	Number of employees within primary, secondary and tertiary branches of industry 1985-2018
Mynd II 2 / Figure II 2	Main results of a study made in 2015 of investments and investment plans 2014-24 for central government, municipalities and companies controlled by central government
Mynd II 3 / Figure II 3	Numbers of passengers by air between Faroes Islands and abroad 1981-2017 (a possible business cycle indicator)

Orðalisti

Orðalistin er ein lýsing av nøkrum av búskaparligu hugtøkunum, sum verða nýtt í frágreiðingum Búskaparráðsins.

Almenn nettoskuld

Almenna nettoskuldin fevnir um alla fíggjarliga skuld og áogn í almenna geiranum. Almenna nettoskuldin er øll fíggjarlig skuld í almenna geiranum frádrigið alla fíggjarliga áogn. Fíggjarliga áognin fevnir millum annað um tøka gjaldførið og aðrar fíggjarognir.

Almenn nýtsla

Almennar nýtsluútreiðslur fevna um almennar rakstrarútreiðslur til millum annað fólkaskúlan, heilsuverkið og almannaverkið. Almennu lønarútreiðslurnar vóru umleið 3/4 av almennu nýtsluni í 2011. Afturat hesum er almenn nýtsla keyp av vørum og tænastrum.

Almennar útreiðslur tilsamans

Størsti parturin av almennu útreiðslunum er almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrirkur og feløg. Harafturat eru almennu útreiðslurnar íløgur, rentuútreiðslur, stuðulsútreiðslur og aðrar útreiðslur.

Almennir roknskapir

Sí landsroknskapurin

Arbeidsfjöld

Tey, sum hava arbeiði, og tey, sum eru arbeiðsleys samantald.

Arbeidsleys

Tey, sum eru arbeiðsleys, men sum eru tøk á arbeiðsmarknaðinum og leita eftir arbeiði og sostatt eru partur av arbeiðsfjöldini.

Arbeidsloysi

Arbeidsloysi í % av arbeiðsfjöldini.

Arbeids-produktivetur, sí framleidni

Arbeidsvirkni

Tey, sum eru arbeiðsvirkin, eru tey, sum eru í ella hava arbeiði (merkir tað sama sum danska orðið "beskæftigelse")

Automatiskir stabilisatorar

Hesir minka um konjunktursveigg í niðurgangandi konjunkturum av tí at skattauppkav hins almenna minkar, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálv vaksa, samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur. Tilsvarandi minka hesir um konjunktursveigg í uppgangandi konjunkturum, tá skattauppkav hins almenna veksur, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálv minka, samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur.

Avreiðingar

Feskiskaveiðan (av botnfiski og øðrum fiski) skrásett um avreiðingarskipanina. Mátað í virði ella í nøgd.

Blókkstuðulskipan til at útjavna millum kommunur

Stuðul til kommunur sum staturin fíggjar, og sum vanliga verður útroknaður og veittur eftir sonevndum objektivum kriterium.

Bruttotjóðarúrtøka og tilknýtt tjóðarroknskaparhugtøk

Bruttotjóðarúrtøka kann skilmarkast og ásetast trýggjar vegir:

- (a) framleiðsluvegin ella virðisøkingarvegin (útboðsvegin) sum **bruttovirðisøkingin í støðisprísum (BVØ)**,
- (b) útreiðslu- ella eftirspurnarvegin sum **bruttotjóðarúrtøkan í marknaðarprísum (BTÚ)**, ið kann bólkast sum privat húsarhaldsnýtsla + privatar íløgur + almenn nýtsla + almennar íløgur + (útflutningur av vørum og tænastrum – innflutningur av vørum og tænastrum. (BTÚ), og
- (c) inntøkuvegin sum **bruttofaktorinntøkan í faktorprísum (BFI)**.

Vanliga útgangsstøðið er (a), sum vanliga er grundarlagið fyri at finna hinar støddirnar.

BTÚ í marknaðarprísum verður ofta mett sum høvuðsmáti fyri búskaparligt virksemi. BTÚ er ikki fullkomið mát fyri inntøku ella framleiðslu í einum landi. T.d. leggur tað ikki upp fyri sliti av tilfeingi (náttúru- ella øðrum tilfeingi) ella útbúnaði. Eisini roynir BTÚ at máta allar vørum og tænastrum til ein marknaðarprís, hóast allar vørum og tænastrum ikki hava ein marknaðarprís, t.d. skúla- og heilsutænastrum.

(a) Bruttovirðisøking stýtt BVØ í støðisprísum;

Virði á allari vinnuligari framleiðslu (sum virðisskapan ella virðisøking) av vørum og tænastrum í einum landi í einum ári, uppgjørd í støðisprísum. BVØ verður roknað við at draga virði á ráevnum og hjálptilfari frá framleiðsluvirðinum í øllum vinnugreinum. BVØ verður roknað í støðisprísum. Bruttovirðisøking verður ofta brúkt til at lýsa framleiðsluna býtta á vinnugreinar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross value added (GVA)" ella "bruttoværditilvækst (BVT)". (Samlaða bruttovirðisøkingin í støðisprísum er tað sama sum bruttotjóðarúrtøka í marknaðar-prísum frádrigið vøruskattir netto, sum fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøruskattir og vørustudningar.)

(b) Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísum, stýtt BTÚ

Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísum er virðið í støðisprísum á samlaðari privatari og almennari framleiðslu frádrigið virðið á ráevnum, vørum og tilíkum, sum verða brúkt í fram-leiðsluni, plus vøruskattir netto, ið fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøru-skattir minus vørustudningar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross domestic product" (GDP) ella "bruttonationalprodukt (BNP)". BTÚ í marknaðarprísum kann síðan bólkast í útreiðslupartar (nýtsla, íløgur og nettoútflutningur av vørum og tænastrum).

(c) Bruttofaktorinntøka, stýtt BFI í faktorprísum

Innkoman tilsamans til (samsýningin til) allar framleiðslufaktorarnar í einum landi í einum ári, uppgjørd í faktorprísum; BFI kann verða roknað sum: løn og "restinnkoma" (avskrivning, rentur og avlop). Vanliga liggur lønarparturin millum 2/3 og 3/4. Ensku/donsku heitini eru "gross domestic income at factor cost" og "bruttofaktorinkomst".

Bruttotjóðarinntøka, stýtt BTI;

Øll innkoma, sum íbúgvarnir í einum landi vinna í einum ári, um hon er vunnin innanlands ella uttanlands, uppgjørd í marknaðarprísum. BTI verður roknað við at leggja lønir, rentur og vinningsbýti úr útlandum aftur at BTÚ, og við at draga lønir, rentur og vinningsbýti til útland frá BTÚ. Ensku/donsku heitini eru "gross national income" og "bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarinntøka tøk, stýtt tøk BTI

Bruttotjóðarinntøka, ið er javnað fyri gávur til útheimin og gávur frá útheiminum (m.a. donsku veitingarnar) og til dømis eisini fyri tryggingarendurgjöld millum land og umheim. Tøk BTI ella tøk bruttotjóðarinntøka er tann upphædd, sum samfelagið hevur at ráða yvir til nýtslu og uppsparing. Ensku/donsku heitini eru "gross national disposable income" og "disponibel bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísum

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísum er uppgærd av BTÚ, har ið roynt verður at javna gongdina í BTÚ fyri prísvekstri á ráevnum, vørum og tænastrum. Vøksturin í BTÚ í føstum prísum verður vanliga

brúktur sum vísital fyri búskaparvøkstur millum lond. Vøkstur í BTÚ í føstum prísum vísir vøkstur í framleiðsluni í mongdum. Verður nevnt "Real GDP" ella "real BNP".

CIF Virðið er íroknað "cost, insurance and freight" sum partur av veitingartreyt.

Eftirspurningur

Nøggin av vørum og tænastrum húsarhald, vinnan, tað almenna og umheimurin vilja keypa.

Fíggjarkrav, netto

Fíggjarkravið, netto, vísir fíggjarliga úrslitið av virkseminum í einum geira ella einum landi. Ella fíggjarkravið til dømis minni enn 0, hevur tøka inntøkan ikki rokkið til at rinda fyri nýtsluna og íløguvirksemið, sum hevur verið í tíðarskeiðnum.

Fíggjarpolitikkur

Búskaparpolitisk tiltøk, ið hava sum endamál at stýra og minka búskaparlig sveiggj. Skilt verður vanliga millum at reka aktivan fíggjarpolitik (ekspansivan ella kontraktivan) og at brúka automatiskar stabilisatorar í passivum fíggjarpolitikki.

Fíggjareffekt ("finanseffekt"):

Eitt roknað mát fyri hvussu nógv fíggjarpolitikkurinn styðjar upp undir búskaparliga virkseimið ella vøksturin í BTÚ. Ein positiv fíggjareffekt vísir at fíggjarpolitikkurinn gevur eitt íkast til vøkstur í búskaparliga virkseminum (vøksturin í BTÚ). Ein negativ fíggjareffekt merkir at fíggjarpolitikkurinn gevur eitt íkast til at tálma búskaparliga virkseimið (vøksturin í BTÚ). Ein fíggjareffekt ið verður roknað til null merkir at fíggjarpolitikkurinn hevur verið neutralur og uttan ávirkan á búskaparliga aktivitetin (vøksturin í BTÚ).

Fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri

Ein búskaparpolitikkur við givnum regluverki um skattainntøkur, almenna nýtslu, íløgu og inntøkuflytingar er haldførir, tá ið nútíðarvirðið av framtíðar almennu útreiðslunum svarar til nútíðarvirðið av framtíðar almennu inntøkunum (soleiðis at nettoskuld hin almenna verður óbroytt).

Fløskuhálsur

Knappur framleiðslufaktorur; fløskuhálsurin ger av hvussu nógv kann verða framleitt av vøruni.

FOB veitingartreyt er "free on board"; vøran er latin, tá hon er komin umborð á skipið, ið nevnt er aftan á "FOB", og keyparin rindar fyri víðari flutningin.

Framleidni (produktivitetur)

Framleidni verður vanliga uppgjørt sum bruttovirðisøking í føstum prísum fyri hvønn arbeiðstíma (tímaproduktivitetur) ella fyri hvønn løntakara í framleiðsluni (arbeiðsproduktivitetur).

Framleiðsla

Nýtsla av tilfeingi og útbúnaði at framleiða vørum og tænastrum sum hava virði. Virðið á framleiðslu verður mátað í føstum prísum, t.e. eftir vanligan prísvøkstur.

Gjaldsjavni

Hagfrøðilig uppperð ið tekur samanum allar búskaparligar flytingar hjá einum landi við umheimin eitt ávíst tíðarskeið og mátað í sama gjaldoyra. Mest nýttá konta í gjaldjavnanum er rakstrar-viðskifti gjaldsjavnans (current account), ið fevnir um vøru- og tænastruflytingar og inntøkuflytingar og rakstrarflytingar millum landið og tess umheim. (Sí annars um gjaldsjavnan í frágreiðingini).

Haldføri: Sí fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri.

Haldføris-indikator

Samanfatar við einum %-tali fíggjarligu haldførisgóðskuna hjá einum almennum geira. Negativt virði merkir minni gott haldføri, og positivt virði gott haldføri. Virðið á haldføris-indikatorinum í % vísir hvussu stór fíggjarpolitisk tillaging í % av BTÚ skal til, fyri at nettoskuld almenna geirans skal vera óbroytt.

Handilsjavni

Virðið á uttanlandshandli (t.e. inn- og útflutningi) av vørum hjá einum landi við umheimin. Mátað í sama gjaldoyra og eitt ávíst tíðarskeið. Javnin verður ofta uppgjørdur sum útflutningur minus innflutningur (t.e. nettoútflutningur).

Inntøku-elasticitetur

(Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalslig broyting í inntøku). Er inntøku-elasticiteturin størri enn eitt, er talan um luksusvøru; er inntøku-elasticiteturin millum eitt og null, er talan um neyðuga vøru; er inntøku-elasticiteturin negativur, er talan um "inferiøra" vøru. Sí prís-elasticitetur.

Konjunkturur

Stuttíðarsveiggj í búskaparligari framleiðslu og í arbeiðsloysi samsvarandi høvuðsgongdini yvir longri tíðarskeið. Vit skilja vanliga millum hákonjunktur og lágonjunktur og stigini millum há- og lágonjunktur

Konjunkturjavnað alment úrslit

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið er staðfest alment úrslit javnað fyri ávirkanir frá konjunktur-støðuni á almennar inntøkur og útreiðslur og aðrar ikki varandi og serliga umstøður, til dømis oljuprísir ella serligar íløgur.

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið gevur sostatt eina meira rættvísandi mynd av veruligu gongdini í almenna búskapinum sum heild sammett við staðfesta almenna úrslitið.

Konjunkturjavnaða úrsliti hjá almenna tænastrageianum verður vanliga á enskum/donskum nevnt "cyclically adjusted budget balances" ella "strukturel saldo".

Konjunkturjavnað framleiðsla

Konjunkturjavnað framleiðsla vísir mettu bruttotjóðarúrtøkuna í eini støðu, har ið roynt verður at javna fyri ávirkanir frá konjunkturinum í samfelagsbúskapinum. Roynt verður sostatt at vísa bruttotjóðarúrtøkuna í eini støðu við normalkonjunkturi í samfelagnum. Í eini støðu við normalkonjunkturi verður ofta sagt, at gongdin í samfelagsbúskapinum samsvarar við javnan vøkstur í prísnum og lønum. Í frágreiðingini verður bruttovirðisøking brúkt sum vísitala fyri framleiðslu heldur enn bruttotjóðarúrtøku, men hetta hevur ikki stóran týðning fyri úrslitini ella niðurstøður. Verður á enskum/donskum nevnd "potential output", "potential GDP" og "strukturelt/potentielt output (BNP)".

Konjunkturfrávik

Konjunkturfrávik ið er munurin millum staðfesta framleiðslu og konjunkturjavnaða framleiðslu. Er konjunkturfrávik ið størri enn 0, kunnu vit siga, at hákonjunkturur er í samfelagsbúskapinum; trýst er sum oftast á arbeiðsmarknaðinum, lítið av tøkari framleiðsluorku er í samfelagnum, og prísavøkstur er á flestu marknaðum. Er konjunkturfrávik ið minni enn 0, kunnu vit siga, at lágonjunkturur er í samfelagnum, lítið trýst er á arbeiðsmarknaðinum, og tøk framleiðsluorka er í samfelagnum. Konjunkturfrávik verður á enskum/donskum nevnt "output gap" og "output gap".

Kredittvirði

Evnin hjá einum lántakara at rinda einum lánveitara lán aftur eftir lánitreytunum. Verður oftast mátað sum sannlíkindini, at ein lántakari fer at rinda lánið aftur eftir lánitreytunum. Kredittvirðið er avgerandi fyri, hvørja rentu og hvørjar treytir ein lántakari kann læna pening fyri.

Landsroknskapurin

Í almennum roknskapum verða útreiðslur til lögur útreiðsluførdar (og ikki ognarførdar til seinni avskrivningar sum í virkisroknskapum). Sama er galdandi fyri útlán, ið verða útreiðsluførd og afturgjaldingar verða inntøkuførdar. Sostatt verður almenna roknskaparúrslitið roknað sum rakstrar-, ílög- og útlánsúrslitið.

Landskassaskuld

Landskassaskuldin fevnir bara um skuld hjá landinum og harvið ikki um skuld hjá kommunum ella sosialum grunnum. Meginparturin av landskassaskuldini er lánsbrævalán. Landskassaskuldin er sum oftast ein bruttouppegð av skuldini, har dentur verður lagdur á fíggjarligu skyldurnar hjá landinum (passivsíðuna á fíggjarjavnanum).

Millumkommunal útvjaving

Útvjaving til kommunur sum verður fíggaður av kommunum sjálvum. Kommunur sum eru verri fyri enn miðalkommunan móttaka veitingar frá kommunum sum eru betri fyri enn miðal. Verður útroknað eftir sonevndum objektivum kriterium.

Nettoflyting

Tilflutt fólk frádrigið fráflutt fólk. Talan er um nettotilflyting, tá ið tilflutt fólk eru fleiri enn fráflutt.

Nettokassaúrslit

Uppgerð av muninum millum inngjöld til og útgjöld úr landskassanum, sum síggjast beinleiðis á fíggarlóginum. Sammett við RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) er at nettokassaúrslitið umboðar ein beinleiðis kassaroknskap, tað vil siga ein uppgerð av gjaldførinum hjá landinum. Nettokassaúrslitið svarar í stóran mun til broytingina í landskassaskuldini frá ári til ár.

Munurin millum RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) og nettokassaúrslitið stavar í stóran mun frá periodiseringum (tíðaravmarkingum), við tað at munur kann vera á, hvussu inntøkur ella útreiðslur verða bókaðar í landsroknskapinum og harvið ávirka RLÚ-úrslitið og hvussu ítøkilig inn- og útgjöldini fara fram í tíð og harvið ávirka nettokassaúrslitið.

Peningamongdin

Skilt verður millum fleiri mál yvir peningamongdina. Tað mest einfalda er tað sum húsarhaldini og virkni hava av seðlum, myntum og innistandandi í peningastovnum. Viðhvørt er støddin á peningamongdini (og ikki rentan) mál fyri peningapolitikkinum í einum landi, ið kann reka peningapolitikk. T.d. í USA umleið 1980.

Primerar vinnur

Vinnur sum landbúnaður, fiskivinna og námsvinna, eisini kallað tilfeingisvinnur. Framleiða vørur úr náttúru tilfeingi. Sí sekunderar og tertierar vinnur.

Prís-elasticitetur

Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalslig broyting í prís; er talið numeriskt størri enn eitt, er eftirspurningurin elastiskur; er talið numeriskt minni enn eitt, er eftirspurningurin prís-óelastiskur. Ein prís-lækking fyri prís-elastiskar vørur gevur vøxtur í sölunntøkum, og øvugt tá tað snýr seg um prís-óelastiskar vørur. Sí inntøku-elasticitetur. Marglætisvørur eru vanligar prís-elastiskar, og neyðsynjarvørur prís-óelastiskar.

Prísvøxtur (inflásjón)

Prísvøxtur merkir, at prísirnir á vørum og tænastrum yvirhøvur hækka líðandi yvir tíð.

Rentumunur

Munurin millum inn- og útlánsrenturnar hjá peninga- og fíggarstovnum í miðal. Rentumunurin er týðningarmesta inntøkukeldan hjá peninga- og fíggarstovnum. Eisini kallað rentumarginalur.

Rentuspennið

Munurin millum rentuna í tveimum londum ella landabólkum. T.d. munurin millum rentuna Føroyar mugu gjalda í sambandi og lántøku, og rentuna Danmark má gjalda í sambandi við lántøku.

RLÚ-úrslit

Stytting fyri rakstrar-, løgu- og útlánsúrslit landskassans. RLÚ-úrslitið er munurin millum landskassans inntøkur og útreiðslur uppgjørt eftir meginreglunum í landsroknskapinum. RLÚ-úrslitið viðvíkur roknskapinum hjá landskassanum (sí landsroknskapurin). RLÚ 1 fevnir um vanligar postar. RLÚ 2a fevnir um vanligar og óvanligar postar, tó ikki flytingar til Búskapargrunn. RLÚ 2b fevnir um vanligar og óvanligar postar, herundir eisini flytingar til Búskapargrunn.

Sekunderar vinnur

Vinnur sum framleiða vørur, herundir byggari og ídnaður. Sí primerar og tertierar vinnur

Skattur og avgjöld

Kravd gjöld til tað almenna uttan nakra ávísa ella serliga mótveiting frá tí almenna.

Skuld

Upphædd sum búskaparlig eind (t.d. fyrirtøka, persónur ella land) skyldar aðrari búskaparligari eind.

Sosialir grunnar (Almannagrunnar)

Arbeisloysisskipanin (eisini kallað ALS), Samhaldsfasti Arbeidsmarknaðareftirlønargrunnurin (eisini kallaðar, AMEG, SAMEG ella AMG), Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Staðfestur almennur grundrakstur

Staðfestur almennur grundrakstur verður í hesum føri lýstur sum staðfest alment úrslit frádrigið nettorentuútreiðslur (rentuútreiðslur minus rentuinntøkur). Verður enskum/donskum nevnt "general government primary balance" og "faktisk primær saldo".

Staðfest alment úrslit

Almenna úrslitið vísir avlop ella hall hjá almenna tænastrugeiranum og verður lýst sum munurin millum almennar inntøkur og útreiðslur. Uppgerðin fylgir teimum leiðreglum, sum tjóðarroknaskapurin verður uppgjørdur eftir. Tað almenna fevnir um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Verður á enskum/donskum nevnt "general government overall balance" og "faktisk offentlig saldo".

Staðfest framleiðsla

Virðið á vørum og tænastrum frá marknaðarligari framleiðslu, framleiðslu til egna nýtslu og aðrari framleiðslu, sum ikki er marknaðarlig. Framleiðsla er ikki tað sama sum søla. Til dømis er framleiðsluvirðið í handilsvirki ikki sølan, men sølan minus innkeyp av handilsvørum (brutto-vinningur). Í frágreiðingini verður bruttovirðisøkingin úr tjóðarroknaskapinum nýtt sum vísital fyri framleiðslu. Bruttovirðisøking ella bruttotjóðarúrtøka verða sum oftast brúkt sum vísitøl fyri framleiðslu. Verður enskum/donskum nevnt "actual output" og "faktisk produktion".

Strukturel saldo (yvirskot ella hall), sí konjunkturjavnað alment úrslit (cyclically adjusted budget balance), alment úrslit sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stódd).

Strukturelt arbeisloysi, arbeisloysi sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stódd).

Strukturelt arbeisvirkni, arbeisvirkni sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stódd).

Tað almenna

Landið (landskassin), kommunurnar, sosialir grunnar, ríkisfyrisingin, almenn og kommunal partafeløg. Tað almenna fevnir sostatt um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Heimastýrisfyrisingin fevnir um landsstovnar, meðan kommunufyrisingin fevnir um kommunurnar og kommunustovnar. Ríkisfyrisingin fevnir um donsku ríkistovnarnar í Føroyum, og sosialu grunnarnir eru Arbeisloysisskipanin, Arbeis-marknaðar-eftirlønargrunnurin, Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Tertiarar vinnur

Vinnur sum framleiða og selja tænastrur, herundir tað mesta av almenna geiranum. Sí primerar og sekunderar vinnur.

Tøk bruttotjóðarinntøka

Sí frágreiðingina undir bruttotjóðarúrtøka

Uppsparing

Munurin millum inntøku og nýtslu hjá ávísari búskaparligari eind (t.d. einum húsarhaldi ella eini fyrirtøku).

Útboð

Vørunøgdin tilsamans og tænastrur, ið eru tøk at keypa hjá húsarhaldum, vinnuni, almenna tænastrugeiranum og umheiminum. Í makrobúskapi: framleiðslukapasiteturin (útboðskapasiteturin) í búskapinum.

Virðisøking

Munurin á virðinum á framleiðsluni og virðinum á nýtslu í framleiðsluni. T.e. tað virðið, ið verður lagt afturat virðinum á nýtsluni (t.d. rávøru) við góðsking í framleiðsluni. Sí Bruttovirðisøkingin (BVØ) í støðisprísum.

Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum hin 7. mars 2019

Fyri 2019 metir Búskaparráðið saman við Hagstovuni vøksturinn í BTÚ í leypandi prísnum at verða 3,6%. Harumframt hevur Búskaparráðið endurmett vøksturinn í BTÚ í leypandi prísnum fyri árinum 2016 til 2018. Metingin byggir á tær fortreytir, at tøkani í alivinnuni væntast at vaksa í 2019 í mun til 2018, meðan laksaprísurin væntast at vera støðugur. Makrel og svartkjaftaprísirnir væntast at hækka nakað, meðan sildaprísurin væntast at falla. Harumframt dregur ein væntað øking í innlenska eftirspurninginum, serliga í íløgnum, vøksturinn upp.

	2015	2016	2017	2018	2019
Mettur BTÚ-vøkstur í leypandi prísnum:	5,5%	9,3%	4,0%	2,4%	3,6%

Yvirskot landskassans ov smá

Raksturinn og serliga íløgurnar í almenna geiranum hava verið konjunkturviðgangandi. Hinvegin hava almennu roknskapirnir víst yvirskot síðani 2016, ið vísir, at inntøkusiðan hjá serliga landskassanum hevur havt konjunkturjavnandi ávirkan á búskapin. Hetta vegna sjálvvirkandi stabilisatorarnar. Sammett við fyrimunarligu framgongdina í fleiri ár, hava yvirskot landskassans eftir meting Búskaparráðsins hesi seinnu árinum verið ov smá. Hetta í mun til at vera mótstøðufør í verri tíðum (konjunkturniðurgongdir) og fyri at megna komandi haldførissavbjóðingar vegna broytingar í fólkasamansetingini (bygnaðarlígar broytingar).

Avmarkað veiðitrýst fremur størri búskaparligt avkast í langa siktinum

Sambært stovnsmetingum Havstovunnar hava botnfiskastovnarnir við Føroyar verið illa fyri seinastu árinum. Av tí at botnfiskastovnarnir nú eru í vøkstri, kann væntast vaksandi veiða komandi árinum. Serliga toska- og hýsustovnarnir undir Føroyum eru staðbundnir stovnar, og tað, sum hvørt ár verður tikið úr stovnunum, hevur ávirkan á støddina á stovnunum. Søguligu royndirnar vísa, at veiðitrýstið hevur týðning fyri støddina á tí varandi ískoyti, ið fiskastovnarnir kunnu geva til føroyska búskapin. Búskaparráðið mælir til at selja veiðirættindi á einum marknaði, so rindað verður fyri atgongd til hesi rættindi. Hetta hevur m.a. teir fyrimunir, at trýstið á politisku skipanini um at seta eitt ov høgt veiðitrýst minkar, og at vinnan við einum veiðigjaldi verður eggjað til at gera íløgur í effektivari veiðitól. Endamálið við at avmarka veiðitrýstið er fyrst og fremst, at fiskastovnarnir skulu geva best møguligt búskaparligt avkast til samfelagið í langa siktinum, heldur enn stóra veiðu í stutta siktinum. Verandi búskaparstøða gevur gott høvi til at avmarka veiðitrýstið.

Tvørrandi raðfesting av almennum ílögum

Royndirnar vísa, at almennar íløgur verða útsettar í ringum tíðum, soleiðis at tær við tíðini hópa seg upp. Hetta hevur við sær konjunkturviðgangandi alment íløguvirksemi, har ov fáar íløgur verða framdar í ringum tíðum og ov nógv í senn í góðum tíðum. Kravið um at skuldin hjá kommununum ikki skal upp um eina álíking, hevur víst seg ikki at virka sum konjunkturjavnandi amboð. Hetta tí at kommunur kunnu verða avmarkaðar ov nógv í ringum tíðum, tá inntøkurnar eru lágar, og annars brúka ov nógv, tá inntøkurnar eru høggar. Búskaparráðið mælir til, at kommunur fáa álagt at leggja fram langtíðar íløguaætlanir. Eisini kunnu tilmælini frá skattanevndini um broytt inntøkugrundarlag vera við til at javna inntøkurnar og harvið eggja til eina búskaparliga skilabetri útreiðslugongd í kommununum. Íløgurnar hjá almennu feløgnum hava sveiggjað nógv, og mynstrið í hesum sveiggjum líkist konjunkturviðgangandi gongdini í ílöguvirkseminum hjá kommununum. Búskaparráðið mælir tí somuleiðis til, at landsstýrið, sum partur av eigarapolitikkinum, áleggur feløgum undir almennum ræði at leggja fram langtíðar íløguaætlanir. Krøvini um langtíðarætlanir vilja geva eitt neyvari yvirlit yvir samlaðu íløguaetlanirnar í almenna geiranum. Búskaparráðið mælir til, at búskaparpolitikkurin verður lagdur soleiðis til rættis, at til ber at hava eina javna íløgugongd í bæði ringum og góðum tíðum.

Búskaparráðsfrágreiðingin er at finna á heimasíðu Fróðskaparsetursins/Búskaparráðsins:

<https://www.setur.fo/fo/setrid/samstarv/buskaparradid/buskaparfragreidingar/>

Um nakar ynskir at fáa viðmerkingar til várfrágreiðingina 2019, kann viðkomandi venda sær til Djóna Højgaard, formann, á tlf. 26447

English Summary

The Economic Council and Statistics Faroe Islands estimate the growth in GDP for 2019 in current prices at 3.6%. The Economic council has also adjusted its estimates of growth in GDP in current prices for 2016 through 2018. The estimate presupposes a rise in salmon farming harvests in 2019 compared to 2018 and salmon prices remaining steady. Mackerel and blue whiting prices are expected to rise while the price for herring is expected to fall slightly. Additionally, an increase in domestic demand, especially in investments, is expected to contribute to the growth.

	2015	2016	2017	2018	2019
Estimated growth of GDP in current prices:	5.5%	9.3%	4.0%	2.4%	3.6%

The Surpluses of The Central Government Accounts are too small

The operational and especially the investment costs of the public sector have been positively correlated to the business cycles. However, the public sector fiscal accounts have had a surplus since 2016. This indicates that the revenue side of the public purse has had a balancing effect on the economic trends due to the automatic stabilizers. Nevertheless, compared to the strong economic growth over several years, it is the opinion of the Economic Council that the surpluses of the Central Government Accounts for the recent years have been too low. It is the opinion of the Economic Council, that we have to consider the need for greater economic resilience during more challenging times (downward economic cycles), and for maintaining economic sustainability, when confronted by challenging demographical changes in the coming years (structural changes). Furthermore, due to the dependency on fish resources, the economy appears more fluctuating when it is compared to other economies.

Limiting Fishing Intensity Furthers Long-Term Economic Gain

According to the Faroe Marine Research Institute's most recent fish stock estimates, the demersal fish stocks in Faroese waters are in bad shape. Since these stocks are now improving, increased fishing is expected in the coming years. Especially cod and haddock stocks in Faroese waters are regional (localised) stocks; therefore, fishing has a great impact on the size of the stocks. History shows that fishing intensity has an important impact on the lasting contribution that these fish stocks can make to the Faroese economy. The Economic Council recommends selling fishing rights in an open market so access to these rights come at a cost. This will be advantageous because, among other things, the pressure on the political system to allow over-fishing lessens. Also, the industry, since it has to pay for the rights, is encouraged to invest in more efficient fishing tools. Forfeiting a short-term fisheries boom for the optimal long-term contribution of these fish stocks to the national economy is the primary purpose of limiting fishing intensity. The current economic up-turn is an opportune occasion to limit fishing intensity.

Poor Prioritisation of Public Investment

Experience shows that public investments are postponed in bad times, having an accumulating effect on the need for investment. The result is that public investments correlate positively with the business cycles, i.e. meagre investments in bad times and too many in good times. The requirement that municipal debt is not to rise above one annual net tax assessment has not proven to be an effective tool to balance the business cycles, because it may become too restrictive for the municipalities during economic downturns, leaving them to spend too much in up-turns. The Economic Council recommends that the municipalities be required to make long-term investment plans. In addition, the governmental tax committee's recommendations on augmenting the potential sources of revenue may have a balancing effect on municipal tax revenue and so encourage municipal expenditures that are economically more sensible. Publically owned companies have also had great fluctuation in their investments, reflecting the same pattern as seen in the municipalities - investments correlating positively with the business cycles. The Economic Council, therefore, recommends that the government also, as part of its ownership policy, requires companies under public management to make long-term investment plans. Long-term planning requirements will provide a more accurate overview and transparency of the overall investment plans in the public sector. The Economic Council recommends that economic policies be designed to provide for steady investments in both good times and bad.

Áður gjórdar búskaparfrágreiðingar

Frágreiðing 2018

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2018 \(.pdf\)](#)
[Tema: greining av tættum í búskapi almenna greiðans](#)
- [Búskaparfrágreiðing várið 2018 \(.pdf\)](#)
- [Tema 1: Aldur, arbeiðsvirkni og skattgjaldarar](#)
[Tema 2: Framhaldandi tillagingar við nýskipanum](#)

Frágreiðing 2017

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2017 \(.pdf\)](#)
[Tema: Greining av serligum viðurskiftum í konkunkturgongdini](#)
- [Búskaparfrágreiðing várið 2017 \(.pdf\)](#)
[Tema 1: Inntøkubýti](#)
[Tema 2: Fíggjarpolitiskt haldføri](#)

Frágreiðing 2016

- [Búskaparfrágreiðingin heystið 2016 \(.pdf\)](#)
[Tema 1: Um raðfestingar í arbeiði Búskaparráðsins](#)
[Tema 2: Kommunubúskapurin](#)
- [Búskaparfrágreiðing várið 2016 \(.pdf\)](#)
[Tema 1: Greiningar viðvíkjandi arbeiðsmarknaðinum](#)
[Tema 2: Greiningar viðvíkjandi kommunum](#)

Frágreiðing 2015

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2015 \(.pdf\)](#)
[Tema: Greiningar viðvíkjandi almennum íløgum og viðvíkjandi eldraðkinum](#)
- [Búskaparfrágreiðing várið 2015 \(.pdf\)](#)
[Tema: Fíggjarliga haldførið hjá almenna geiranum](#)
- [Týðing til danskt av kap. II í Búskaparfrágreiðingini 1. mars 2015 \(útrokning búskaparráðsins av fíggjarliga haldførunum\) \(.pdf\)](#)

Frágreiðing 2014

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2014 \(.pdf\)](#)
[Tema 1: Demografiskar broytingar og fíggjarligar avleiðingar](#)
[Tema 2: Búskaparrenta og tilfeingisrenta](#)
- [Búskaparfrágreiðing várið 2014 \(.pdf\)](#)
[Upprit um "búskaparrentu" og "tilfeingisrentu" í føroyska búskapinum \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2013

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2013 \(.pdf\)](#)
[Tema: Bygnaðarligar umskiftingar í búskapinum](#)

Frágreiðingar 2012

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2012 \(.pdf\)](#)
- [Búskaparfrágreiðing várið 2012 \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2011

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2011 \(pdf\)](#)
- [Búskaparfrágreiðing várið 2011 \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2010

- [Búskaparfrágreiðing heystið 2010 \(pdf\)](#)
- [Búskaparfrágreiðing várið 2010 \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2009

- [Búskaparfrágreiðing \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2008

- [Búskaparfrágreiðing \(pdf\)](#)
- [Temafrágreiðing um kommunala útjavning \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2007

- [Búskaparfrágreiðing \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2006

- [Búskaparfrágreiðing, desember \(pdf\)](#)
- [Búskaparfrágreiðing, januar \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2005

- [Temafrágreiðing \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2004

- [Búskaparfrágreiðing \(pdf\)](#)
- [Temafrágreiðing \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2003

- [Búskaparfrágreiðing \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2002

- [Búskaparfrágreiðing \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2001

- [Búskaparfrágreiðing \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 2000

- [Búskaparfrágreiðing, heystið \(pdf\)](#)
- [Búskaparfrágreiðing, várið \(pdf\)](#)
- [Temafrágreiðing \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 1999

- [Búskaparfrágreiðing \(pdf\)](#)

Frágreiðingar 1998

- [Búskaparfrágreiðing, heystið \(pdf\)](#)
- [Búskaparfrágreiðing, várið \(pdf\)](#)